

**UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**ANDREJA ŠPELKO**

**JEZUS V LUČI »JEZUSOVEGA SEMINARJA«**

**DIPLOMSKO DELO**

**LJUBLJANA, 2003**

**UNIVERZA V LJUBLJANI  
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**ANDREJA ŠPELKO**

**Mentor: doc. dr. MARJAN SMRKE**

**JEZUS V LUČI »JEZUSOVEGA SEMINARJA«**

**DIPLOMSKO DELO**

**LJUBLJANA, 2003**

*When Narcissus died, the flowers of the field were desolate and asked the river for some drops of water to weep for him. »Oh!« answered the river, »if all my drops of water were tears, I should not have enough to weep for Narcissus myself. I love him.«*  
*»Oh!« replied the flowers of the field, »how could you not have loved Narcissus? He was beautiful.«* »Was he beautiful?« said the river. »And who should know better than you? Each day, leaning over your bank, he beheld his beauty in your waters.« »If I loved him«, replied the river, »it was because, when he leaned over my waters, I saw the reflection of my waters in his eyes.«

*Oscar Wilde, »The Disciple«*

*Zahvaljujem se mentorju za njegovo strokovno pomoč in nasvete pri pisanju diplomskega dela.*

# KAZALO

UVOD.....	4
1. BIBLIČNI KRITICIZEM.....	6
1.1. POJAV BIBLIČNEGA KRITICIZMA IN ISKANJE ZGODOVINSKEGA JEZUSA...6	
1.2. VRSTE BIBLIČNEGA KRITICIZMA.....	10
1.2.1. Kritika oblike.....	10
1.2.2. Redakcijska kritika.....	11
1.2.3. Kritika izvora.....	12
1.2.4. Kritika besedila.....	13
1.2.5. Zgodovinska kritika.....	14
1.2.6. Kanonična kritika.....	14
2. JEZUSOV SEMINAR.....	15
2.1. USTANOVITEV IN ORGANIZACIJA JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	15
2.2. SESTAVA JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	16
2.2.1. Avtorji Jezusovega seminarja.....	18
2.3. NAČIN DELOVANJA JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	19
2.3.1. Glasovanje (Jezusove besede – <i>Sayings</i> ).....	20
2.3.2. Glasovanje (Jezusova dejanja).....	21
2.3.3. Novi prevod evangelijev ( <i>Scholar version</i> ).....	22
2.3.4. Katere tekste je preučeval seminar?.....	23
2.4. METODOLOGIJA JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	25
2.4.1. Metodologija preučevanja Jezusovih besed.....	25
2.4.1.1. <i>Pravila pisnih dokazov</i> .....	25
2.4.1.2. <i>Pravila ustnih dokazov</i> .....	28
2.4.1.2.1. <i>Ustnost in spomin</i> .....	29
2.4.1.2.2. <i>Pripovedovalčevo pooblastilo</i> .....	30
2.4.1.2.3. <i>Značilen govor</i> .....	31
2.4.1.2.4. <i>Modrijan</i> .....	32
2.4.2. Metodologija preučevanja Jezusovih dejanj.....	33
2.4.2.1. <i>Razlaga pisanih evangelijev</i> .....	33
2.4.2.2. <i>Ustno izročilo</i> .....	37
2.4.2.3. <i>Dodatni test za zgodovinskost: krščanski interes</i> .....	43

2.5.	UGOTOVITVE JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	44
2.5.1.	Glavna dejstva o Jezusu.....	46
2.5.2.	Čas in prostor.....	46
2.5.3.	Janez Krstnik.....	47
2.5.4.	Potujoči modrijan.....	47
2.5.5.	Jezus in njegovi sorodniki, učenci, sovražniki in množice.....	48
2.5.6.	Jezus kot družbeno odklonski.....	49
2.5.7.	Jezusove jezikovne veščine.....	50
2.5.8.	Izganjalec duhov, zdravitelj in izvajalec čudežev.....	51
2.5.9.	Okvir zgodb in trpljenska pripoved (pasijon).....	52
2.5.10.	Poročilo o vstajenju.....	53
2.5.11.	Rojstvo in otroštvo.....	55
2.5.12.	Učitelj in modrijan.....	55
2.6.	KRITIKA JEZUSOVEGA SEMINARJA.....	55
3.	PODOBA JEZUSA V NEKATERIH KRŠČANSKIH CERKVAH V PRIMERJAVI Z JEZUSOVIM SEMINARJEM.....	60
3.1.	KATOLICIZEM.....	60
3.2.	LIBERALNI RAZLIČICI KRŠČANSTVA.....	62
3.2.1.	Unitarci ali univerzalisti.....	62
3.2.2.	Kvekerji.....	64
3.3.	FUNDAMENTALISTI.....	65
	ZAKLJUČEK.....	67
	LITERATURA.....	68
	PRILOGE	

## UVOD

*»Ne bi me iskal, ko me ne bi bil že našel.« Blaise Pascal*

Z rojstvom Jezusa iz Nazareta se na Zahodu prične štetje časa. Za kristjane je Božji Sin in Odrešnik sveta, za Jude in muslimane je eden izmed prerokov. Pripadniki drugih ver in celo neverni nadvse spoštujejo njegovo življenje in delo. Številne skupine se sklicujejo nanj. Mnogo je podob, ki so si jih ljudje naredili o njem in jih še vedno delajo. Številni so gotovo tudi nesporazumi in polaščanja. Zgodovina pozna junaška dejanja »v Jezusovem imenu«, vendar tudi v nebo vpijoče krivice.

Pisci kritičnega racionalizma, mojstri »dvoma« preteklega in sedanjega stoletja so nas soočili z vsemi mogočimi ugovori o Jezusovi osebnosti, tudi z najbolj skrajnimi: domnevo, da Jezus, zgodovinsko gledano, nikoli ni živel; zavračanjem določenih izjav evangelistov; trditvijo, da je danes nemogoče pisati Jezusov življenjepis; znanstveno kritiko poskusov, da bi rekonstruirali Jezusove besede in dejanja; dvomi v temeljne točke njegovega življenja itd.

Raziskovalci nenehno iščejo odgovor na temeljno vprašanje: je ta beseda, dejstvo Jezusovega življenja, njegovo ravnanje izvirno, njegovo? So mogoče kasnejše predelave sad navdušenja oziroma fanatizma občudovalcev, pristašev ali ustvarjalne sile prvih skupnosti? Če predpostavimo – in iz tega moramo izhajati – da so v krščanskih skupnostih Jezusove besede in dejanja najprej prenašali ustno, in šele kasneje pisno, koliko potem sploh moremo vedeti, kaj je Jezus resnično hotel, rekel in storil?

Jezusova podoba živi v veri v Kristusa, Odrešenika. Naturalistična podoba njegovega obličja ne obstaja. Vprašanje o življenju zgodovinskega Jezusa je šele v 19. stol. vstopilo v središče teološkega, v glavnem protestantskega raziskovanja. Od takrat so strokovnjaki vključeni v iniciativo, znano pod imenom »iskanje zgodovinskega Jezusa« - imenovano po knjigi Alberta Schweitzerja (1906). Značilnost tega raziskovanja je bila, da je bilo to »iskanje« do nedavnega dobro varovana skrivnost; nihče, ki je bil zunaj visokih teoloških krogov, s tem iskanjem ni bil seznanjen. V zadnjih dveh desetletjih je iskanje prišlo v javnost, pojavilo se je veliko knjig o zgodovinskem Jezusu, še posebej s strani ameriških strokovnjakov, vključno s tistimi iz *Jezusovega seminarja*, katerega bom podrobneje predstavila v diplomskem delu.

Rezultat tega je bil, da niso samo univerze in seminarji tisti, ki posvečajo pozornost zgodovinskemu Jezusu, marveč je tudi splošna javnost postala zelo ozaveščena, kaj se dogaja z njim. Sodobno iskanje zgodovinskega Jezusa temelji na dveh spoznanjih. Prvo je, da je bil galilejski judovski Jezus precej drugačen od Jezusa, ki so ga interpretirali skozi teologijo, veroizpoved, hvalnice, umetnost, liturgijo in pobožnost kristjanov. Drugo spoznanje je, da je način, da pridemo do zgodovinskega Jezusa, enak, kot do vsake druge zgodovinske osebe, namreč z natančno uporabo orodij in

metod zgodovinske učenosti. Prav ta spoznanja so vodila delo *Jezusovega seminarja*, ko je odstranjeval mite in dogme z Jezusove podobe, da bi prišel do »pravega in neponarejenega« Jezusa.

Cilj diplomskega dela je predstaviti podobo Jezusa, kakršna se je izoblikovala v okviru bibličnega kriticizma (o tem govori prvo poglavje), pri tem bodo posebej upoštevani pogledi Jezusovega seminarja (o čemer govori drugo poglavje) in jo soočiti s predstavami Jezusa v nekaterih krščanskih cerkvah (tretje poglavje). Pri tem sem si za oporo postavila naslednje hipoteze:

- pisci evangelijev so v evangelije vnašali lastne interese in namene;
- večina izjav in dejanj, ki je v evangelijih pripisana Jezusu, je neresničnih;
- *zgodovinski Jezus se razlikuje od cerkvenega (Kristusa vere).*

V ta namen bom analizirala dostopne dokumente in poročila institucije *The Jesus Seminar* in nekatera pomembnejša dela njenih članov. Ugotovitve podobe Jezusa bom primerjala s podobami Jezusa v nekaterih krščanskih cerkvah.

# 1. BIBLIČNI KRITICIZEM

## 1.1. POJAV BIBLIČNEGA KRITICIZMA IN ISKANJE ZGODOVINSKEGA JEZUSA

Razpravljanje o Jezusu je že dolga stoletja ljubosumno nadzorovan »lovski rezervat« klera in akademskih laikov, često tudi bivših duhovnikov samih. To so specialisti, ki so napisali in pišejo tisoče knjig, pobijajoč drug drugega v neskončno učenih razpravah, ljudem pa prepuščajo nabožne knjige ali kakšno poljudno predstavitev, neredko prikrojeno ali propagandno.

Tako mnogi ne vedo, da so bila o Jezusu povedana že vsa mnenja, vsi ugovori zavrtnjeni, znova potrjeni in spet v neskončnost zavrtnjeni. Vsaka beseda Nove zaveze je šla skozi cedilo tisočkrat; med besedili vseh časov in krajev so to besedilo preučevali zdaleč največ in nobeno s tako zagrizenostjo. Nespecialistu prihaja na uho komaj kakšen utišani odmev o teh razpravah. Trajajo že skoraj dva tisoč let, toda zadnja tri stoletja so spremenila tarčo.

Medtem ko je bilo vse do osemnajstega stoletja razpravljanje znotraj krščanstva (vprašanje o »pravovernosti« in »krivi veri«), se je od tega porodila kritika zunaj krščanstva. Sveto pismo, na katerem temelji vera, je bilo napadeno v svoji zgodovinskosti. Napadeno je bilo to, kar je bilo dotlej sprejeto, čeprav po najbolj ostri in včasih krvavi polemiki: namreč verovanje v posebno razmerje človeka Jezusa do Boga; vera vanj kot Kristusa, Mesijo, katerega je pričakoval Izrael (Messori, 1982: 14,15).

Biblična kritika je v razsvetljenstvu nastali poskus, da bi Biblijo kritično raziskovali glede na njen nastanek, glede vpliva okolja nanjo in glede izrazne vrednosti posameznih tekstov. Prva sta se s tem ukvarjala Johann Salomo Semler in Reimarus (Dolinar, 1991: 913).

Najvplivnejši kritik Julius Wellhausen (1844-1910) je menil, da se je judovska vera razvijala od primitivnih pripovedi v nomadskih časih do podrobno izdelanega institucionaliziranega obredja v stoletjih pred Kristusovim rojstvom. Trdil je, da je v starozavezni postavi našel različne vire, ki jih je uvrščal v različna obdobja izraelske zgodovine. Zagovorniki takšnih nazorov so torej imeli Staro zavezo za nekakšen pisan mozaik, ki je svojo obliko in vsebino dobil pod zunanjimi vplivi.

Osrednji predmet svetopisemske kritike je bila Kristusova osebnost. Iskanje »zgodovinskega Jezusa« - se pravi podobe o Jezusu, kakršna se skriva za teologijo Nove zaveze - se je začela že z angleškimi deisti osemnajstega stoletja. Med zgodnjimi nemškimi pisci te smeri je bil H. S. Reimarus (1694-1768). Jezusa je imel za nekakšnega ljubeznivega galilejskega učitelja, ki ga je doletela prerana smrt zaradi tega, ker je svoje vzvišene moralne nauke mešal s prepričanjem, da božje kraljestvo pomeni ustanovitev nove politične države, v kateri bi bil Bog kralj. Po križanju, je



trdil, so si učenci izmislili štorijo o tem, kako je vstal od mrtvih in kako bo nekega dne znova prišel. Vse skupaj je bila zgolj prevara, s katero naj bi si pridobili gmotno korist (glej Brown, 1992: 554,555).

Drug takšen dvomljivec je bil David Friderich Strauss (1808-1874). Bil je daleč pred svojim časom, ker najdemo pri njem misli, ki so bile pravzaprav bistven del rezultatov zgodovinsko - kritičnih raziskav in raziskav Jezusovega življenja šele iztekajočega se 19. in predvsem 20. stoletja. Zaradi svojega spisa *Jezusovo življenje*, ki je izšel leta 1835 in je razlagal evangelije kot nezavedno ustvarjanje mitov v prakrščanskih skupnostih, mu je bilo prepovedano poučevanje v Tübingenu. Njegovo zadnje delo, *Staro in novo verovanje (1872)*, je v nasprotju s krščanskim naukom propagiralo evolucionistično filozofijo napredka (Dolinar, 1991: 621).

V delu *Jezusovo življenje* Strauss izhaja iz mnenja, da prikaze Jezusovega življenja zlahka prepoznamo kot »bajke in pravljice«, in sicer »deloma po obliki, deloma po vsebini«. Kdor bi jih nepristransko presojal kot znanstveni zgodovinar, bi moral priti do takega spoznanja. Kdor pa šteje besedila za resnična, se Svetega pisma loteva neznanstveno. S svojimi tezami je pretresel temelje teologije. Razpravljanje, ki ga je zanetil, se še vedno ni končalo. Gre za vprašanje, ali je krščanska vera odločilno odvisna od dokazovanja, da tudi svetopisemske pripovedi podajajo zgodovinske dogodke. Strauss meni, da jedro krščanske vere ni odvisno od kritične presoje svetopisemske pripovedi: »Kristusovo nadnaravno rojstvo, njegovi čudeži, njegovo vstajenje in njegov vnebohod so večne resnice, čeprav je še toliko dvomov, ali so dejansko zgodovinska dejstva.« V svoji zadnji knjigi *Stara in nova vera* piše: »Gledano zgodovinsko, se pravi povezujoč velikanski učinek te krščanske vere in njeno popolno neutemeljenost, je mogoče zgodbo o Jezusovem vstajenju označiti le kot svetovno - zgodovinsko prevaro.«

Vpliv Straussove teze na teologijo in široke dele prebivalstva ni bilo mogoče zaustaviti; v teologiji je naznanila obdobje kritičnega raziskovanja Svetega pisma. Tübingenski cerkveni zgodovinar Ferdinand Christian Baur (1792-1860) – ob njem nastane t. i. tübingenska šola - sicer omili Straussove trditve, vendar je tudi prepričan, da je odslej treba Novo zavezo, pa tudi zgodovino Cerkve in dogem obravnavati zgolj znanstveno. Po njegovem ne bi smeli več izhajati iz teoloških postavk ali pričakovanj vere. Baur odkrije, da Evangelija po Janezu ni napisal Jezusov apostol, temveč je nastal veliko pozneje; zato ga imenuje »nepristni«. Tübingenska šola izoblikuje temelje za zgodovinskorazvojno preučevanje Svetega pisma, predvsem Nove zaveze, in zgodnjega krščanstva.

V Franciji se kmalu pokaže še druga posledica raziskovanja Jezusovega življenja, ki ga je sprožil Strauss. Orientalist in zgodovinar verstev Ernest Renan objavi 1863 v Parizu *Jezusovo življenje*, Jezusov življenjepis v obliki romana. V njegovem romanu tesarjev sin Jezus potuje kot prerok po idilični Galileji, postane revolucionar, vendar mora kmalu spoznati, da njegov cilj, nebeško kraljestvo na zemlji ni uresničljiv, zato se odloči za mučeništvo. Renanov opis Jezusovega življenja ni namenjen strokovnjakom teologom, marveč prvič izobraženemu meščanstvu. Renan je tudi prvi

katoličan, ki se vključi v razpravljanje o Jezusovem življenju. Francoski katoliški škofje divje napadejo njegov roman, zato Renan zgubi katedro za semitske jezike v Parizu. Sporna knjiga pa kljub vsemu postane zelo priljubljena in do 1822 doživi že 17 izdaj (glej Trenc - Frelj, 1998: 346).

Zdravnik, glasbenik in teolog Albert Schweitzer (1875-1965) je s svojo *Zgodovino raziskovanja Jezusovega življenja* (2. naklada 1913; prvotno 1906 – izšla pod naslovom *Od Reimarusa do Wredeja*) dal še danes v bistvenih delih veljaven prispevek k vprašanju o zgodovinskem Jezusu in njegovem sporočilu. Ker se Kristus ni kmalu vrnil na svet, kakor so prvi kristjani pričakovali, so pisci evangelijev preoblikovali Jezusovo sporočilo, zato Jezusov zgodovinski lik ni več oprijemljiv in opis njegovega življenja v slogu biografije ni mogoč (Dolinar, 1991: 625).

V knjigi *Od Reimarusa do Wredeja* Schweitzer poudarja, da so glavni učenjaki devetnajstega stoletja na Jezusovo mesijanstvo gledali kot na zgolj etično držo. Vse apokaliptične prvine so plod njegovih privržencev, ki so živeli v zmoti. Po drugi strani pa je bilo nemogoče zanikati prisotnost eshatoloških prvin v evangelijih. Tisti učenjaki, ki so to dejstvo priznavali, so ga dokazovali na dva načina. Nekateri (Coloni, Volkmar in nazadnje Wrede) so zavrnilo možnost, da bi bila eshatologija Jezusovo delo. Manjšina (J. Weiss in Schweitzer) pa je sprejela njihovo avtentičnost in gledala nanje kot na srce evangelija (Grant in Tracy, 2000/ 1984: 157).

Weiss je trdil, da se Jezusov izraz »božje kraljestvo« ne nanaša na človeško družbo ali človeško dejavnost, ampak na vrhovno božje gospostvo, ki je poseglo v človeško zgodovino. »Božje kraljestvo« je poseg Boga kot Kralja, ki nastopa kot sodnik in delivec milosti, v skladu s pričakovanji judovske apokaliptične literature. Schweitzer je to idejo razvil še naprej in trdil, da je Jezusa povsem obvladovalo pričakovanje skorajšnjega konca obstoječega sveta in da je skušal ta konec pospešiti s svojo smrtjo (Thiselton, 1992: 611).

Schweitzer se je dobro zavedal, da vsako obdobje ne išče le zgodovinske podobe Jezusa, pač pa tudi življenjskega vodnika. In kot so pokazale biblične študije po vojni, biblične zgodbe niso bile nikoli namenjene zgolj za pričevanje. Vsi evangeliji so bili, denimo, napisani zato, da Jezusa prikažejo kot Odrešenika in Božjega Sina. Napisani so bili v veri, da bodo obujali vero. Evangelistom so bila vprašanja kronologije, kronoloških dejstev, kot so nanje gledali kritiki devetnajstega stoletja, ne le drugotnega pomena, temveč pogosto že kar nepomembna. In ko so njihove spise raziskovali z metodami, ki so jih pogosto s pridom uporabljali pri drugih antičnih knjigah, jih niso mogli uspešno interpretirati. Nihče ne more zanikati izvornih prispevkov klasične filologije k bibličnemu preučevanju. Toda biblične knjige so bile napisane znotraj verujočega občestva in za same vernike in jih ni mogoče imeti za »objektivno« zgodovino.

Iz neuspeha starejših raziskav o Jezusovem življenju je mogoče potegniti dva sklepa. Prvič, priznati je treba, da razmeroma malo vemo o njegovi življenjski poti. Ne vemo, v kakšnem zaporedju so se vrstili dogodki v njegovem življenju, poleg tega pa je

nemogoče naslikati podobo ali diagram njegovega psihološkega razvoja. Za kaj takega nam manjkajo temeljni podatki. Kot je poudaril E. Schwartz, se antični pisatelji niso zanimali za razvoj njegovega značaja (glej Grant in Tracy, 2000/ 1984: 160,161).

Nemec Rudolf Bultmann (1884-1976) je v svojem zgodnjem delu Zgodovina sinoptičnega izročila (1921) prišel do precej skeptičnih sklepov glede zgodovinske zanesljivosti dejstev, o katerih poročajo evangeliji, in skrajne črnogledosti glede možnosti zgodovinskega poznavanja Jezusa. Bultmann je uporabljal metodo »formalnega kriticizma«, ki je predpostavljala, da je večina svetopisemskega gradiva, preden so ga zapisali, krožila v ustni obliki, in da vsaka »forma« oziroma vrsta gradiva v evangelijih odraža značilne razmere v starem Izraelu oziroma v prvih cerkvah. Bultmann je trdil, da so bile »forme« evangelija često zapisi pridig, razprav in naukov - le redkokdaj pa zgodovinska poročila. Evangeliji so odražali teologijo prvih Cerkev, ne pa dejstev o Jezusu. Bultmann je podedoval liberalno prepričanje, da sta izkustvo in etika pomembnejša kot doktrina. Menil je, da so prve Cerkev oznanjale Kristusovo vstajenje predvsem zaradi lastnega izkustva, ne pa zato, ker bi jim šlo za zgodovinska dejstva o Jezusu iz Nazareta.

V svojem delu Jezus in mitologija je zapisal: »Zdaj ne moremo vedeti domala ničesar o Jezusovem življenju in osebnosti.« Jezusa, je menil, ne smemo postavljati v območje dejstev in stvarnosti in ga prikrojevati kategorijam, ki opisujejo svet vsakdanjosti; ni namreč Jezus zgodovine, ampak Jezus vere in sprotnega izkustva. Bultmannovim pogledom so ugovarjali že od vsega začetka. Čemu je potrebno tako ostro razločevanje med zgodovino in izkustvom, so se spraševali. In kaj ostane od zatrjevanja Svetega pisma, češ da si je Jezus nadel človeško podobo in je kot človek tudi dejansko živel? Je bilo Kristusovo vstajenje zgodovinski dogodek, se pravi stvarno dejstvo? Bultmann je to možnost zanikal.

Bultmannova zgodovinska razprava o mitu v Novi zavezi je izšla leta 1941. Sprožila je debato, ki se še zdaj ni polegla. Bultmann je menil, da Nova zaveza izraža predznanstveni pogled na svet, ki ga je on imenoval »mitski pogled«. Zato je treba njeno sporočilo, če ga posredujemo novodobnemu človeku, prevesti v nemitsko izrazoslovje, to je »demitologizirati«. Evangelije skuša Bultmann podvreči »eksistencialni interpretaciji«, češ da bo s tem pomagal do veljave krščanskemu oznanilu in ga približal modernemu človeku. Na osnovi nepreverjenih postavk dosledno odklanja vse tisto iz Jezusovega življenja, kar bi vsebovalo prodor nadnaravnega v ta svet (glej Thiselton, 1998: 612-614). Prve kritike na račun Bultmanna so prišle iz vrst njegovih bivših učencev, ki so več pozornosti kot Bultmann posvečali Jezusu kot zgodovinski osebi. Njihovo gibanje se je imenovalo »novo iskanje zgodovinskega Jezusa«. Glavni predstavniki so bili E. Käsemann iz Tübingena, G. Bornkamm iz Heidelberga in E. Fuchs iz Marburga. Käsemann je trdil, da je treba upoštevati tudi Jezusovo zgodovinsko resničnost, saj je del o učlovečeni besedi (Thiselton, 1992: 621).

Medtem ko torej za kritike na začetku krščanstva stoji človek, katerega ljudje polagoma napravijo za Boga, je za mitologe ravno nasprotno: Jezus je mitološki bog, katerega polagoma napravijo za človeka. Zgodovinski Jezus je zadnji izraz vere v nekega Kristusa (Messori, 1982: 102).

Dokazano je, da je bila doslej »zgodovina o Kristusovi zgodovini« pretežno »zgodovina filozofij o krščanstvu«. Vsako filozofsko in kulturno gibanje je nazadnje vplivalo na raziskovalca, da je predstavil kot znanstveno resnico filozofskega duha svoje dobe. Kristusa so nenehno preoblačili in zakrinkavali z blagom po trenutni modi. Tako je Jezus v času razsvetljenstva postal razsvetljeni modri učitelj, ki je oznanjal Boga in kreposti. V romantiki se je spremenil v dramatičnega verskega genija. V kantizmu je postal stvarnik neke etike in moralist. Za socializem in komunizem je vodja gibanja zatiranih, proletarski »leader«, ki so si ga prisvojile in onesposobile Cerkve. V nacizmu se je spremenil celo v prototip Arijca, ki se je nesrečno bojeval proti običajni »židovski zaroti«. In tako vse do danes, ko si je nadel obleko eksistencialista, medtem ko pričakujemo (že slutimo) strukturalističnega Jezusa (Messori, 1982: 106,107).

V zadnjih letih so strokovnjaki »ustvarili« sedem podob Jezusa (Harrington, 1987): Jezus kot politični revolucionar – S. G. Brandon (1967), kot čarovnik – Morton Smith (1978), kot galilejski karizmatik – Geza Vermes (1981, 1984), kot galilejski učitelj – Bruce Chilton (1984), kot proto-farizej – Harvey Falk (1985), kot esen – Harvey Falk (1985) in kot eshatološki pridigar - E. P. Sanders (1985). Zdi se, da je toliko podob Jezusa, kot je eksegetov<sup>1</sup>; ob tem se je nemogoče izogniti sumničnemu, da so zgodovinske raziskave o Jezusu zelo varen prostor, kjer se dela teologija in se imenuje zgodovina, in kjer se dela avtobiografija in se imenuje biografija ( Harrington v Crossan, 1991: xxvii,xxviii).

## **1.2. VRSTE BIBLIČNEGA KRITICIZMA**

### **1.2.1. Kritika oblike**

Metoda, ki se ukvarja z ustnim kroženjem prvobitnega izročila še pred časom pisanja evangelijev, se imenuje kritika oziroma zgodovina oblike (forme) in poskuša razložiti razvoj oblik znotraj tradicije glede na potrebe občestva. Interpretira Novo zavezo, posebno evangelije, v povezavi z njenim okoljem.

Izvorno ustno izročilo je krožilo v neodvisnih enotah, ki jih je mogoče kvalificirati po obliki. Te oblike so ločeni izreki, ki so rabili kot besedila za zgodnje krščanske pridigarje, prilike, kratke poučne ter daljše zgodbe, s katerimi so tešili radovednost poslušalcev. Nekateri kritiki oblike so prepričani, da so daljše zgodbe, ki govorijo o bolj posvetnih zanimanjih, po nastanku mlajše kot kratke zgodbe. Vsi pa se strinjajo,

---

<sup>1</sup> Ekseget – razlagalec, npr. Svetega pisma.

da je osnovni okvir s svojimi uredniškimi premiki in skrbno postavitvijo tematskih sklopov za evangelije drugotnega pomena. Evangelisti so bili prej uredniki kot avtorji. Ta metoda je zanimiva zavoljo poudarka na »Sitz im Leben« (umeščenosti v življenje) pri vsakem delu izročila. Toda njen pomen se da kaj hitro preveličati. Precej pogosto se zdi, da se kak Jezusov izrek popolnoma sklada z razmerami po njegovi smrti. Toda kako vemo, da razmere niso bile take že za časa njegovega življenja? (glej Grant in Tracy, 2000/ 1984: 161-162).

Začetniki kritike oblike so bili v letih 1919 do 1922 nemški protestantski biblicisti K. L. Schmidt, M. Dibelius, R. Bultmann. Do izvirnih zgodovinskih oblik prihajajo strokovnjaki na dva načina. M. Dibelius uporablja deduktivno pot, ko izhaja iz obstoja prvih krščanskih skupnosti ali krajevnih Cerkev. Če poznamo življenje teh skupnosti, poznamo najbolj izvirno obliko evangelija, ker so te skupnosti najbližje Jezusu in ker so sprejemale evangelij v obliki, kakor se je oznanjal na začetku. R. Bultmann uporablja induktivno pot, tako da izhaja od evangelijev, kakršne poznamo danes. Od njih sklepa nazaj na začetne evangeljske prvine. Z veliko natančnostjo in ob upoštevanju vseh dejavnikov, ki so vplivali na nastanek evangelijev, ločuje v njih plast za plastjo in prihaja do izvirnih zgodovinskih oblik.

Metoda zgodovinskih oblik kaže na izredno razgibano življenje prvih krščanskih skupnosti. Takrat še ni bilo nič dokončno oblikovano. Vse je bilo na stopnji nastajanja. Evangeljsko izročilo se je venomer bogatilo, dopolnjevalo, rastlo. Dokler ni bil ustaljen novozavezni kanon, je bilo podvrženo nenehnemu spreminjanju tudi zato, ker je bilo predmet ustnega oznanjevanja in krščanskega bogoslužja. Dokaz svobodnega spreminjanja evangeljskega besedila je Tatianova evangeljska harmonija, Diatessaron. Nastala je okrog leta 170. po Kristusu. V njej je Tatian zliil vse štiri evangelije v enega, zato evangeljska harmonija ni evangelij v obliki, kakor so jih napisali posamezni evangelisti, čeprav so njene pripovedi sestavljene samo iz evangeljskih besedil (glej Rozman, 1993: 28).

### **1.2.2. Redakcijska kritika**

Redakcijska kritika (metoda) preučuje način, kako so evangelisti zapisovali evangeljsko izročilo, da so iz njega nastale knjige, in kako so njihovi somišljeniki dali kot uredniki evangelijem dokončno obliko. To metodo sta izoblikovala pred 2. svetovno vojno protestantska biblicista W. Marxen in H. Conzelmann.

Metoda zgodovinskih oblik je ugotovila, da evangeliji niso slogovno enotni spisi, kot so npr. ep, roman, novela... V njih so najrazličnejše književne vrste: izreki (modrostni, preroški, apokaliptični), življenjska pravila, pregovori, postava in pravila verskih skupnosti (Mt 6: 2-8), molitve (Mt 6: 9-13), hvalnice (Lk 1: 47-55), življenjepisi (Mr 1: 9-13; 9: 2-13), zlasti pa obsežni poučni in pripovedni deli, kot so poročila o čudežih in Jezusovem trpljenju. To kaže na to, da evangelisti niso napisali evangelijev iz sebe, svojega osebnega znanja in pisateljske sposobnosti, temveč so le zbirali, urejali in končno zapisali evangeljsko izročilo.

Ker se ponekod v istem evangeliju slog, ki je sicer tako značilen za evangelista, da ga ni mogoče zamenjati z drugim, naenkrat spremeni, sklepamo, da je kdo drug dopolnjeval njegov evangelij. Tako Janezov evangelij zanesljivo izvirno ni bil napisan v obliki, kot ga poznamo danes. Na začetku 8. poglavja je poročilo o ženi, zasačeni v prešuštvu (8: 2-11), ki se v načinu pripovedovanja tako razlikuje od evangelija, da ga zanesljivo ni napisal Janez. Tudi konec Markovega evangelija (Mr 16: 9-20) se v slogu razlikuje od sloga Markovega evangelija. Take spremembe in dopolnila so mogli nastati šele potem, ko so bili evangeliji že napisani. Dostavili so jih zadnji oblikovalci evangelijev, ki jim pravimo redaktorji. Iz njihovega deleža pri oblikovanju evangelijev moremo spoznati njihov osebni odnos do evangeljskega izročila (glej Rozman, 1993: 30-32).

### **1.2.3. Kritika izvora**

Kritika (teorija) izvora je najpomembnejša teorija na področju starozaveznega kriticizma skoraj do današnjega dne, med najbolj kompetentnimi učenjaki pa še danes najdemo mnogo njenih zagovornikov. Njena utemeljitelja sta Julius Wellhausen in Karel Graf.

Medtem ko se vsa tradicija strinja, da velja pet Mojzesovih knjig za najstarejše spise hebrejske literature in da so potemtakem starejši tudi od prerokov, Wellhausnova šola postavlja slovesno oznanilo postave v čas po babilonskem izgnanstvu, nastanek glavnih zapovedi pa umešča v čas takoj za velikim preroškim gibanjem. Po tej teoriji je le knjigo zaveze in morda še najstarejše odlomke elohistične in jahvistične pripovedi mogoče postaviti v čas pred osmim stoletjem. Namesto da bi preroke v skladu s sedanjo ureditvijo bibličnih knjig prikazala kot obnovitelje Mojzesovega monoteizma, jih ta šola prikaže kot prve graditelje in pridigarje o tej ideji (Grant in Tracy, 2000/ 1984: 145).

Sledila so raziskovanja o izvoru (virih) evangelijev. V svetopisemskem izročilu je pomembnejša starost izročila kot spisa, ki sloni na njem, ker lahko sloni sorazmerno mlad spis na zelo starem svetopisemskem izročilu. Sinoptično izročilo je bilo po vsebini razčlenjeno. V Janezovem evangeliju so čudeži – pravi jim znamenja - na začetku označeni kar z vrstilnimi števnikami, iz česar sklepamo, da je obstajala zbirka, v kateri so bili čudeži naštet. Iz nje je Janez jemal gradivo za evangelij.

Preučevalci evangelijev menijo, da je bilo sinoptično izročilo zbrano v dveh virih. V prvem so bila zbrana predvsem poročila o Jezusovih delih, zlasti čudežih. Imenujejo ga Marko (Mr), vendar s tem ne mislijo na kanoničnega Markovega evangelija, temveč na praobliko tega evangelija. V drugem pa so bile zbrane Jezusove besede, izreki, govori. Imenujejo ga Quelle (Vir), označujejo pa s črko Q. To je poučni sinoptični vir. Oba sta bila osnova za nastanek Matejevega in Lukovega evangelija. To je klasična teorija o dveh virih.

Matejev in Lukov evangelij sta obsežnejša od Markovega, Lukov pa hkrati obsežnejši od Matejevega. To pomeni, da je moral Luka črpati gradivo še iz nekega tretjega vira, ker ima kar 548 vrstic gradiva, ki ga nimata ne Matej ne Marko. Poleg tega se tudi v tem, kar ima skupnega z Matejem, vedno ne ujema z njim. Tudi Matej ima 330 vrstic gradiva, ki ga nimata ne Marko ne Luka. To pomeni, da sta oba črpala gradivo tudi iz vira, ki je bil znan le njima. To je bil posebni vir, ki ga pri Mateju označujemo s črko M, pri Luki pa s črko L. Ta teorija je znana kot teorija štirih virov (glej Rozman, 1993: 32-34).

#### **1.2.4. Kritika besedila**

Kritika evangelijskega besedila ali tekstna kritika vključuje zbiranje in primerjavo najzgodnejših rokopisov, različic in citatov ter poskuse razlage soglasnosti in nesoglasij. Cilj te metode je priti do najzgodnejšega in / ali kar najbolj avtentičnega branja besedil. V zadnjih časih je prišlo do pomembnih odkritij v zvezi z besedili samimi - kar zadeva Staro zavezo v kumranski ločini, kar zadeva Novo, pa v egiptovskih papirusih (Grant in Tracy, 2000/ 1984: 171).

Ker so evangelijski ohranjeni samo v prepisih izvirnika (apografih) in prevodih izvirnika; oboji pa so časovno zelo oddaljeni od nastanka evangelijskih, se poraja vprašanje: ali je naše evangelijsko besedilo istovetno s tem, kar so napisali evangelisti? Na to vprašanje odgovarja kritika evangelijskega besedila, ki z veliko natančnostjo preverja zgodovinsko verodostojnost rokopisnih prič: rokopisov, papirov, lekcionarjev, evangelijskih navedkov, jih primerja med seboj in tako prihaja do izvirnega evangelijskega besedila. Pri tem je pozorna na najmanjše podrobnosti. Do zadnje črke natančno, kaj šele besede ali stavka, preučuje rokopisne priče, upošteva vedno nove pisne najdbe in znova sestavlja evangelijsko besedilo. Gledano z vidika besedilne kritike je evangelijsko besedilo umetno sestavljeno in spričo vedno novih odkritij ni nikoli dokončano (Rozman, 1995: 91).

Na Slovenskem se tekstna kritika biblije omejuje na zaprte teološke kroge in ne stopa v javnost. Včasih se celo zdi, da bi bila javna razgrnitev takšnih vprašanj razumljena malodane kot napad na krščanstvo. Celo »jubilejni prevod« Nove zaveze iz leta 1984, ki ima obsežne pripombe pod črto, se pretežno omejuje na teološko interpretiranje, omenja na mestih, kjer je prevod zelo interpretativen (in morda čisto arbitraren), kakšen bi bil dobesedni prevod, tekstno kritiko pa zastopajo sintagme kot: »v več rokopisih«, »neki stari rokopis«. Medtem je izšel Slovenski standardni prevod (1996), ki zglednemu prevodu dodaja spoštovanja vreden komentar. Neizpolnjena želja pa ostaja kratek prikaz poglavitnih tekstnih prič (Debenjak, 1996:231).

### **1.2.5. Zgodovinska kritika**

Zgodovinska kritika uvršča dogodke v tiste resnične življenjske okoliščine, ki so vplivale na njegov nastanek, zato njihovo poznanje omogoča globlje umevanje njihovega versko - moralnega sporočila. Pomeni temeljito poznanje časovno - zgodovinskega okolja in miselnega ozadja nastanka posameznih evangelijskih dogodkov ali Jezusovih izrekov. Prvi je na to opozarjal R. Simon (1638-1712) s knjigo *Kritična zgodovina novozaveznega besedila (1669)*. V njej je pokazal, da je sklicevanje protestantov na evangelijski izvirnik premalo, če ne upošteva tudi časovno - zgodovinskih okoliščin nastanka evangelijskih pripovedi. Kolikor bolj poznamo te okoliščine, toliko bolj stvarna in celovita je njihova razlaga (Rozman, 1995: 110).

### **1.2.6. Kanonična kritika**

Za kanonično analizo je pomembna kritična presoja procesa, po katerem je določeno besedilo postalo del svetopisemskega kanona. Starejšim verzijam pa zaradi nezanesljivosti zgodovinskih rekonstrukcij ne pripisujejo kanonične avtoritete. Privrženci kanonične kritike so se tudi spraševali, ali se prvine razodetja nahajajo v besedilu samem, v oblikah, metaforah, prisposodobah, neodvisno od njihovih virov.

Kanonični program se povezuje z imenom Bernarda S. Childsa. Splošni namen programa je osvetliti odločilno dilemo ali kaže glavne svetopisemske oddelke analizirati v vire ali pa naj jih razlagamo v njihovi, končni, kanonični obliki. Childsova težnja je, da razreši različne napetosti, ki so jih kritične študije odkrile v svetopisemskih spisih, in da pokaže, da kanonična besedila niso prvenstveno produkti političnih družbenih sil, temveč teološkega premišljevanja. S preiskovanjem kanonične oblike je mogoče pokazati, kako so različne stopnje predzgodovine in zgodovine izraelske religije prispevale pomenu besedila v njegovi kanonični obliki. Končna oblika in namen svetih spisov sta v teološkem pogledu normativna, to pa določa nalogo njihovih razlagalcev.

Zagovorniki kanonične kritike imajo izvirno sobesedilo za izhodišče eksegeze, toda k zgodovinsko-kritičnim in literarnim vprašanjem pristopajo s povečano zavestjo, da je bil izvirni pomen morda zelo drugačen od tistega, ki je obveljal v končni obliki (glej Krašovec, 1999: 50-52).



## 2. JEZUSOV SEMINAR

### 2.1. USTANOVITEV IN ORGANIZACIJA JEZUSOVEGA SEMINARJA

*Jezusov seminar* je bil ustanovljen leta 1985 v ZDA pod pokroviteljstvom instituta *Westar* z namenom obnoviti *iskanje zgodovinskega Jezusa* in rezultate raziskav posredovati strokovnjakom za evangelije in širši javnosti. Njegov ustanovitelj Robert Funk je mednarodno priznan strokovnjak in bivši predsednik *Society of Biblical Literature*.

Dve razočaranji sta ga motivirali k ustanovitvi seminarja. Prvo je bil znanstveni molk o tem, kar bi lahko imenovali »baza podatkov« o zgodovinskem Jezusu. Noben strokovnjak pred Jezusovim seminarjem ni objavil dela, v katerem bi navedel, katere specifične besede in dejanja šteje za zgodovinske in katere za nezgodovinske. Stokovnjaki so objavili ogromno študij o zgodovinskem Jezusu, niso pa odkrili podatkov, na katerih temeljijo njihove študije. Delo na zgodovinskem Jezusu se zdi pogosto močno subjektivno in daje vtis, da zgodovinski zaključki temeljijo na osebnih preferencah.

Drugo razočaranje, ki je vodilo v ustanovitev Jezusovega seminarja, je bil neuspeh bibličnih strokovnjakov seznaniti širšo javnost o zgodovinskem Jezusu. Stokovnjaki, ki uporabljajo znanstveno - kritični pristop, že več kot sto let vedo, da so evangeliji mešanica spomina in krščanske interpretacije, kar pomeni, da ne moremo vsako besedo ali dejanje Jezusa v evangelijih res pripisati njemu. Do sedaj ni poskušal na tak način komunicirati z javnostjo skoraj noben strokovnjak ali duhovščina. Jezusov seminar namerava premostiti ta razkorak med strokovnjaki in javnostjo s posredovanjem rezultatov svojih zgodovinskih raziskav na način razumljen laični javnosti (glej Miller, 1999: 10,11).

*Westar* je neprofitna raziskovalna in izobraževalna institucija, namenjena izboljševanju »religijske pismenosti«. Spodbuja religijske raziskave in posreduje rezultate strokovnjakov širši (neprofesionalni) publiki. Prvi in najbolj znan projekt ustanove *Westar* je bil Jezusov seminar, katerega namen je bil raziskati avtentičnost Jezusovih besed in dejanj v evangelijih. Drugi *Westarovi* seminarji so še: *The Paul Seminar*, ki raziskuje avtentičnost Pavlovih pisem in njihovo neokrnjenost; *The Canon Seminar* raziskuje, katera zgodnja krščanska dela, kanonična ali nekanonična bi morali vključiti v Novo zavezo; *An Acts Seminar* ocenjuje zgodovinsko avtentičnost Apostolskih del.

V *Westar* je vključenih okrog dvesto strokovnih članov (*Fellows*), ki imajo doktorat s področja religije ali podobne discipline in so se šolali na vodilnih svetovnih univerzah. V *Westar* so vključeni tudi pridruženi člani (*Associate Members*), ki s svojo članarino in prispevki finančno podpirajo ustanovo. Naloga pridruženih članov je, da skrbijo, da je jezik strokovnjakov »preveden« v obliko razumljivo nestrokovnjakom.

*Westarjeve* seminarje opazujejo pri delu in sodelujejo pri raznih delavnicah, predavanjih in forumih.

Jezusov seminar organizira v Santa Rosi, Kaliforniji dvakrat letno srečanje, ki je odprto za javnost. Prisotni opazujejo posvetovanje, sodelujejo pri neuradnem glasovanju in se udeležijo diskusije po sestanku. Na teh srečanjih so lahko prisotni cerkveni vodje, ki lahko na okroglih mizah vodijo diskusijo s področja, ki zastopa interese cerkve in cerkvenih organizacij. Vsako srečanje ima značilnost družabnega dogodka, kjer se razvijejo sproščeni pogovori.

Za tiste, ki se ne morejo udeležiti teh srečanj, je Jezusov seminar organiziral t.i. »*Jesus seminar on the road*«, ki poteka po celi Severni Ameriki. To je dvodnevni izobraževalni program, na katerem člani Jezusovega seminarja vsem zainteresiranim predstavijo svoje delo in rezultate svojih raziskav.

Institut *Westar* izdaja tri časopise, ki temeljijo na njegovem delu in na zadnjih odkritjih in mišljenju o religiji. *The Fourth R* je dvomesečnik, namenjen splošno izobraženim bralcem; vsebuje tudi zadnje novosti o seminarjih, srečanjih in dogodkih. *Forum* je akademski časopis, ki ga pripravljajo strokovnjaki, ki izhajajo iz *Westarovih* seminarjev, tudi Jezusovega seminarja. Priporočljiv je za strokovnjake in študente religije. Izhaja dvakrat letno. *Seminar papers* so delovni papirji seminarjev. Pripravljajo jih člani in so razdeljeni vnaprej za vsako srečanje. So osnova za posvetovanje na vseh *Westarovih* srečanjih.

Člani Jezusovega seminarja so napisali tudi nekaj obsežnih knjižnih poročil o rezultatih svojih »posvetovanj«. Dve obsežni poročili o besedah in dogodkih v evangelijih sta *The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus (1993)* in *The Acts of Jesus: The Search for the Authentic Deeds of Jesus (1998)*. Knjigi vsebujeta evangelije natisnjene v štirih barvah in strokovno razlago, zakaj se je seminar odločil za tako barvo – zgodovinsko verodostojnost Jezusovih besed ali dejanj. Avtorji Jezusovega seminarja menijo, da sta knjigi alternativa fundamentalizmu in naivnemu literalizmu – dobesedništvu v naši družbi (<http://www.westarinstitute.org/Westar/westar.html>).

## **2.2. SESTAVA JEZUSOVEGA SEMINARJA**

Udeležba v Jezusovem seminarju je odprta vsem bibličnim strokovnjakom, ki imajo doktorat iz religije ali podobne discipline in so sposobni raziskovati v izvirnem bibličnem jeziku.

Strokovni člani se imenujejo *Fellows* in se ločijo od članov nevolilcev - *Associate members* (pridruženi člani). Vsi člani so belci, večinoma moški, kar odraža rasno in spolno neravnotežje med preučevalci zgodovinskega Jezusa. Skoraj vsi člani živijo v Severni Ameriki. Na posebno povabilo seminarja se je sestankov že udeležilo nekaj strokovnjakov iz evropskih držav, vendar je razdalja prevelika ovira za njihovo stalno

udeležbo. Kljub veliki razdalji se udeležujejo sestankov nekateri člani iz Južne Afrike, Avstralije in Nove Zelandije.

Večina članov pripada protestantskim cerkvam, manjšina je katolikov. Dobršen del članov je duhovnikov (posvečenih). Nekateri ne pripadajo nobeni cerkvi; nekaj članov se šteje za neverne. V seminarju je sodelovalo tudi nekaj Židov.

V seminar je vključenih kar nekaj uglednih novozaveznih strokovnjakov, vendar ima večina članov preprost arhiv publikacij, tipičen za visokošolske profesorje ali profesorje seminarjev. Nekateri člani so komaj prišli iz fakultet, nekateri pa so že upokojeni.

Pravilo seminarja je, da ima vsak član en glas. Zaradi take demokratične ureditve, je kar nekaj odličnih bibličnih strokovnjakov odklonilo udeležbo v seminarju, ker bi moral imeti njihov glas večjo težo, kot glas mlajših in »manj pomembnih« strokovnjakov.

Seminar ima dve pomembni lastnosti, ki ga ločita od ostalih akademskih projektov. Prva njegova posebnost je sodelovanje v seminarju. Prispevki, ki jih pišejo člani o svojih stališčih in krožijo kot dokumenti na seminarjevih sestankih, nosijo imena avtorjev. Zaključki, ugotovitve seminarjevega dela pa so objavljeni v imenu celotnega seminarja; le najboljša poročila članov so objavljena v reviji *Forum*. Komentarji v *The Five Gospels* in *The Acts of Jesus* pojasnijo, zakaj so člani glasovali tako kot so, vendar niso navedena imena posameznih članov. Pri takšnem načinu dela gre za sodelovanje in ne za tekmovanje, kot je to pogosto pri znanstvenem raziskovanju.

Druga pomembna značilnost seminarjevega dela je njegova odprtost javnosti. Vsi sestanki so odprti za javnost in vsakdo se lahko vključi kot pridružen član. Pridruženi člani ne sodelujejo v diskusijah, niti ne glasujejo s člani. Včasih glasujejo med seboj, da potem primerjajo svoje glasove z glasovi članov. Po končanem sestanku je vedno čas, da se neformalno srečajo člani in pridruženi člani in razpravljajo o prejšnjih sestankih.

Člani uporabljajo v svojih poročilih strokovni jezik, vendar je njihov cilj razložiti svoje delo laikom jasno in iskreno, brez vzvišenega ali podcenjujočega govorjenja. Seminarjev cilj je demistificirati biblijsko učenost, jo narediti dostopno vsem, ki so pripravljene investirati svoj čas in trud, da jo spoznajo (glej Miller, 1999: 17-19).

Število članov v seminarju se spreminja, ker se na vsakem sestanku pojavijo novi člani. Nekateri odidejo zaradi teološke zaskrbljenosti ali zato, ker se volilni rezultati ne ujemajo z njihovimi; drugi odidejo preprosto zato, ker nimajo več zanimanja za seminarjevo delo ali pa imajo druge obveznosti. Vsakega seminarjevega sestanka se običajno udeleži okoli trideset do štirideset članov. Če bi šteli vsakega člana, ki se je seminarja udeležil vsaj enkrat, potem ima seminar okrog dvesto članov.

Nekaj članov je zaradi članstva v seminarju že plačalo visoko ceno. Mesto profesorja je moral zapustiti član Jezusovega seminarja na konservativnem krščanskem koledžu; drugega člana so odpustili iz evangeličanske krščanske univerze, vendar mu niso nikoli povedali zakaj mora zapustiti učiteljsko mesto. Nekatero člane so prisilile njihove institucije, da zapustijo seminar. Posvečenega člana Jezusovega seminarja so obdolžili bogokletja<sup>2</sup>, vendar so ga potem oprostili. Nekateri člani so ostali v seminarju kljub napadom javnosti znotraj njihove cerkve. Od dvesto članov jih je 74 privolilo v imenovanje v seznam članov v prvem seminarjevem poročilu *The Five Gospels* in 79 v drugem poročilu *The Acts of Jesus* (glej Miller, 1999: 19,20).

### 2.2.1. Avtorji Jezusovega seminarja

Vsi avtorji Jezusovega seminarja so strokovnjaki na področju religije in imajo za seboj bogato akademsko kariero. Pišejo knjige s področja religije in objavljajo članke v strokovnih revijah. Predstavila bom le nekatere izmed njih.

**Robert W. Funk** je direktor ustanove *Westar*, katere namen je »religijsko opismenjevanje javnosti« in ustanovitelj Jezusovega seminarja. Poleg tega je slaven profesor, pisatelj, prevajalec in izdajatelj religijske literature. Eno leto je bil profesor na ameriški šoli za orientalske raziskave v Jeruzalemu in predsednik katedre za religijske študije na univerzi v Vanderbiltu. Robert Funk je priznan pionir na področju moderne biblične znanosti; v letih 1968 do 1973 je bil predsednik *Society of Biblical Literature*. Njegove številne knjige vključujejo: *The Five Gospels* (1993), *The Acts of Jesus* (1998) – oboje z Jezusovim seminarjem, *Honest to Jesus: Jesus for a New Millennium* (1996).

**John Dominic Crossan** je profesor za religijske študije na univerzi De Paul v Chicagu. Napisal je vrsto knjig o zgodovinskem Jezusu, od katerih so tri postale nacionalne prodajne uspešnice: *The Historical Jesus* (1991), *Jesus: A Revolutionary Biography* (1994) in *Who Killed Jesus* (1995). Je predsednik odseka o zgodovinskem Jezusu pri *Society of Biblical Literature*.

**Roy W. Hoover** je profesor biblijske literature in profesor religije na koledžu Whitman (Washington), kjer predava antično grščino, biblično zgodovino in literaturo, kapitalizem in socializem v teološki perspektivi in svetovne religije. Od leta 1986 je član Jezusovega seminarja, za katerega je napisal številne dokumente, ki služijo kot osnova na seminarjevih posvetovanjih. Bil je pogost udeleženec Jezusovega seminarja. Roy W. Hoover je soavtor Petih evangelijev (1993) (z Robertom W. Funkom). Njegovi članki so objavljeni v strokovnih revijah kot so: *Harvard Theological Review*, *Forum*, *The Fourth R* in *Bible Review*.

---

<sup>2</sup> Očitek bogokletja si je leta 1982 nakopal tudi režiser in igralec Herbert Achternbusch. V svojem filmu »Prikazen« v nekem bavarskem samostanu Jezus stopi s križa, hodi po vodi in gre v spremstvu opatinje skozi svet, ki ga ne razume. Poskus, da bi film pregnali s platen je bil prav tako neuspešen, kot tri leta pred tem pri angleškem filmu »Monty Python's Life of Brian«. Gre za Jezusovega sodobnika in njegovo posmehljivo popačeno podobo Briana (Görres in drugi, 2001: 204).

**Robert J. Miller** se je leta 2000 pridružil *Westar* institutu, pred tem pa je bil zaposlen na fakulteti Midway College v Kentuckyju, kjer je poučeval biblične študije, svetovne religije ter etiko in filozofijo religije. Kot član Jezusovega seminarja od leta 1986 je prispeval veliko gradiva za seminarjeva posvetovanja, razprave. Je glavni urednik *The Complete Gospels*, antologije dvajsetih zgodnjih evangelijev predstavljenih v novem *Westarovem* prevodu *the Scholar Version* in avtor knjige *The Jesus Seminar and Its Critics* (1993).

**Marcus J. Borg** je profesor religije in kulture na državni univerzi Oregon, znan tudi v mednarodnih akademskih in cerkvenih krogih. Je avtor, soavtor ali urednik dvanajstih knjig, vključno z *Meeting Jesus Again for the First Time*, najbolj prodajne knjige, ki jo je napisal sodoben Jezusov strokovnjak in *The God We Never Knew*, ki je bila ena izmed desetih najboljših knjig o religiji v letu 1997. Bil je nacionalni predsednik odseka o zgodovinskem Jezusu pri *Society of Biblical Literature*. Njegove knjige so bile prevedene v nemški, danski, korejski, japonski in francoski jezik.

**Karen Armstrong** je bivša katoliška redovnica, profesorica krščanstva na Londonski visoki šoli Leo Baeck College. Napisala je 12 knjig, med njimi so morda najbolj znane: *Through the Narrow Gate* (1982), *A History of God* (1993), *Jerusalem: One City, Three Faiths* (1996), *The Battle for God* (2000).

**Gerd Lüdemann** je profesor Nove zaveze na univerzi Göttingen v Nemčiji, direktor instituta Zgodnjih krščanskih študij in ustanovitelj ter direktor arhiva »Religionsgeschichtliche Schule« na univerzi Göttingen. Kot biblični strokovnjak je gostoval tudi na Vanderbilt Divinity School v Nashvillu in bil sopredsednik Seminarja o judovskem krščanstvu pri *Society of Biblical Literature*. Njegove številne knjige vključujejo: *The Resurrection of Jesus*, *The great Deception*, *The Unholy in Holy Scripture* in *Heretics: The Other Side of Early Christianity* (<http://www.westarinstitute.org/Fellows/fellows.html>).

### 2.3. NAČIN DELOVANJA JEZUSOVEGA SEMINARJA

Cilj Jezusovega seminarja je bil oceniti zgodovinskost oziroma verodostojnost vsega pripisanega Jezusu v vseh krščanskih virih iz prvih treh stoletij našega štetja. Ta cilj je bil razdeljen v dve fazi: najprej raziskati zgodovinskost Jezusovih besed, nato njegovih dejanj. Prva faza se je začela leta 1985 in je bila bolj ali manj zaključena leta 1991. Rezultati te faze seminarjevega dela so bili objavljeni leta 1993 v knjigi *Pet evangelijev: Iskanje avtentičnih Jezusovih besed* (*The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus*). Druga faza je bila končana leta 1997, rezultati pa objavljeni v delu *Jezusova dejanja: Iskanje avtentičnih Jezusovih dejanj* (*The Acts of Jesus: The search for the Authentic Deeds of Jesus*).

Na začetku svojega delovanja je seminar sklenil, da bo prišel do zaključkov pri svojih raziskovanjih z glasovanjem. Glasovanje je že tradicionalna metoda za doseganje rezultatov pri skupinskih projektih in jo uporabljajo raziskovalci pri bibličnih študijah.

Kritična izdaja grške Nove zaveze (ki jo je izdala *Society of Biblical Literature*) je primer, ko so strokovnjaki glasovali, katere rokopise grškega teksta bodo vključili v izdajo. Glasovanje je bilo uporabljeno tudi pri prevodu *Revised Standard Version* in *New Revised Standard Version*, kjer so strokovnjaki glasovali za najbolj ustrezen prevod.

Idejo za objavo svojih rezultatov je seminar prevzel iz tradicionalne izdaje rdečega pisma (*red letter editions*) Nove zaveze, v katerem so le besede, za katere se meni, da jih je Jezus res rekel, natisnjene v rdeči barvi.

### 2.3.1. Glasovanje (Jezusove besede - *sayings*)<sup>3</sup>

Člani Jezusovega seminarja glasujejo za posamezen odstavek iz evangelija tako, da mečejo barvne kroglice (rdeča, rožnata, siva, črna) v škatlo – kar pomeni, da je glasovanje anonimno. Pomen posameznih barv je:

**Rdeča: Jezus je nedvomno rekel to, ali nekaj zelo podobnega temu.**

**Rožnata: Jezus je verjetno rekel nekaj takega.**

**Siva: Jezus tega ni rekel, vendar je ideja vsebovana v tem blizu njegovi.**

**Črna: Jezus tega ni rekel; predstavlja idejo ali vsebino kasnejšega izročila.**

Barve lahko pomenijo tudi sledeče:

**Rdeča: Ta odstavek bi brez dvoma vključil v bazo podatkov za določitev, kdo je bil Jezus.**

**Rožnata: Ta odstavek bi vključil v bazo podatkov s pridržkom (oz. s prilagoditvijo).**

**Siva: Ta odstavek ne bi vključil v bazo podatkov, vendar bi uporabil nekaj njegove vsebine.**

**Črna: Ta odstavek ne bi vključil v osnovno bazo podatkov.**

Slaba stran tega načina glasovanja je, da so tu le zmagovalci in poraženci. Glasovi na »izgubljeni« strani ne štejejo nič.

Posameznim barvam so določili tudi številčno vrednost, saj je veliko seminarjevih članov profesorjev, navajenih na ocene:

**Rdeča = 3**

**Rožnata = 2**

---

<sup>3</sup> *Saying* je izraz za Jezusovo govorjenje. Jezusovo govorjenje sestavljajo prilike, pregovori, aforizmi, izreki, zapovedi in druge govorne oblike. Govorjenje mora imeti samo po sebi smisel, ločeno od konteksta v evangeliju, kar pomeni, da se lahko prenaša ustno kot samostojna enota govora. *Saying* ne vključuje govorjenja, ki ni ločeno iz njegovega naravnega konteksta. Npr. *Kaj želiš, da naredim zate?* (Marko 9: 36) ali *Tvoja vera te je ozdravila* (Marko 5: 34), po definiciji niso *saying*. Seminar je obravnaval to vrsto govorjenja, ko je obravnaval Jezusova dejanja (glej Miller, 1999: 147).

**Siva=1**  
**Črna =0**

Pri tem načinu se posamezne barvne kroglice seštejejo in pomnožijo s pripisano vrednostjo (3,2,1,0). Točke se potem seštejejo in delijo s številom glasov, da se dobi povprečje. Lestvico so potem spremenili v odstotke, da je nastala lestvica do 1.00, ne pa do 3.00. Rezultate na lestvici so razdelili v štiri kvadrante:

**Rdeča: .7501 in več**  
**Rožnata: .5001 do .7500**  
**Siva: .2501 do .5000**  
**Črna: .0000 do .2500**

Pri tem sistemu vsak glas vpliva na izid glasovanja.<sup>4</sup> Črna barva lahko še posebej zniža povprečje. Ta bližnjici se zdi, da je v skladu z metodološkim skepticizmom, ki je delovno načelo seminarja: *when in doubt, leave it out* (glej Funk in drugi, 1993: 36,37).

### 2.3.2. Glasovanje (Jezusova dejanja)

Ko je seminar zaključil svoje delo na Jezusovih izrekih, se je lotil njegovih dejanj. Način glasovanja je ostal enak, spremenila se je le definicija barv:

**Rdeča: Zgodovinska verjetnost te informacije je zanesljiva. Podprta je z dokazi.**

**Rožnata: Ta informacija je verjetno zanesljiva. Ujema se z drugimi dokazi, ki so preverjeni.**

**Siva: Ta informacija je mogoča, vendar nezanesljiva. Manjka ji dokazov.**

**Črna: Ta informacija je neverjetna. Nima ustreznih preverjenih dokazov; je večinoma ali popolnoma izmišljena** (Funk in drugi, 1998: 36,37).

Iskanje avtentičnih Jezusovih dejanj je težje delo kot iskanje avtentičnih besed, ker so dejanja poročila opazovalcev o tem, kar *so mislili*, da so videli, da je Jezus delal, medtem ko Jezusovi izreki kažejo na to, kar je sam mislil, oziroma nameraval s svojim poslanstvom. Zato je po seminarjevem mnenju potrebno začeti z analizo Jezusovih izrekov, če hočemo odkriti Jezusov lasten pogled, ne pa stališče tistih, ki so poročali o njegovih dejanjih. Ko so zaključili delo na besedah, so se v drugi fazi člani seminarja vprašali: Ali se Jezusova dejanja skladajo z njegovimi besedami – ali je Jezus »prakticiral to, kar je pridigal«? Če se bo pokazalo, da so se njegova dejanja

---

<sup>4</sup> Primer:

Rezultat glasovanja je bil: 10 rdečih kroglic (glasov), 15 rožnatih kroglic, 10 sivih kroglic in 5 črnih kroglic. Skupno število glasov je 40, vsota njihove številčne vrednosti je 70 (30 za deset rdečih glasov + 30 za petnajst rožnatih glasov + 10 za deset sivih glasov + 0 za črne glasove). Povprečje, ki iz tega sledi je 1,75 (70:40) ali 0,58 (1,75:3), kar prinaša rožnat glas (Miller, 1999: 147).

vedno ujemala z njegovim sporočilom, potem je moral biti zares izjemna oseba, saj se naša dejanja vedno ne skladajo z našimi besedami (glej McGaughy, 1996).

### 2.3.3 Novi prevod evangelijev (*Scholar Version*)

Ko je Jezusov seminar izdal evangelije v štirih barvah, je omogočil ljudem, da so »gledali« na evangelije na nov način. Da bi ljudje tudi »slišali« evangelije na drugačen način, so v Jezusovem seminarju začeli projekt inovativnega prevoda evangelijev in zgodnjih krščanskih tekstov. T. i. *Scholar Version (SV)*<sup>5</sup> - strokovna verzija je bila brez vsakršne religijske oziroma cerkvene kontrole. Med glavnimi razlogi za novi prevod je bilo odkritje novih evangelijev in evangelijskih odlomkov v 20. stoletju.

Prevajalci so delali na tem, da dajo bralcem izkušnjo, primerljivo s tisto, ki so jo imeli prvi bralci ali poslušalci izvirnika. Tisti, ki so se prvič srečali z evangeliji, so se srečali kot poslušalci, ne kot bralci.

Tradicionalni angleški prevodi evangelijev zvenijo podobno. Evangeliji so enaki zaradi liturgičnih razlogov. Nasprotno pa se zvirni grški teksti med seboj zelo razlikujejo, zato poskuša dati novi prevod glas vsakemu evangelistu z obnovitvijo grškega stila vsakega evangelista v angleščino. Osnovni cilj je bil torej prenesti neformalni značaj in ustni stil antičnega jezika evangelijev, ki je bil značilen za preproste ljudi v angleški jezik. Strokovnjaki novega prevoda so si prizadevali, da bi ameriškim bralcem evangelijev prikazali, kako je antična, grško govoreča publika slišala evangelije.

Delo se je začelo leta 1988 z osnutkom prevoda štirih evangelijev, potem pa so se raziskovalci odločili, da prevedejo še ostale evangelije z namenom, da v eni izdaji objavijo vse relevantne tekste za študij zgodnjega evangelijskega izročila. Delo prevajalcev je bilo končano leta 1992, evangeliji (skupno 20) pa objavljeni leta 1994 pod naslovom *The Complete Gospels*. Vsak evangelij je posebej predstavljen v uvodu in z opombami. Novi prevodi zvenijo kot del sodobne literature, čeprav so bili prevedeni iz izvirnih jezikov, v katerih so bili napisani evangeliji, ali v katere so bili na začetku prevedeni: grščino, koptščino, latinščino in druge eksotične jezike. V nekaterih primerih je bil edini primarni vir prevod. Primer je Tomažev evangelij, ki se je ohranil le v koptskem jeziku, čeprav je njegov izvirni jezik grščina (glej Miller, 1999: 14,15).

---

<sup>5</sup> Primer standardnega prevoda (*Revised Standard Revision*) in **strokovne verzije (SV)**:

»But woe to you, scribes and Pharisees, hypocrites! For you lock people out of the kingdom of heaven. For you do not go in yourselves, and when others are going in, you stop them.« //

»**You scholars and Pharisees, you impostors! Damn You! You slam the door of Heaven's domain in people's faces. You yourselves don't enter, and you block the way of those trying to enter**« (Mt 23: 13).



### 2.3.4. Katere tekste je preučeval seminar?

Pri ocenjevanju zgodovinskosti Jezusovih besed in dejanj, seminar ni dajal prednosti kanoničnim evangelijem<sup>6</sup>. Dokument, ki ima kanonični status, nima nobene notranje zveze s svojo zgodovinsko zanesljivostjo. Vendar, kot se je pokazalo, je večina vsebine v nekanoničnih evangelijih obarvana črno (neavtentična). Edina izjema je Tomažev evangelij.

Tomažev evangelij je bil po naključju odkrit leta 1945 v Nag Hammadiju v Egiptu. Vsebuje 114 Jezusovih izrekov, od katerih jih polovico najdemo v sinoptičnih evangelijih. Ker naj bi bil po zgodnjih raziskavah ta evangelij napisan kasneje kot sinoptični, so menili, da je bil sestavljen iz sinoptičnih evangelijev in tako ni bilo posebnega zanimanja zanj, poleg tega je bil napisan v koptščini, jeziku, katerega je znalo brati le nekaj novozaveznih strokovnjakov.

Novejše študije pa so pokazale, da Tomažev evangelij predstavlja neodvisno izročilo in da so nekateri izreki v njem tako zgodnji oziroma še zgodnejši kot tisti v sinoptičnih evangelijih. Prevzet ob teh odkritjih, je seminar »vzel« Tomaža za enakovrednega sinoptičnim evangelijem in mu posvetil enako pozornost kot drugim evangelijem. Ta pozornost se odraža že v naslovu *The Five Gospels (Pet evangelijev)*, to so Marko, Matej, Luka, Janez in Tomaž.

V Tomaževem evangeliju je seminar kot zgodovinsko zanesljive (rdeča barva) ocenil le tri Jezusove izjave: izjava o gorčičnem semenu, blagor ubogim in izjava o Bogu in cesarju (Tomaž 20, 54 in 100); 31 izjav je dobilo rožnato barvo, vendar jih ima od teh 34 rožnatih in rdečih izjav kar 32 vzporednice v sinoptičnih evangelijih. Le dve izjavi, ki nimata vzporednic v kanoničnih evangelijih, je seminar ocenil kot avtentični (Tomaž 97,98).

Jezus je rekel:

**Kraljestvo (Očetovo) je kot ženska, ki je nesla lonec poln moke in šla na dolgo pot. Ročaj lonca se je odlomil; Moka se je za njo raztresla po cesti; ona tega ni vedela, ni odpravila nezgode. Ko je prišla domov, je lonec odložila in videla, da je prazen.** (Tomaž,97)

Jezus je rekel:

**Kraljestvo Očetovo je kot mož, ki hoče ubiti mogočnika. Izvlekel je meč v svoji hiši, ga zadrl v steno, da bi videl, če bo roka dovolj krepka; potem je zabodel mogočnika.** (Tomaž,98)

---

<sup>6</sup> Poleg štirih kanoničnih evangelijev, je seminar analiziral še poučni vir Q, Tomažev evangelij, Petrov evangelij, Pavlova pisma in Apostolska dela, ki jih je napisal avtor Lukovega evangelija. V svojo obravnavo je vključil tudi osem zelo tankih evangelijev: Egertonov evangelij, The First Stone gospel, Evangelij Oxyrhynchus 1224, Skrivni Markov evangelij, Evangelij Hebrejcev, Evangelij Ebionitov in Evangelij Nazarejcev.

Sodeč po seminarjevi končni ocenitvi Tomaževega evangelija, je ta evangelij pomemben vir za razumevanje Jezusa, vendar ne v smeri, ki so jo mnogi pričakovali. Poleg dveh zgornjih prilik so bile kot avtentične ocenjene samo še tiste izjave, ki jih najdemo že v sinoptičnih evangelijih, kar pomeni, da nam Tomaž pove zelo malo takega o Jezusu, kar nismo vedeli že iz Nove zaveze.

Pomeben prispevek, ki ga da Tomaž, je v tem, da nam zagotovi številne vzporedne verzije izjav, ki so v drugih evangelijih. Preučevanje podobnosti in razlik med temi različnimi verzijami nam obogati naše razumevanje, kako je potekalo Jezusovo učenje v zgodnji tradiciji (glej Miller: 16,17).

Apokrifni<sup>7</sup> evangeliji se delijo na dva glavna tipa: na »evangelije otroštva« in »evangelije delovanja«. Prvi se na široko ukvarjajo z Marijo, njenim poreklom, njeno mladostjo, z otroštvom Janeza Krstnika in z Jezusovim otroštvom, pri čemer na veliko opisujejo čudeže in znamenja, ki jih je delal že otrok Jezus. Črpajo iz tradicije, ki je v kanonične spise vstopila le s predhodnima zgodbama v Evangeliju po Mateju in Evangeliju po Luki. Med temi apokrifi je znan Protoevangelium Jacobi ali Marijino poreklo, Evangelij o Marijinem rojstvu, Evangelij po Psevdo-Mateju, Zgodba Jožefa tesarja, pa tudi Evangelij po Tomažu, ki je evangelij otroštva in nima nič skupnega s Tomaževim evangelijem.

Drugi tip so »evangeliji delovanja«. Več teh evangelijev je znano samo iz navedb pri njihovih kritikih, kjer so ohranjeni posamezni logiji<sup>8</sup>: Evangelij po Nazarejcih, Evangelij po Hebrejcih, Evangelij Ebionitov, Evangelij Egipčanov, Matijevo izročilo; nekateri so ohranjeni v večjih odlomkih, denimo Evangelij po Petru; egiptovski Evangelij po Tomažu je med njimi nakompletnejši. Na evangelije delovanja se navezuje še tretji tip: historizirajoče naracije. Glavni zgledi so: Acta Pilati in Memorabilia Nicodemi, etiopski Gamalielov evangelij, Pripoved Jožefa iz Arimateje, Pilatov ciklus, Evangelij Apostola Bartolomeja (Jerneja) itn., torej dela, ki opisujejo zgodbo trpljenja in vstajenja. Sem spada še ciklus Marijine smrti. Ta dela so se ohranila bodisi v grščini, bodisi v prevodih: latinskih, sirskih, koptskih, etiopskih, cerkveno-slovanskih, arabskih.

Nobeden od apokrifov nima kake večje »historične vrednosti«: za fiksiranje historične osebnosti Jezusa ne daje nobenih opornic, ki bi bile konkretnješe od zelo pičlih navedb v kanoničnih evangelijih. Resnična vrednost apokrifov je v tem, da podajajo druge aspekte nauka, ki se opira na delovanje historičnega Jezusa, svojo recepcijo tega nauka. To velja posebno za evangelije delovanja, ki se vsebinsko osredotočajo na Jezusov nauk. Receptirajo ga včasih podobno, včasih pa bistveno drugače od kanoničnih evangelijev. Ta recepcija – posebno še, če je izpričano stara – odpira pot v kompleksnejše razumevanje izročila. Če namreč apologeti v apokrifu vidijo spis, ki ni bil inspiriran, ali pa ponarejen spis, pa je za kritičnega bralca apokrif tista recepcija

---

<sup>7</sup> Apokrifi so svetopisemski spisi, ki jih je krščanska cerkev proglasila za nepristne oziroma za ponarejene.

<sup>8</sup> Logij, logion: literarno podan izrek, ali niz izrekov.

nauka, ki je ostala v manjšini, a zato ni vnaprej napačna ali celo ponarejena. Morda je kdaj tudi bolj avtentična od kasnejših harmoniziranih predelav v kanoničnih spisih (glej Debenjak, 1996: 229,230).

## **2.4. METODOLOGIJA JEZUSOVEGA SEMINARJA**

Večina metodologije Jezusovega seminarja je standardna in temelji na rezultatih dela kritičnih strokovnjakov, ki je trajalo dve stoletji. Temeljni kritični pristop je predstavljen v razpravi »*Sedem stebrov temeljne učenosti*« v uvodu *Petih evangelijev*.

Ti »stebri« so:

1. Razlikovanje med zgodovinskim Jezusom in Kristusom krščanske vere.
2. Prednost sinoptičnih evangelijev pred Janezovim, kot virov za zgodovinskega Jezusa.
3. Kronološka prednost Markovega evangelija.
4. Marko in Luka sta neodvisno uporabljala hipotetični vir Q.

Ta štiri pravila predstavljajo ugotovitve strokovnjakov 19. st., ki so sedaj splošno sprejete. Naslednja tri predstavljajo novejša smernice:

5. »Osvoboditev neeshatološkega Jezusa od Schweitzerjevega eshatološkega Jezusa.«
6. Temeljno nasprotje med ustno kulturo, kot je bila Jezusova in tiskano (pisano) kulturo, kot je npr. naša.
7. Resničnost Jezusovih besed in dejanj morajo dokazati tisti, ki trdijo, da so avtentična in ne tisti, ki trdijo da so neavtentična (glej Funk in drugi, 1993: 2-5)

### **2.4.1. Metodologija preučevanja Jezusovih besed**

#### ***2.4.1.1. Pravila pisnih dokazov***

Jezusov seminar je formuliral in sprejel »pravila dokazov«, ki so vodila njegovo ocenitev evangelijskega izročila. Več kot dve stoletji so biblični strokovnjaki ustvarjali kriterije ali pravila za ocenitev verjetnosti dokazov, ki jih ponujajo evangeliji, ki so navsezadnje poročila o tem, kar je Jezus govoril in delal.

Dokaz, ki ga ponuja evangelij, temelji na »govoricah«, zato je tak dokaz, dokaz iz druge roke. Nihče od evangelistov ni bil priča dogodkom ali besedam, ki jih je zapisal. Začetni prenašalci izročila so anonimni, ne moremo jih spraševati po viru njihovih poročil, tako kot so anonimni tudi pisci evangelijev, saj so imena pripisana evangelijem, izmišljena.

Ker so podatki v evangelijih govornice, morajo biti strokovnjaki izjemno previdni pri njihovem vrednotenju. Strokovnjaki so razdelili pravila dokazov v kategorije, odvisno od vrste dokazov; ena velika kategorija obravnava pravila pisnih dokazov. Ta pravila temeljijo v večjem delu na opazovanju, upoštevajoč Lukove in Matejeve uredniške navade, ko sta kopirala iz Marka in poučnega evangelija Q. Pravila odražajo tudi strokovno oceno splošnih smernic, v katerih se je razvijalo izročilo; v tem smislu igra pomembno vlogo tudi Tomažev evangelij. Sledijo pomembnejša pravila pisnih dokazov.

1. Evangelisti so pogosto grupirali izreke in parabole v skupine in komplekse, ki niso izvirali od Jezusa.

Zbiranje aforizmov in parabol v skupine je omogočilo, da so se jih ljudje lažje zapomnili. Skupine so bile pogosto narejene z uporabo ključne besede, ponavadi imenovane *catchword*. Luka je npr. v petnajstem poglavju zbral tri »izgubljene parabole«: prilika o izgubljeni ovci, izgubljeni drahmi in izgubljenem sinu. Težnja po zbiranju v skupine in sestavljanju pogosto zamegli izvirni pomen določenih izrekov in prilik.

2. Evangelisti so pogosto premestili izreke in prilike ali iznašli nov pripovedni kontekst za njih.

Izreki in prilike so dobili nov kontekst tako, da so jih zavili v pripoved. Najbolj splošna oblika te tehnike je poučna zgodba; strokoven izraz za to je *chreia*.<sup>9</sup> Lahko vsebuje zgodovinski spomin, vendar je veliko uprizoritev v njih izmišljenih.

Pripovedna zgodba v Marku 2: 23-28 je primer umetnega konteksta. V tej zgodbi farizeji kritizirajo Jezusove učence, ki v soboto trgajo klasje. Izvirno je bil kritikem usmerjen proti Jezusu, šele po njegovi smrti je bil namenjen učencem. Farizeji niso bili Jezusovi nasprotniki; dokler Jezus ni odšel s prizorišča, niso igrali pomembne vloge v Galileji. Jezusovi učenci si verjetno niso zapomnili priložnosti v katerih je Jezus prvič povedal izrek; zapomnili so si izrek, ne pa konteksta, v katerem je bil izrečen, zato so iznašli pripovedni kontekst, ki je temeljil na njihovih lastnih izkušnjah in v katerega so postavili Jezusove izreke.

3. Evangelisti so pogosto razširili izreke in prilike ali jim dodali razlago oziroma komentar.

Učenci Janeza Krstnika, farizeji in njihovi privrženci so se postili, medtem ko Jezus in njegovi učenci niso imeli te navade. Ko v Marku 2: 19 Jezusa vprašajo, zakaj se njegovi učenci ne postijo, on odgovori: **»Ali se morejo postiti svatje, dokler je ženin pri njih? Dokler imajo ženina med seboj, se ne morejo postiti.«** Ta aforizem, ki nima nobene krščanske vsebine, lahko pripišemo Jezusu, toda Marko ali nekdo pred njim je dodal krščansko razširitev: **»Pridejo pa dnevi, ko bo ženin od**

---

<sup>9</sup> *Chreia* je izraz za helenistično govorništvo, kar bi lahko imenovali anekdota ali pripovedna zgodba. *Chreia* je kratka zgodba, ki opisuje situacijo, v kateri daje odgovor modrijan ali pomembna oseba v obliki aforizma ali pregovora (Funk in drugi, 1993: 543).

**njih vzet, in takrat, tiste dni, se bodo postili.**» Dodatek dokazuje obnovo judovske prakse postenja, čeprav se Jezus in njegovi učenci niso postili.

4. Evangelisti so pogosto popravljali ali urejali izreke, tako da so jih priredili svojemu individualnemu jeziku, stilu ali stališču.

V Markovem evangeliju je zbirka prilik in izrekov 4: 1-34; glavna prilika je prilika o sejalcu 4: 3-8. Ta prilika vključuje skrivnost o božjem kraljestvu, katerega je moral Jezus razložiti svojim učencem na samem (Marko 4: 10-12). Učenci so v Marku privilegirani poslušalci, samo oni razumejo, o čem je Jezus govoril. Ta tehnika - javno učenje, privatna razlaga, je Markova kreacija. Z izrekom: **»Vam je dana skrivnost božjega kraljestva, onim zunaj pa se daje vse v prilikah, da: z očmi gledajo, pa ne vidijo, in z ušesi poslušajo, pa ne razumejo, da bi se ne spreobrnili in bi jim ne bilo odpuščeno«** (4: 11-12), je Marko izrazil svojo teorijo in jo položil v Jezusova usta. Tudi alegorična interpretacija prilike o sejalcu (4: 13-20) je Markovo delo, razodela naj bi skrivnost tistih »znotraj«. Ker so Jezusove prilike in izreki težki za razumevanje, avtor poziva bralce k poslušnosti in pozornosti: **»Kdor ima ušesa za poslušanje, naj posluša«** (Marko 4: 9).

5. Besede izposojene iz zakladnice skupnega znanja (*fund of common lore*) ali iz Stare zaveze so bile pogosto položene v Jezusova usta.

Koncept plagiatorstva je bil v antičnem svetu neznan. Avtorji so svobodno kopirali od predhodnikov brez navedkov. Ustno izročilo se je navajalo brez citatov in pripisovanj. Sage so postale skladišče pregovorov in aforizmov. Za prve kristjane je bil Jezus legendaren modrijan, zato se jim je zdelo prav svetovno modrost pripisati njemu. Matej je pripisoval Jezusu citate iz septuaginte<sup>10</sup>, ki je odigrala pomembno vlogo pri povečanju Jezusovega izročila. Težnja pisateljev evangelijev, še posebno Mateja, je bila narediti dogodek ustrezen prerokbi, ki so jo vzeli iz Stare zaveze in jo priložnostno uredili. Zaradi teh razlogov je seminar zaključil, da besede pripisane Jezusu, ko je visel na križu, niso bile njegove, ampak so bile večinoma izposojene iz Psalmov in pripisane njemu.

6. Evangelisti so pogosto pripisovali svoje lastne ugotovitve (izjave) Jezusu.

V Marku je evangelist povzel v svojih besedah, kar je menil, da naj bi bil Jezusov razglas: **»Čas se je dopolnil in božje kraljestvo se je približalo; spreobrnite se in verujte evangeliju«** (Marko 1: 15). Luka je to izjavo dopolnil v svojem jeziku 24: 46-49, vendar jo je pripisal Jezusu.

7. Težki izreki so bili v procesu prenosa pogosto poenostavljeni za sprejem v vsakodnevnem življenju.

Jezus pravi svojim učencem: **»Lažje je velblodu iti skozi šivankino uho, kakor bogatinu priti v božje kraljestvo«** (Marko 10: 25). Za učence in Marka je bil to

---

<sup>10</sup> Septuaginta je grški prevod hebrejske biblije; tako se imenuje, ker naj bi jo prevedlo 70 učenjakov (lat. septuaginta – 70) (Smrke, 2000: 179). Mnogi živijo v zmotnem prepričanju, da je etični aforizem (ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe), ki naj bi bilo bistvo krščanstva, Jezusovo lastno dognanje. Gre seveda za staro judovsko priporočilo, ki ga najdemo v Leviticusu (Lev 19:18). V Leviticusu je to pravilo namenjeno sinovom »svojega ljudstva«, je torej mišljeno rodovno (Smrke, 2000: 202).

težek izrek, zato je Marko dodal »**Pri ljudeh je nemogoče, ne pa pri Bogu; zakaj pri Bogu je vse mogoče**« (Marko 10: 27). Paradoks o šivankinem ušesu je slišati manj grobo z neomejeno božjo milostjo. Tudi moderni interpreti so sodelovali pri ublažitvi težkih izrekov; tako so interpretirali šivankino uho kot ozka vrata v steni Jeruzalema, skozi katera bi kamela komaj lahko šla. To poenostavljanje je napačno in slaboumno, saj vzame ostrino Jezusovim besedam in aforizmom.

8. Sprememba v težkih izrekih pogosto izda bitko zgodnje krščanske skupnosti, da interpretira ali prilagodi izreke svojim razmeram.

Izrek v Marku 3: 28-29 o neodpuščenem grehu je težak izrek. Vse verzije se strinjajo, da kletev izrečena zoper Svetega Duha ni odpuščena. Luka in Matej dovolita besedo izrečeno zoper Sina človekovega, Marko je na tej točki tiho. Težko vprašanje tukaj je, ali je bila kletev izrečena zoper Sina človekovega, ki se v svojem mesijanskem smislu nanaša na Jezusa, drugačna kot kletev zoper Svetega Duha. Krščanska skupnost se je tukaj očitno spopadala s problemom bogokletstva, ne da bi prišla do končnega zaključka.

9. Izreki in prilike izraženi v »krščanskem jeziku« so kreacija evangelistov ali njihovih krščanskih predhodnikov.

Jezus ni bil prvi kristjan, kljub temu je narejeno tako, da govori s svojimi privrženci kot kristjan. Nasprotje med Jezusovim jezikom in vidikom, ter jezikom in vidikom krščanstva je vodilna nit za resničen Jezusov glas.

10. Izreki in prilike, ki so v nasprotju z jezikom ali stališčem evangelija, v katerega so vključeni, odražajo starejše izročilo, vendar ne nujno izročila, ki izvira od Jezusa.

11. Krščanska skupnost je razvila apologetične izjave, da je branila svoje trditve in včasih pripisala take izjave Jezusu.

12. Izreki in pripovedi, ki zrcalijo poznavanje dogodkov, ki so se zgodili po Jezusovi smrti, so kreacije evangelistov ali ustnega izročila pred njimi.

Izreki pripisani Jezusu v »mali apokalipsi« zrcalijo dogodke, ki so se zgodili po Jezusovi smrti. Nasvet učencem, naj pazijo nase, ker jih bodo po shodnicah pretepali in pred poglavarje in kralje postavljali (Marko 13: 9), zrcalijo dogodke, ki so se začeli izvrševati z apostolom Pavlom. Odgovornost, da se oznani evangelij vsem narodom (Marko 13: 10 in Matej 28: 18-20) so razvili Pavel, Marko in drugi v zgodnjih dneh novega gibanja (glej Funk in drugi, 1993: 16-25).

#### **2.4.1.2. Pravila ustnih dokazov**

Evangelijske strokovnjake so pri urejanju izrekov in prilik pripisanih Jezusu, vodili ti temeljni aksiomi.

1. Samo izreki in prilike, ki jim lahko »sledimo« nazaj do ustnega izročila (30-50 n.št.), lahko izvirajo od Jezusa.

Raziskovalci izločijo vse besede, za katere se lahko prikaže, da so tvorbe evangelistov. Pri tem iščejo dve vrsti dokazov: dokaz, da je določen izraz, formulacija značilna za posameznega evangelista ali da je ta izraz lahko razumljen samo v družbenem kontekstu nastajajočega krščanskega gibanja.

2. Izreki in prilike, ki so izpričani v dveh ali več neodvisnih virih, so starejši kot viri v katerih so zajeti.
3. Izreki in prilike, ki so izpričani v dveh različnih kontekstih, so verjetno krožili neodvisno v zgodnji dobi.

4. Enaka ali podobna vsebina potrjena v dveh ali več različnih oblikah je imela svoje lastno življenje in ima lahko poreklo v starem izročilu.

Prvi pisan evangelij je bil poučni evangelij Q in mogoče zgodnja verzija Tomaževega evangelija. Markov evangelij še ni bil napisan do okrog leta 70. n. št. Zaradi teh razlogov je razumljivo, da je dvojna izpričanost v Tomažu in Q močan dokumentaren dokaz. Večina izrekov in prilik, ki imajo sled v ustnem obdobju, izhaja iz teh dveh virov.

5. Nepisano izročilo, ki je ujeta v pisanih evangelijih, je relativno pozno ohranilo zelo star spomin.

To pravilo svetuje strokovnjakom, naj bodo na preži za izročilom, ki je »zašlo« in gre lahko nazaj k ustnemu obdobju, čeprav mu manjkajo pisna pričanja. Iz starega veka izgubljeni koščki bodo morali biti ugotovljeni na osnovi ustnih dokazov (glej Funk in drugi, 1993: 25,26).

#### **2.4.1.2.1. Ustnost in spomin**

Jezus je učil svoje privrženca ustno. Bil je potujoči modrijan, ki je trgoval z modrostjo. Njegove besede so se sprva širile z ustnim izročilom. Evangeliji prikažejo Jezusa kot nekoga, ki govori, ne kot nekoga, ki piše. Jezusovi učenci so na njegovo učenje odgovarjali ustno, tako da so ponavljali med seboj njegove besede in jih pripovedovali tudi drugim. Njegove besede so prilagajali novim situacijam, improvizirali ali iznašli nove, če je tako zahtevala priložnost. Prenašalci ustnega izročila si običajno niso zapomnili natančnega izreka ali prilike, poleg tega niso imeli nobenega pisnega zapisa, na katerega bi se sklicevali.

Jezusov materin jezik je bila aramejščina. Ne vemo, če je znal govoriti hebrejsko. Njegove besede so bile ohranjene samo v grščini, izvornem jeziku vseh ohranjenih evangelijev. Če Jezus ni znal govoriti grško, lahko zaključimo, da so njegove besede izgubljene za vedno, z izjemo izrazov, kot so *abba*, ki je aramejski izraz za »oče«. Možno je, da je bil Jezus dvojezičen, saj nedavna arheološka izkopavanja v Galileji kažejo, da je bil grški vpliv široko razširjen v prvem stoletju našega štetja. Zelo verjetno je, da so zgodnejše plasti evangelijskega izročila narejene skoraj v celoti iz enega aforizma in prilike, ki je ustno krožila brez pripovednega konteksta, tako kot je izročilo zapisano v Q in Tomažu.

Člani Jezusovega seminarja so strnili, kar je znanega o prenosu ustnega izročila, ne samo v evangelijih, temveč povsod v ustnih kulturah in oblikovali pravila, ki se nanašajo na formiranje in prenos Jezusovega izročila v ustni obliki. Ta pravila so vodilo za analiziranje zgodnejših plasti izročila, ki so ga našli v pisnih evangelijih.

1. Ustni spomin bolje ohrani izreke in anekdote, ki so kratke, provokativne, znamenite in večkrat ponovljene.
2. Najbolj pogosto zapisane besede o Jezusu v ohranjenih evangelijih imajo obliko aforizmov in prilik.
3. Zgodnejša plast evangelijskega izročila je narejena iz posameznih aforizmov in prilik, ki so krožili ustno pred pisanimi evangeliji.
4. Jezusovi učenci so si zapomnili jedro ali bistvo njegovih izrekov in prilik, ne pa njegovih natančnih besed, razen v redkih primerih.

Ti redki primeri se nanašajo na termine, fraze, ki jih je Jezus stalno uporabljal. Lahko si predstavljamo Jezusa, da je govoril iste aforizme in prilike ob različnih priložnostih, da so njegovi privrženci ponavljali te iste izreke v svojem kontekstu, ne z natančnimi Jezusovimi besedami, temveč s svojimi besedami, da bi priklicali bistvo tistega, kar je on govoril. Različni voditelji v Jezusovem času so potem začeli razvijati svojo lastno neodvisno strujo izročila in potem se je ta struja dejansko nakopičila v pisnih evangelijih, kot so Tomaž in novozavezni evangeliji. Ohranjeni fragmenti neznanih evangelijev kažejo, da je nekoč obstajalo mnogo evangelijev. Danes vemo za približno dvajset evangelijev, dejanska številka pa je lahko precej večja (glej Funk in drugi, 1993: 27-29).

#### **2.4.1.2.2 Pripovedovalčevo pooblastilo**

Vemo, da so evangelisti pogosto pripisovali krščanske besede Jezusu, naredili so ga, da je govoril kot kristjan. Pogosto so dopolnili njegove dialoge, ko njihov spomin ni mogel priklicati ustreznih aforizmov in prilik.

Pripovedovalci so v vsaki dobi iznašli besede za osebe v njihovih zgodbah. To se imenuje *pripovedovalčevo pooblastilo*. Starodavni zgodovinarji, kot so Herodot, Tucidit in avtor Apostolskih del, so bili veščji v tej praksi. Evangelisti so pri iznajdi načrta za Jezusov govor samo sledili skupni praksi. Priložnostni dialog v evangelijskih kratkih zgodbah ne bi smeli imeti za neposreden citat. Kontekstno vezan jezik je bil ponavadi izmišljen pod *pripovedovalčevim pooblastilom*. Ko je Jezus možu s suho roko rekel: »**Stegni roko!**« (Marko 3: 5), evangelist ni priklical izvirne Jezusove besede, podal je le bistvo tega, kar je Jezus morda rekel ob takšni priložnosti.

Katere okoliščine so privedle evangeliste in druge krščanske pripovedovalce pred njimi, da so iznašli besede in jih položili v Jezusova usta? Razlogov je ogromno, ponazarjajo jih primeri iz Markovega evangelija:



1. Da bi povzeli Jezusovo sporočilo, kot ga je razumel Marko: **»Čas se je dopolnil in božje kraljestvo je blizu. Spreobrnite se in verujte evangeliju«**<sup>11</sup> (Marko 1: 15).
2. Da bi napovedali izid evangelijske zgodbe in povzeli evangelij, ki je potem razglašen v njihovi skupnosti, Markov Jezus pravi: **»Sin človekov bo izročen v roke ljudem in ga bodo umorili, ko pa bo umorjen, bo po treh dneh vstal«** (Marko 9: 31-32).
3. Da bi izrazili Markov lasten pogled o učencih in drugih, je Markov Jezus rekel prestrašenim učencem, potem ko je umiril vihar: **»Kaj ste tako boječi? Kakor da še nimate vere?«** (Marko 4: 40).
4. Da bi opravičili poznejšo prakso postenja, kljub dejstvu, da se Jezus in njegovi prvi učenci niso postili: **»Pridejo pa dnevi, ko bo ženin od njih vzet, in takrat, tiste dni se bodo postili«** (Marko 2: 20).
5. Da bi izvabili dobro priznanje, Markov Jezus vpraša: **»Kaj pravijo ljudje, kdo sem jaz?«** (Marko 8: 27). Malo pozneje v pogovoru vpraša: **»Kaj pa vi pravite, kdo sem?«** Spregovoril je Peter in mu rekel: **»Ti si Kristus«**, in to je tisto kar bi predvidoma rekli kristjani.

V tem pogledu so evangelisti delovali tako kot drugi pripovedovalci zgodb. Prav tako so evangelisti pripisali besede Jezusu v prizorih, ko ga ni nihče slišal govoriti, oziroma ni bilo prisotnih; primer za to je skušnjava v puščavi in njegova molitev v vrtu Getsemani, tik preden ga primejo (glej Funk in drugi, 1993: 29,30).

### **2.4.1.2.3. Značilen govor**

Če hočemo identificirati Jezusov glas, ki ga naredi za znanilca krščanske tradicije, moramo poiskati v zgodbah izreke, ki ločijo njegov glas od navadnih govornikov ali celo modrijanov v njegovem času. Sposobni moramo biti prepoznati značilen Jezusov glas v galilejski množici. Jezusov seminar je postavil te predpostavke:

1. Jezus je imel značilen govor, ponavadi ga je bilo lahko ločiti od skupne znanosti (*common lore*). Drugače je iskanje avtentičnih Jezusovih besed brezuspešno.
2. Jezusovi izreki in prilike so uperjeni proti družbenim in religijskim navadam. Jezus reče: **»Nič ni zunaj človeka, kar bi ga moglo omadeževati, če pride vanj, pač pa, kar prihaja iz človeka, to ga omadežuje«** (Marko 7: 15). Jezus je ukinil košer (*kosher*) – prehrambni pravilnik, kar je napad na lastno religijsko tradicijo.
3. Jezusovi izreki in prilike presenečajo in šokirajo ali preprečijo vsakodnevna pričakovanja.

---

<sup>11</sup> Mk 1: 15; Mt: 4: 17 govori o nebeškem kraljestvu, vendar pa gre za sinonimni sintagmi. Sporočilo izraža eshatološko upanje, ki je, z redkimi izjemami, prevladovalo v judovski religioznosti že več kot sto let. Po prerokih in Janezu Krstniku je tudi Jezus prerokoval skorajšnje preoblikovanje sveta: to je bistvo njegovega oznanjevanja (Eliade, 1996: 199).

Ta kriterij temelji na nekaterih velikih pripovednih prilikah, kot so: prilika o usmiljenem Samaritanu (Luka 10: 30-35), prilika o delavcih v vinogradu (Matej 20: 1-15) in prilika o izgubljenem sinu (Luka 15: 11-32), kot tudi t.i. blagri (Luka 6: 20-23) in Tomaž 95 - nasvet za posojanje denarja tistemu, od katerega ga ne bodo dobili nazaj. Mož v jarku ni pričakoval, da mu bo Samaritan pomagal. Mlajši sin, ki je zapravil svoje premoženje na lahkomišelnih rečeh, ni pričakoval, da bo doma dobrodošel. Tisti, ki so bili najeti na koncu dneva, ne morejo pričakovati plačila za cel dan. Že v teh treh primerih je bilo njihovo pričakovanje nasprotno od dejanskega. Nasprotje daje enakost onim na drugi strani zgodbe: tisti, ki so bili najeti zgodaj zjutraj, se pritožujejo, ker je bilo njihovo pričakovanje za večje plačilo zgrešeno; starejši sin se je ujezil, ker ni imel večerne zabave; duhovnik v zgodbi o Samaritanu ter Jezusovi poslušalci so jezni, ker je bilo legalno opravičilo za njihovo obnašanje (stik s truplom pomeni onesnaženje), postavljeno ob stran.

4. Jezusovi izreki in prilike pogosto vsebujejo pretiravanje, humor in paradoks. V Matejevi priliki (18: 23-25) je pretiravanje, ko kralj odpusti dolg svojemu služabniku (1000 talentov, kar je 10.000.000 dolarjev), potem pa pošlje služabnikovega tovariša v zapor, ker ni mogel plačati svojega dolga (100 denarjev ali 10 dolarjev). Prvi blager (Luka 6: 20) je paradoks: **»Blagor ubogim, zakaj vaše je božje kraljestvo.«** Tudi **»Ljubite svoje sovražnike«** je paradoks: sovražniki, ki so ljubljani, niso več sovražniki.

5. Jezusova podoba govora je zgoščena in jasna, njegovi izreki in prilike so običajno metaforični in brez jasne uporabe.

Jezusova podoba govora je dobljena iz vsakdanjega sveta: gospodar kliče svojega oskrbnika na obračun, velika gostija, letina grozdja, kvas povzroči vzhajanje testa in podobno. Mlajši sinovi so zapravljeni, vaški lenuhi nikoli ne iščejo dela, bogati so popolnoma brezbrizni do potreb drugih; to so stvari, ki jih ljudje jemljejo za tipične. Te vsakodnevne podobe, ki jih je predstavljal Jezus, zgrabijo poslušalca s svojo živahnostjo, jasnostjo in močjo.

Jezusovi poslušalci so nedvomno iskali razlage, navodila, Jezus pa jim je dal še več vprašanj, še več zgodb z nejasnimi napotki, še več nejasnih odgovorov: **»Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega, in bogu, kar je božjega!«** (Marko 12: 17). Odgovor premakne odločitev nazaj k poslušalcu. Jezusov slog izražanja ni imel namena dajati jasnih odgovorov (glej Funk in drugi, 1993: 30-32).

#### **2.4.1.2.4. Modrijan**

1. Jezus praviloma ni začel dialoge in razprave, niti ni ponudil zdravljenja ljudem.
2. Jezus je redko govoril o sebi v prvi osebi.
3. Jezus ni trdil, da je mesija.

Modrijani z Bližnjega vzhoda so bili skopi z besedami, skromni in nebahavi. Prerok ali sveti mož ne izvaja zdravljenja ali eksorcizmov. Zaprtost vaze je značilna za hebrejske preroke, kot so bili Elija in Elizej. Jezus ni začel razprav ali polemik. Bil

je pasiven, dokler ni dobil vprašanja, oziroma so ga začeli kritizirati. Redke zgodbe, v katerih on začne pogovor, se zdi da so stvaritve prvih pripovedovalcev.

Jezus je učil, da bodo zadnji prvi in prvi zadnji, opomnil je svoje privrženca, naj bodo služabniki vseh, poudarjal je ponižnost kot glavno vrlino. Pri vsem tem si je težko zamisliti Jezusa, da je trdil zase, da je sin Boga, pričakovani, maziljenec, razen seveda, če je mislil, da to, kar je govoril drugim, zanj ne velja.

V sinoptičnem poročilu o sojenju, Jezus ostaja v večjem delu trmasto tiho. Ko ga višji duhovnik vpraša: »**Ali si ti Kristus, božji sin?**«, Jezus odgovori dvoumno: »**Ti si to rekel**« (Matej 26: 63). Grška fraza je nejasna, pomeni nekaj takega kot »*Ti si rekel, jaz nisem*« ali »*Besede so tvoje*«. V Marku odgovori odločno »**Jaz sem**« (Marko 14: 62). Doktrina o kenozi pravi, da je Kristus izpraznil sebe svoje božje narave, potem ko je prevzel človeško podobo. Doktrine te vrste so bile oblikovane s prvimi teologijami in so varovale pred docetičnimi herezijami, ki so zanikale, da je bil Kristus samo človek. Ortodoksija je postavila ravnotežje kalcedonski definiciji: *Jezus je Bog in človek*. Zanikanje drugega je zanikanje prvega. Vse to samo okrepi dokaze, kaj vse mu je pripisala Cerkev.

Jezus ni postavljajl izjav v svojem imenu, ni trdil zase; zgodnja krščanska skupnost si je dovolila svojo lastno zmagoslavno vero; Jezusu je pripisala svojo oblastno avtoriteto, vrhunec pa je dosegla v Janezovem evangeliju<sup>12</sup>. Jezus v četrtem evangeliju večinoma postavlja trditve, zaradi tega strokovnjaki v tem evangeliju ne iščejo zgodovinskega Jezusa.

Dejstvo, da nekaterih besed ni govoril Jezus, ne zmanjša nujno njihove pomembnosti. Jezus ni bil edini modrijan, ki je kdaj živel. Pisci psalmov, preroki in ciniki, ki so delovali v Galileji v Jezusovem času so povedali pomembne reči, prav tako Jezusovi privrženca, ki so bili navdihnjeni, da so govorili o njem. Zaradi tega je seminar naredil tudi seznam izjav, katere želimo, da jih je Jezus izrekel (glej Funk in drugi, 1993: 32-34).

## **2.4.2. Metodologija preučevanja Jezusovih dejanj**

### **2.4.2.1. Razlaga pisanih evangelijev**

Pri oceni zgodovinske zanesljivosti evangelijev je potrebno imeti v mislih, da so izreki pripisani Jezusu in posamezne zgodbe, ki govorijo o njem, krožile ustno že dve desetletji ali še več, preden so bili ustvarjeni prvi pisani dokumenti. Še dve desetletji ali več sta minili, preden so bili sestavljeni prvi pripovedni evangeliji. In potem je minilo še desetletje ali dve, preden so bili sestavljeni »izhajajoči evangeliji« (Matej,

---

<sup>12</sup> Po Janezovem evangeliju je nastal filmski ep Franca Zeffirellija »Jezus iz Nazareta« (traja štiri ure in pol), ki ga je dopolnil z izmišljenimi prizori in pogovori, katerega je katoliška filmska kritika ocenila kot »upoštevanja vreden medijski dogodek«. V nemški štiridelni televizijski seriji so skrajšali prizore »dvomljivega okusa«, kot je obujenje Lazarja (Görres in drugi, 2001: 204).

Luka, Janez). V okroglih številkah je kronologija pisanih evangelijev razdeljena v 20 - letno obdobje:

30 n.št. Jezusova smrt

50 + n.št. pisna zbirka izrekov (Q)

70 + n.št. prvi pripovedni evangelij (Marko)

90 + n.št. izhajajoči evangeliji (Matej, Luka, Janez)

Da bi izolirali znanost o Jezusu iz ustne dobe, so bili strokovnjaki prisiljeni odstraniti pisane evangelije in razvrstiti pripovedne komponente v dve veliki kategoriji: 1) temeljni elementi, ki so izhajali iz ustnega izročila, 2) okvir zgodbe in povezovalni elementi, ki so bili uporabljeni za oblikovanje ustnih elementov v tekočo pripoved.

Jezusove besede in zgodbe, ki so govorile o njem, so pred nastankom pisanih evangelijev krožile kot neodvisne enote, brez medsebojne povezave. Jezusove besede so bile sprva zbrane v pisno zbirko izrekov v poučnem evangeliju Q, medtem ko so bile zgodbe o njem pozneje zbrane v Markovem evangeliju, kateremu so bili dodani tudi nekateri izreki. Obstaja verjetnost, da so bili čudeži zbrani v posebnem evangeliju, imenovanem *A Gospel of Miracles*. Iz Markovega evangelija in Q sta nastala Matejev in Lukov evangelij. Vsak evangelist je uredil besede in zgodbe v bolj ali manj samovoljne skupke in zaporedja, ter jih opremili z napotki, da je nastala skladna pripoved in zvit razplet. Ko so okvirji zgodb in povezovalno »tkivo« odstranjeni, so evangeliji le zbirka individualnih prilik in aforizmov, pogosto združenih v sestavljanke in skupine (glej Funk in drugi, 1998: 8, 9).

Zgodbe, ki govorijo o Jezusu so sortirane v tipe, ki temeljijo na obliki in vsebini. S preučevanjem tipov zgodb se ukvarja oblikovni kriticizem, ki ga zanima oblikovanje in prenos folklorne ustnega izročila. Ko ljudje pripovedujejo zgodbe, sledijo določenemu vzorcu zgodbe, ki je odvisen od tipa zgodbe in vsebine. Ker se ti vzorci prekrivajo na določenih točkah, ni mogoče ustvariti popisa s popolnoma čistimi linijami. Sledijo tipi zgodb, ki jih najdemo v evangelijih.

1) **Prilike in aforizmi** oblikujejo trdno podlago izročila. Predstavljajo stališče Jezusa samega. Jezus ni govoril zgodb o tem, kaj je delal, on ni predmet svoje razprave. Zgodbe o tem, kaj je Jezus delal, predstavljajo ponavadi pogled tretjih oseb, ki so v evangelijskem izročilu večinoma anonimne. Obstaja temeljna razlika med Jezusovimi izreki in zgodbami o Jezusu. Prenos izrekov je bil dosežen s ponovitvijo izvirnega govornega dogodka. V primeru zgodb, ki govorijo o Jezusu, pa dogodek ni ponovljen, ampak so o njem poročali. To poročilo ima svojo zgodovino, ker vsebuje interpretacijo (*to je tako, kot jaz vidim*). Strokovnjaki poskušajo obnoviti različne stopnje, skozi katere je šlo poročilo, vključno z »izvirno« obliko<sup>13</sup>. Ker oblikovni kriticizem kot podvrsta študija folklorne temelji na domnevi, da zgodbe, ki govorijo o osebi kot je Jezus, sledijo določenemu vzorcu, evangelijski strokovnjaki analizirajo

---

<sup>13</sup> Izvirna oblika poročila je vedno hipotetična rekonstrukcija, ker ni načina, da bi dognali natančne besede, ki so bile prvič uporabljene za opis dogodka.

zgodbe, da bi določili, do katere stopnje ostajajo zveste standardnemu vzorcu in kako so se spreminjale skozi čas.<sup>14</sup>

2) **Poučne zgodbe** so kratke anekdote, ki dosežejo vrhunec v izjavi slavne osebe. Primer kratke poučne zgodbe najdemo pri Luki (9: 57-58):

**Ko so šli po poti, mu je nekdo sledil: »Za teboj bom hodil, kamor koli pojdeš.« Jezus mu je odgovoril: »Lisice imajo brloge in ptice pod nebom gnezda, Sin človekov pa nima, kamor bi glavo naslonil.«**

Grški retoriki so uporabljali za poučne zgodbe termin *chreia*. *Chreie* s slavnimi osebami kot njihovimi subjekti so bile splošno znane v helenistični dobi<sup>15</sup>. Poučne zgodbe so bolj verjetne, kot druge vrste zgodb o Jezusu, ker smo upravičeno prepričani, da je bil Jezus modrijan, ki je učil v prilikah in aforizmih ter uporabljal ironijo in razum. Poleg avtentičnih izrekov in prilik so za strokovnjake pomembne poučne zgodbe, v katerih iščejo sledi zgodovinskega Jezusa. Samo v Markovem evangeliju jih je 31.

3) **Polemične zgodbe** so zgodbe, ki se nanašajo na Jezusovo vedenje ali vedenje njegovih učencev; npr. zdravljenje, ki ga je Jezus izvajal. So tudi variacije poučnih zgodb. Primer diskusije, ki jo je povzročilo Jezusovo zdravljenje, je prispevek o moškem s suho roko (Marko 3: 1-6):

**Stopil je v shodnico in tam je bil človek s posušeno roko.<sup>2</sup>Opazovali so ga, ali ga bo v soboto ozdravil, da bi ga zatožili. <sup>3</sup>In rekel je možu, ki je imel suho roko: »Stopi v sredo!« <sup>4</sup>Njim pa reče: »Ali se sme v soboto dobro storiti ali hudo storiti? Življenje rešiti ali pogubiti?« <sup>5</sup>Ti pa so molčali. Jezno se ozre po njih in žalosten nad slepoto njih srca reče človeku: »Stegni roko!« In stegnil jo je in roka je bila ozdravljena.<sup>6</sup>Nato so farizeji odšli in so se zoper njega brž posvetovali s herodovci, da bi ga umorili.**

Značilen Jezusov »izrek« je vprašanje postavljeno v 4. vrstici. Diskusija se pojavi ali je dovoljeno zdraviti v soboto. Ta polemična zgodba je poučna zgodba kombinirana z zdravljenjem.

4) **Čudežne zgodbe**, med katere prištevamo: čudežna ozdravljenja, čudeže v naravi, izgone hudega duha in obujenja od mrtvih. Podobno kot poučne zgodbe so bile zgodbe o čudežih izposojene iz širšega judovskega in poganskega repertoarja. Eksorcizmi in ozdravljenja so ponavadi oblikovani kot poučne zgodbe, tako obstaja kombinacija čudežev in izrekov, ki ustvarja mešan tip. Ozdravljenje mrtvoudnega v Marku 2: 1-12 predstavlja čudežno zgodbo kombinirano s poučno. Evangeliji

<sup>14</sup> V tem pogledu je oblikovni kriticism študij bogastva folklore. Pomaga pri rekonstrukciji zgodovine ustnih zgodb, ni pa direktno uporaben pri odločanju ali zgodba poroča o dejanskem zgodovinskem dogodku ali je izmišljija.

<sup>15</sup> Helenistična doba je trajala od smrti Aleksandra Velikega 323. pr. n. št. do Sveta v Niceji 325 n.št.

poročajo o šestih čudežih, ki jih je izvedel Jezus, čeprav je verjetno eden od njih v Mateju 9: 32-34, le duplikat Mateja 12: 22-23:

**Tedaj so mu privedli obsedenca, ki je bil slep in nem, in ga je ozdravil, da je govoril in videl. In zavzele so se vse množice in so govorile: »Ali ni to Davidov sin?«**

V četrtem evangeliju ni poročil o čudežih. V evangelijih je 19 pripovedi o ozdravljenju ali obujenju. Obujenja so grupirana z ozdravljenjem, ker v nekaterih primerih ni jasno ali je pacient umrl in je bil oživljen, ali je bil v komi<sup>16</sup>. Primer ozdravljenja v Marku ( 1: 29-31):

**Ko so prišli iz shodnice, so z Janezom in Jakobom takoj stopili v hišo Simona in Andreja. Simonovo taščo pa je tresla mrzlica in brž mu povedo o njej. Pristopil je, jo prijel za roko in jo vzdignil. Pri tej priči jo je mrzlica zapustila in ona jim je stregla.**

Zgodbe o Jezusovem ozdravljenju sledijo standardnemu vzorcu. Poleg prej omenjenega mešanega tipa obstaja splošna oblika, ki vsebuje predstavitev pacienta, pogosto z omembo resnosti bolezni in kontakt z zdraviteljem ali izganjalcem duhov, ki vključuje zdraviteljske besede ali zdraviteljsko tehniko. Zgodba doseže vrhunec z demonstracijo, da je zdravljenje imelo učinek. V pravkar omenjeni zgodbi je Petrova tašča prikazala svojo ozdravitev tako, da jim je stregla.

Naravni čudeži so ponavadi skupina zase. Ne sledijo standardnemu vzorcu zdraviteljske zgodbe ali eksorcizma. Med najbolj znanimi naravnimi čudeži je pomiritev viharja na morju (Marko 4: 35-41), Jezus hodi po morju (Marko 6: 47-52) in sprememba vode v vino (Janez 2: 1-11).

5) **Call and comissioning stories** ; primerov je v izobilju v Stari zavezi. Klasičen primer je *Izaija poklican za preroka* (Izaija 6: 1-13). V evangelijih je Jezus predstavljen, kot da vpokliče učence (Marko 1: 16-18):

**Ko je hodil ob Galilejskem morju, je zagledal Simona in Andreja, Simonovega brata, ko sta mreže metala v morje; bila sta namreč ribiča. Jezus jima je rekel: »Hodita za menoj in napravil vaju bom za ribiča ljudi.« In takoj sta mreže popustila in šla za njim.**

6) **Legende** lahko razvrstimo v dva podtipa: biografske legende in kultne legende. Biografska legenda je zgodba, ki naredi nadnaravno avro okoli junaka. Zgodba skušnjave je biografska legenda. Kulturna legenda ima v zgodbi prispevek za

---

<sup>16</sup> Jezus je npr. rekel o Jairovi hčeri, da ni mrtva, ampak spi (Marko 5: 39), medtem, ko so domači rekli, da je umrla (Marko 5: 35).

ustanovitev nekakšne ritualne prakse v Jezusovem času (upodobitev zadnje večerje je kulturna legenda).

Legende vključujejo tudi epifanije (*epiphanies*). Jezusov krst, nad katerim se spušča duh z neba (Marko 1: 9-11) in spremenjenje na gori (Marko 9: 2-8) sta epifaniji. Epifanije so zgodbe, v katerih je božje predstavljeno, da prihaja v kontakt s človekom, ali postane vidno človeku (glej Funk in drugi, 1998: 9-16).

#### **2.4.2.2. Ustno izročilo**

Ko so strokovnjaki soočeni s seznamom zgodb, ki so domnevno krožile v ustni dobi, se pojavi vprašanje: *Kako vemo, da imamo opravka z ustno zgodbo?* Celotno je utemeljeno, da je določena zgodba starejšega datuma od pisnih evangelijev, so strokovnjaki soočeni še z enim vprašanjem: *Kako dobiti nazaj ali obnoviti zgodnejšo verzijo posameznih zgodb?* Zgodnja verzija ali kar naj bi bila zgodnja verzija, mora narediti naslednji test: *Ali so prizori, opisani v tej zgodbi zgodovinsko verjetni?* In končna, bistvena stvar za strokovnjake, ki sodelujejo pri vprašanju zgodovinskega Jezusa, je določiti način: *Kako izluščiti zgodovinske informacije iz »obnovljenih zgodb«?* Ta vprašanja gredo skozi natančno analizo, ki so jo pripravili člani Jezusovega seminarja v šest letnem obdobju, ko so preiskovali zgodbo za zgodbo.

##### 1. Znamenja ustne zgodbe

Člani Jezusovega seminarja so iskali zgodbe, ki so starejše kot pisni viri, v katerih so ohranjene. En način, da ugotovimo, da je zgodba starejša od pisnega vira, v katerem se nahaja, je, da se vprašamo, ali se ta zgodba nahaja v dveh ali več neodvisnih virih. V poročilu *Jezusova dejanja* je seminar za vsak del (odstavek) evangelija v obrobni opombi navedel vir za ta odstavek.

Opombe za Belcebubovo diskusijo povedo, da zgodbo najdemo v Marku in Q. Ker strokovnjaki verjamejo, da sta Marko in Q neodvisna vira za Jezusovo izročilo, je zelo verjetno, da je nek prispevek k Belcebubovi polemiki krožil v ustnem obdobju:

Marko 3:20-30

Matej 12:22-32

Luka 11:14-23

Viri: Marko, Q

Če ne upoštevamo pasijonske pripovedi, ki predstavlja poseben sklop problemov, je v popisu Jezusovih dejanj le 11 zgodb, ki so dvakrat izpričane:

- 1) Hudi duh skuša Jezusa (Q, Marko)
- 2) Jezus ozdravi stotnikovega služabnika (Q, Janez)
- 3) Jezus in Belcebub (Q, Marko)

- 4) Ozdravljenje gobavca (Marko, Egerton<sup>17</sup>)
- 5) Obed z grešniki (Marko, EvFr 1224<sup>18</sup>)
- 6) Jezusovi pravi sorodniki (Marko, Tomaž)
- 7) Jezus razpošlje apostole (Marko, Q)
- 8) Jezus hodi po morju (Marko, Janez)
- 9) Jezus prvič pomnoži kruh (Marko, Janez)
- 10) Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Marko, Janez)
- 11) Jezus očisti tempelj (Marko, Janez)

Celo v tem kratkem seznamu dvojna izpričanost zadnjih štirih dogodkov temelji na domnevi, da avtor četrtega evangelija ni poznal Markovega in da *hoja po vodi* ter *pomnožitev kruha* ne izhajata iz evangelija čudežev, ki sta ga poznala Marko in Janez.

Štiri zgodbe so trikrat izpričane:

- 1) Janez Krstnik oznanja krst pokore (Marko, Q, Janez)
- 2) Farizeji zahtevajo znamenje (Marko, Q, Janez)
- 3) Davek cesarju (Marko, Tomaž, Egertonov evangelij)
- 4) Maziljenje v Betaniji (Marko, Luka, Janez)

Na nesrečo zgodovinarjev je večina zgodb izpričanih le v Markovem evangeliju. Včasih strokovnjaki trdijo, da je v primeru Jezusovih izrekov izpričanost v več kot enem kontekstu zadosten dokaz, da je izrek starejši kot pisni evangelij, v katerem je ohranjen. Dejanj, ki bi padli v to kategorijo ni veliko, vendar en primer je - Jezus očisti tempelj. Pojavi se na začetku Jezusovega javnega delovanja v Janezovem evangeliju (2: 13-22) in proti koncu Jezusovega javnega delovanja v Marku (14: 15). Tudi maziljenje Jezusa se pojavi v različnih kontekstih v Marku (14: 3-9) in Luku (7: 36-50). Očiščenje templja je tudi dvakrat izpričano, maziljenje trikrat.

Obstajajo tudi notranji kriteriji, ki pomagajo strokovnjakom prepoznati ustno izročilo. Ustne zgodbe težijo k temu, da so kratke, jedrnate, povedane s skopimi besedami, ne vključujejo več kot tri osebe, imajo preprost razplet in so samovsebujoče (glej Funk in drugi, 1998: 24-26).

## 2. Jedro kot bistvo

---

<sup>17</sup> Egertonov evangelij - ta neznani evangelij je sestavljen iz štirih papirusovih fragmentov kot Egerton 2 (papiruse je oštevilčil muzej), peti fragment je naveden kot Köln 255. Pet fragmentov je iz istih papirusovih rokopisov, ki so lahko datirani iz 2. st. n. št., mogoče iz 125. n. št. Tako so fragmenti stari kot Janezov evangelij. Egertonov evangelij vsebuje zgodbo o ozdravljenju gobavca, polemiko o plačilu davkov, Jezusov čudež ob Jordanu in dva mala segmenta, ki sta blizu Janezovemu evangeliju.

<sup>18</sup> *Gospel Fragment 1224*; Evangelijski fragment 1224: ta neznani evangelij je sestavljen iz dveh tankih fragmentov papirusovih rokopisov. Fragmenta sta lahko datirana iz začetka 4. st. n. št., čeprav je sam evangelij verjetno starejši. Nekaj besed, ki so se ohranile, so odlomki Jezusovih besed, vključno s tistimi, da kdor je dobro, ne potrebuje zdravnika in o molitvi za sovražnike.



Splošno pravilo pri študiju folklorne je, da so ustni pripovedovalci v svojih ustnih predstavitev reproducirali bistvo zgodbe, niso si zapomnili in ponovili zgodbe do besede natančno. To pravilo je podprto z opazovanjem, kako sta Matej in Luka obravnavala zgodbe, ki sta jih kopirala iz Marka. Jedro zgodbe - glavni dogodek sta hotela kopirati z večjo natančnostjo kot uvod ali zaključek. Pogosto sta predrugačila uvod, da sta vključila določeno zgodbo v svoj pripovedni kontekst in spremenila zaključek, da sta prilagodila svojo specifično zaporedje dogodkov ali teoloških interpretacij. Zgodovinski spomin je verjetno skrit v jedru zgodbe, predstavitev uvoda in zaključka pa po vsej verjetnosti odraža pripovedovalčev interes (Funk in drugi, 1998: 26).

### 3. Obnovitev zgodnejših verzij

Oblikovni kriticizem poskuša načrtati zgodovino ustnih zgodb z obnovitvijo njihovih domnevnih zgodnjih predstavitev. Delo je lažje, ko dve verziji iste zgodbe izhajata iz neodvisnih virov. Zgodba o stotnikovem služabniku (Luka 7: 1-10// Matej 8: 5-13; Janez 4: 45-54) je ilustracija tega primera. Zgodba je izpričana v dveh virih Q in Janezovem evangeliju. Večina strokovnjakov domneva, da sta ti dve verziji varianti istega dogodka, čeprav se v podrobnostih zelo razlikujeta med seboj - v uprizoritvi, v udeležencih in celo v jedrnem dogodku.

Luka in Matej se strinjata, da Jezusa prosi stotnik (rimski uradnik), za Janeza je kraljevi uradnik. Pri Mateju in Luki je Jezus pravkar prišel v Kafarnaum, ko mu je pristopil stotnik, pri Janezu pa je Jezus v Kani in uradnik je prišel iz Kafarnauma k njemu po pomoč. Stotnik pri Marku in Luki je pogan, pri Janezu je verjetno jud. Bolnik pri Mateju in Luki je služabnik, v četrtem evangeliju pa je predstavljen kot sin kraljevega uradnika. Tudi glede tipa bolezni se evangelisti ne strinjajo: pri Mateju je služabnik paraliziran, pri Luki bolezen ni določena, čeprav je služabnik na smrt bolan, v Janezovem evangeliju pa ima uradnikov sin mrzlico.

Ker med Jezusom in bolnikom ni direktne povezave, zgodba ni »zdraviteljska«, ker običajna čudežna zgodba zahteva nek kontakt in nekaj besed o zdravilski tehniki. Niti prositelj (stotnik) niti pacient ne potrdita, da je zdravljenje imelo učinek. Ozdravitev je bila sporočena indirektno od drugih (služabnika, prijatelja ali pripovedovalca). Ozdravitev je lahko razumljena kot naključje: služabnik je ozdravel, medtem ko je njegov oče ali lastnik govoril z Jezusom milje daleč stran. To slučajnost so pripovedovalci in evangelisti oblikovali v čudežno zgodbo.

Sumnjičanje zgodovinarjev se je pojavilo, ko so opazili, da se je pripoved pojavila, da bi dala glas kristološkemu priznanju, ki temelji na rimskem modelu pokroviteljskega (skrbniškega) sistema. S prošnjo Jezusu, naj ozdravi služabnika in potem opisom skrbniškega sistema v rimski Palestini, stotnik odkriva svoje prepričanje, da Jezus zavzema enake posredovalne funkcije v odnosu do Boga, kot jih on zavzema do cesarja. Jezus je presenečen, da ga stotnik vidi na takšen način: **»Resnično, povem vam, še v Izraelu nisem našel toliko vere.«** (Luka 7 :9).

Ker zgodba izraža priznanje vere v mogočnega posredovalca Jezusa, je prešla mejo od odkritega poročila čudežnega ozdravljenja k prikazu Jezusovega položaja (vloge). Zaradi tega so nekateri strokovnjaki zaključili, da ta zgodba ni niti preprosta čudežna zgodba niti poročilo o dogodku iz Jezusovega življenja, temveč zgodba, ustvarjena, da opraviči poslanstvo poganov (nežidov), ob predpostavki, da je bil stotnik pogan.

Glede na težave pri ugotavljanju že samo hipotetične prve oblike zgodbe, so se člani odločili pripisati Q verziji v Mateju in Luku črno barvo. Prispevku v četrtem evangeliju so dali sivo barvo, na temelju, da je Janezova zgodba bolj verjetna kot v Q. Jedro dogodka je verjetno sestavljeno iz tega: Uradnik je verjetno prosil Jezusa naj ozdravi njegovega sina (služabnika) in pacient je ozdravel (Funk in drugi, 1998: 26-27).

#### 4. Pokazati in pripovedovati (*showing and telling*)

Zgodba o Jezusovem krstu v Marku (1: 9-11) bo prikazala razliko med prikazom (*showing*) in pripovedovanjem (*telling*) evangelistov:

**9Tiste dni je prišel Jezus iz Nazareta v Galileji in se je dal Janezu krstiti v Jordanu. 10In ko je stopal iz vode, je videl odpirajoča se nebesa in duha, ki je kakor golob prihajal nadenj in na njem ostal; 11in zaslišal se je glas iz nebes: »Ti si moj ljubljeni Sin, nad teboj imam veselje«.**

O Jezusovem krstu evangelist poroča (ali pripoveduje) v 9. vrstici. Pripovedovalec ne opiše dejanskega krsta. Ne vemo, če je krst izvedel Janez, ali se je Jezus sam potopil. Zgodba se v 10. vrstici nenadoma obrne drugam: od poročanja k prikazovanju. Sedaj izvemo, da je bil Jezus v vodi, in ko je stopal iz vode je videl odpirajoča nebesa in duha, ki se je kakor golob spuščal nadenj. Poslušalec ali bralec je priča temu, kar se je zgodilo. Tehnika prikazovanja se nadaljuje v 11. vrstici: poleg tega, da se nekaj vidi, se tudi nekaj sliši. V Mateju (9: 17) glas prihaja iz nebes z oznanilom: **»Ta je moj ljubljeni sin, nad katerim imam veselje.«** Glas je namenjen vsem, ki so bili priča Jezusovemu krstu, se pravi, da tega ni slišal samo Jezus. Glas je reproduciran: bralci slišijo dejanske besede.

Člani Jezusovega seminarja so se odločili 9. vrstico obarvati rdeče, 10. in 11. vrstici so namenili črno barvo. Dejstvo, da je Jezusa krstil Janez se pojavi v evangelijih v več kot eni obliki in zato verjetno temelji na zgodovinskem spominu. V 10. in 11. vrstici so znak in zvok iznašli pripovedovalci, ki so si predstavljali, kako je potekal Jezusov krst. Pripovedovalci niso mogli vedeti, kaj je Jezus videl, poleg tega pa je tudi dvomljivo, da so tisti, ki so takrat stali okrog, slišali natančne besede v grščini (izvirni jezik opazovalcev dogodka je bila aramejščina) (glej Funk in drugi, 1998: 27-28).

#### 5. Dramska verjetnost

Da nek prizor ocenimo kot zgodovinsko zanesljiv, mora biti dramsko verjeten. Dramska verjetnost zahteva, da je hkratnost (naključje) uprizoritve, udeležencev in dejanja realistično. Anahronizem - vključitev elementov, ki pripadajo različnemu času in prostoru, onemogoči dramsko verjetnost.

Kratka zgodba o Jezusu, ki je obedeloval z grešniki in cestninarji (Marko 2: 15-17), bo služila kot ilustracija tega problema in prikazala, kako so se člani Jezusovega seminarja spoprijeli z njim.

**<sup>15</sup>Ko pa je bil Jezus v <Levijevi> hiši pri mizi, je z njim in njegovimi učenci obedeloval mnogo cestninarjev in grešnikov; (kajti mnogo jih je bilo, ki so hodili za njim). <sup>16</sup>Ko so pismouki izmed farizejev videli, da je z grešniki in cestninarji, so njegovim učencem govorili: »Kako, da vaš učenik je in pije s cestninarji in grešniki?« <sup>17</sup>Ko Jezus to sliši, jim reče: »Zdravnika ne potrebujejo zdravi, ampak bolni. Nisem prišel klicat pravičnih, ampak grešnike.«**

Po obliki je ta pripovedni odstavek poučna zgodba. Kratka pripoved zagotovi okolje za izrek v 17. vrstici. Kritiki oblike so pogosto zaključili, da je okolje izmišljiva, narejena, da zagotovi pripovedni kontekst za izreke. Do tega sklepa so prišli, ker se komponente prizora realistično ne ujemajo. Nepravilnosti vključujejo dve podrobnosti: skupino udeležencev in stalnost časa in prostora.

Pri veliki gostiji so trije udeleženci: Jezus, cestninarji in grešniki ter učenci (skupina šteje kot eden, če deluje kolektivno). Pismouki<sup>19</sup>, ki so farizeji, se pojavijo kot četrti udeleženci. Tako prizor krši prej omenjeno pravilo treh.

V izrekih in anekdotah obstaja dokaz, da so kritiki Jezusove prve privrženice imeli za »cestninarje in grešnike«. Stereotipična etiketa kaže, da so jih imeli za družbeno podrejene. Cestninarji so bili v službi Rimljanov, grešniki so bili tisti, ki niso spoštovali pravil čistosti in so bili zato izključeni iz konformistične judovske družbe, ki je Jezusa »štela« za družbeno deviantnega. Primerjava Jezusa s cestninarji in grešniki je tako zgodovinsko verjetna.

Kategorija »učencev« se na drugi strani pojavi kot anahronizem. Pripovedovalec ali evangelist jih je dodal (15. vrstica), da bi jih ločil od »nezaželenih«, ki so tvorili (sestavljali) del zgodnjega Jezusovega kroga. Ko je izročilo dozorelo, so »pristniki« Jezusovi privrženici hoteli postaviti distanco med seboj in tistimi, ki so bili šteti za »nedostojne«.

Pismouki farizejev so predstavljeni v 16. vrstici. Bralcem je bilo povedano, da so farizeji videli Jezusa jesti z grešniki in cestninarji in zato vprašajo njegove učence o tej praksi. Oblikovni kritičisti na tej točki postavijo vprašanje: zakaj so farizeji v

---

<sup>19</sup> Pismouki so bili poklicni razlagalci postave, izvedenci v pravu in bogoslovnih vprašanjih, zato so uživali velik ugled med ljudmi. Večinoma so bili člani farizejske stranke. Skoraj vsak pismouk je bil farizej, ni bil pa vsak farizej pismouk (glej Rozman, 1995: 323).

zgodbi predstavljeni, kot da sprašujejo Jezusove učence, ko pa je Jezus (v zgodbi) na razpolago za spraševanje? In zakaj je Jezus tisti, ki odgovarja na njihovo vprašanje? Odgovor, ki ga na ta vprašanja dajejo oblikovni kritičisti, je, da so farizeji v tej zgodbi izmišljiva. V zgodbi so le zato, ker so bili v času pripovedovalca v sporu z učenci glede tega, ali smejo »kristjani« jesti z grešniki, torej s tistimi, ki ne upoštevajo košer. Skladno s tem kritiki verjamejo, da so učenci in farizeji pripadali zadnji predstavitvi te zgodbe. Vendar, ker je Jezus avtoriteta, dobijo vprašanje učenci, odgovor pa je položen v Jezusova usta, kakor da so bili farizeji prisotni ob dogodku. (Ne vemo zagotovo, če so bili v Jezusovem času v Galileji prisotni farizeji, in če so bili, kakšni so bili).

Dodatna napaka v pripovedi se nanaša na stalnost prostora. Kje so bili farizeji med večerjo, ko naj bi Jezus jedel z grešniki? Pripovedovalec jih ni postavil v prostor, v katerega je postavljen dogodek. Možno je, da so farizeji slišali govorice, da je Jezus pogosto jedel s takimi ljudmi in so takšno vprašanje postavili kasneje; ali pa predstavljajo kritizem o praksi Jezusovih privrženecv že dolgo po Jezusovi smrti, verjetno v skupnosti evangelistov. Da farizeji niso pripadali izvirnemu prizoru, dobimo namig v 16. vrstici s »kadarkoli«, kar kaže na to, da se je dogodek, kot je bil ta, zgodil več kot enkrat.

V 17. vrstici pripovedovalec pravi, da Jezus »sliši« farizeje, kako sprašujejo njegove učence. Kako naj razumemo ta prizor? Ali smo še vedno na veliki gostiji, opisani v 15. vrstici? Ali je pripovedovalec mislil na drugo priložnost, kjer farizeji sprašujejo o ustreznosti Jezusovih udeležencev za mizo? Ali so evangelisti samo prikazali stališče, da je Jezus vseveden - da ve vse, kar njegovi učenci in kritiki mislijo in rečejo? To stališče doda zgodbi neverjetnost (glej Funk in drugi, 1998: 28-30).

## 6. Pripovedne informacije

Po »obdelavi« zgoraj navedenega primera, je bil seminar pred dilemo: ali morajo člani glasovati za celo zgodbo črno, ker nekateri deli prizora niso zgodovinsko verjetni? Ali obstaja način, da bi ločili zanesljive zgodovinske informacije od pripovedovalčeve domišljije? Za rešitev te dileme se je moral seminar zateči k pripovedni analizi na globlji ravni.

V primerih, ko pripovedni prizor kombinira neskladne elemente, člani izluščijo pripovedne ugotovitve iz zgodbe. Vsaka ugotovitev vsebuje samo en košček pripovedne informacije. Ločimo dve vrsti pripovednih ugotovitev: ugotovitve stanja (*is statement*) in ugotovitve delovanja (*do statement*). Ugotovitve so oštevilčene zaradi pripravnosti popisa: A se nanaša na delovanje, S na stanje.

A1 Jezus je jedel v < Levijevi > hiši.

S1 Prisotni so grešniki in cestninarji.

S2 Prisotni so tudi Jezusovi učenci.

S3 Cestninarji in grešniki so Jezusovi privrženci.

A2 Pismouki farizejev opazujejo Jezusa, ko je s cestninarji in grešniki.

A3 Pismouki farizeji vprašajo Jezusove privrženke o tej praksi.

A4 Jezus sliši pismouke.

A5 Jezus odgovori z aforizmom, da opraviči svoje vedenje.

Jedro te zgodbe je sestavljeno iz poročila, da je Jezus jedel s cestninarji in grešniki, da so ga zaradi tega kritizirali in da je odgovoril na ta kritikizem z aforizmom, s katerim je opravičil svoje vedenje. Pripovedna analiza je članom omogočila, da so ocenili vsako značilnost zgodbe kot dejstvo ali izmišljijo, skupaj z mnenjem o zgodovinski zanesljivosti jedra. Pri takem ocenjevanju je moral seminar preiskati druga poročila in zgodbe o Jezusovi praksi za mizo in jih primerjati s prilikami in aforizmi, za katere se verjame, da so avtentične. Pri tem so iskali dokaze, da evangelijsko izročilo z dokazi podpira stališče, da se je Jezus udeleževal skupnih obedov z družbeno izobčenimi in s tem kršil pravila čistosti, ter zagovarjal svoje obnašanje s prilikami in aforizmi.

»V Levijevi hiši« je obarvano črno (glej prejšnjo točko), ker ni jasno ali so ta obrok jedli v določeni hiši (ime Levi v oklepaju pomeni, da je dopolnjeno iz prejšnjih pripovednih segmentov). Fraza »Jezusovi učenci« je obarvana črno - ko jo ločimo od »cestninarjev in grešnikov«, je anahronizem v Jezusovem času. Izjava, da farizeji opazujejo Jezusa, je obarvana rožnato in ne rdeče, ker smo relativno prepričani, da je imel Jezus v Galileji svoje kritike, vendar ni gotovo, da so bili to farizeji. Prvi del 17. vrstice je črn, ker mu manjka dramske verjetnosti - iznašli so jo, da so prenesli Jezusa in farizeje v neposredno bližino pripovedi in utrdili Jezusovo jasnovidnost. Druge pripovedne izjave so dobile višji rang (rdeče), ker so potrjene z drugimi dokazi v evangelijskem izročilu. Celo pripovedovalčeva opomba v 15. vrstici (kajti mnogo jih je bilo...) je obarvana rožnato, ker je zelo verjetno pravilna, čeprav je druga polovica te opombe pretiravanje. Pretiravanja so vedno znižala eno barvo (glej Funk in drugi, 1998: 30-31).

#### ***2.4.2.3. Dodatni test za zgodovinskost: krščanski interes***

Sledeči test obravnava kreiranje zgodb iz krščanskega interesa. Predmet zgodbe, ki direktno služi krščanskemu prepričanju, je verjetno produkt krščanske domišljije. Krščanska ortodoksija se ni pojavila takoj po Jezusovi smrti, ampak se je razvijala desetletja. Zaradi tega so sledi zadnje krščanske ortodoksije pripisane Jezusu ali njegovim prvim privrženecem, časovno neskladne. Na drugi strani pa imajo pripovedni podatki, ki so v »zadregu« Jezusu, večjo zgodovinsko težo ravno zato, ker so preživeli kljub temu, da so bili krščanstvu nekoristni. Jezusov krst je problematičen s krščanskega vidika: zakaj bi se Božji sin dal krstiti »nižjemu« preroku, ki je njega prosil odpuščanja? Zaradi tega so strokovnjaki mnenja, da je bil Jezusov krst skoraj zagotovo zgodovinski dogodek. Nasprotno pa trditev, da je Jezus umrl v skladu z Biblijo, služi direktno krščanskemu interesu. Krščanski strokovnjaki v Bibliji iščejo razloge, zakaj bi Bog dopustil, da se zgodi takšna tragedija. Vendar ti razlogi niso bili pojasnjeni še desetletja po tem dogodku; so rezultat krščanskega prepričanja, da je bila Jezusova smrt vnaprej predpisana.

Zaradi krščanskega interesa je Jezus imitiral heroje Izraela in helenističnega sveta. Elija, Elizej in Mojzes so služili kot modeli za zgodbe, ki govorijo o Jezusu. Mojzes je nahranil Izraelce v puščavi, zato je tudi Jezus predstavljen, da nahrani množico s petimi hlebi in nekaj ribami. Jezus je hodil po vodi, ker je grški bog Pozejdon hodil po vodi. Zgodbe, ki ponavljajo izraelske in poganske heroje, so bile strategija v načrtu trženja mesije v širšem svetu, zato je njihova zgodovinskost vprašljiva.

Zgodbe so se razvijale, da so utemeljile obredne navade nadobudne cerkve. Te zgodbe se imenujejo kulturne legende. Prispevek Jezusovega krsta in zadnja večerja z njegovimi učenci delujeta kot kulturni legendi. Izvajanje krščanskega krsta se je začelo z Jezusovim krstom; obred evharistije je bil slovesno ustoličen z Jezusom in njegovim zadnjim obedom z njegovimi privrženci. Čeprav sta bila krst in zadnja večerja verjetno zgodovinska dogodka, jima je njihova pripovedna predstavitev dala paradigmatično pomembnost – prešla sta v model kasnejše krščanske prakse. Druge zgodbe so bile narejene, da »pokristjanijo« Jezusa, da ga predstavijo kot potrditev verovanj in prepričanj kasnejših kristjanov.

Člani Jezusovega seminarja so sami sebe opozorili na nevarnost, s katero se soočajo krščanski strokovnjaki, ki ocenjujejo evangelije: skušnjava, da najdejo tisto, kar bi hoteli najti. Nagnjenost k izmišljijam je visoka celo med kritičnimi strokovnjaki, ko delajo z izročilom, ki ima globoke emocionalne korenine (glej Funk in drugi, 1998: 35).

## 2.5. UGOTOVITVE JEZUSOVEGA SEMINARJA

V svojem poročilu *The Five gospels* je Jezusov seminar obarval več izrekov črnih, kot rdečih, rožnatih in sivih skupaj. Samo 15 izrekov (od približno 1500) je obarval rdeče in še te ne vedno v vseh različnih verzijah, ki se pojavljajo v evangelijih. Rožnato barvo je prisodil 75-im izrekom, sivih<sup>20</sup> izrekov je približno dvakrat več kot rožnatih. Več kot polovica izrekov pripisanih Jezusu v evangelij ostane črna (skoraj vsi izreki v Janezovem evangeliju); glej sliko 2.1 – rdeča barva predstavlja Jezusove besede, ki jih je Jezusov seminar ocenil kot avtentične (rdeče in rožnato v seminarjevem kodiranju), črna barva pa neavtentične besede (siva in črna barva v seminarjevem kodiranju); glej tudi priloge.

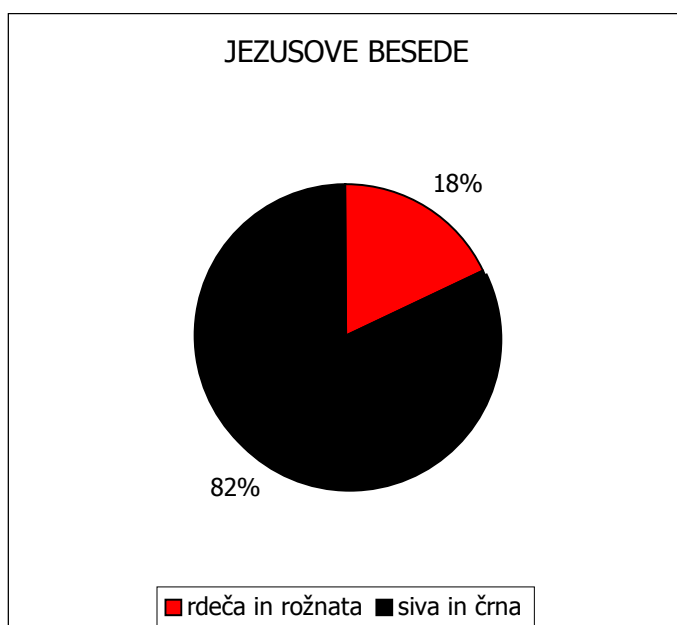
V drugem seminarjevem poročilu *The Acts of Jesus* je seminar desetim Jezusovim dejanjem pripisal rdečo barvo, 19 jih je dobilo rožnato barvo. Skupno število rožnatih in rdečih dogodkov (29) znaša le 16% od vseh 176 dogodkov (to je še nižji odstotek, kot za Jezusove besede (18%) v *Petih evangelijih*).<sup>21</sup> Glej sliko 2.2 in priloge.

---

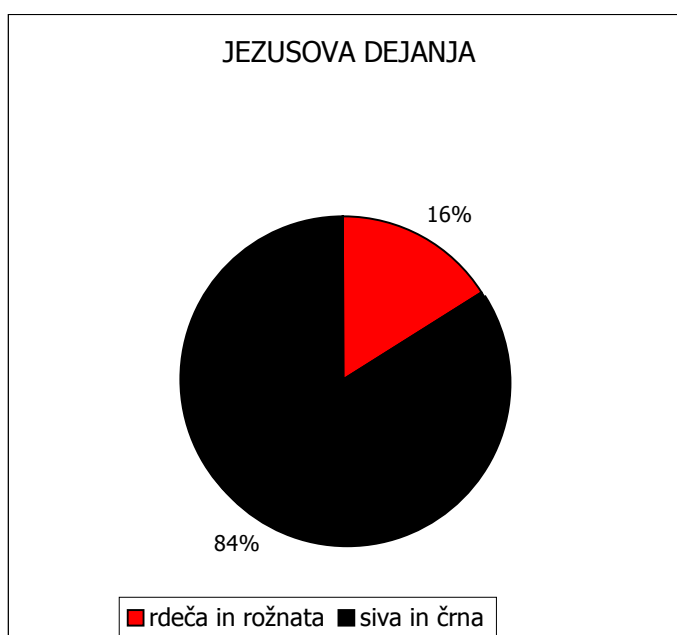
<sup>20</sup> Tu je treba poudariti, da se sivi glasovi lahko zelo približajo rožnatim glasovom; če npr. več kot polovica članov glasuje rdeče ali rožnato, ostali pa črno, bo izid glasovanja siva barva.

<sup>21</sup> Tudi besede, ki jih je seminar v svojem kodiranju označil rdeče in rožnato, ne pomenijo, da so to dejansko Jezusove besede, temveč, da predstavljajo bistvo Jezusovega nauka in ne izhajajo iz zgodnje Cerkve ali od evangelistov.

Slika 2.1: Avtentične in neavtentične Jezusove besede



Slika 2.2: Avtentična in neavtentična Jezusova dejanja



## 2. 5. 1. Glavna dejstva o Jezusu

Jezusov seminar verjame, da je Jezus nekoč res obstajal, kljub nekaterim skeptikom, ki trdijo, da so vse zgodbe o Jezusu mit. Prepričani so, da je začel kot učenec Janeza Krstnika, na neki točki je Janeza zapustil in se vrnil v Galilejo, kjer je začel svojo kariero potujočega modrijana. V svojih prilikah in izjavah je govoril o Božjem kraljestvu<sup>22</sup> in s tem privabil mnoge, ki so mu sledili. Obstaja nekaj dvoma, da je bil tudi karizmatični zdravitelj in da so ga usmrtili Rimljani okoli leta 30 n.št. Pavel iz Tarza, ki je postal učenec po Jezusovi smrti, je trdil, da se mu je prikazal vstali Kristus ter da se je prikazal tudi Simonu Petru.

Poleg teh skopih dejstev je zelo malo trdnih natančnih informacij in lahko si je predstavljati zgodbo, ki združi ta dejstva skupaj v samostojno zaporedno pripoved. Evangelisti so naredili to, vprašujoč se, zakaj je Jezusa doletela takšna smrt, kot ga je, in kaj je njegovo življenje pomenilo njim. Pri oblikovanju zgodbe, ki utemeljuje smrt trpečega heroja, so uporabili kot vodilo biblijo in svoje lastno prepričanje (glej Funk in drugi, 1998: 527).

## 2.5.2. Čas in prostor

Jezus je vezan na čas vladanja kralja Heroda Velikega (37-4 pr.n.št.). Znano je tudi ime Heroda Antipa, tetrarha iz 4. pr.n.št. do 39. n.št., ki je vodil Galilejo za časa Jezusovega življenja in dal obglaviti Janeza Krstnika ter ime rimskega prokuratorja Poncija Pilata (26-36 n.št.), pod katerim je bil Jezus križan. Jezus je tako živel<sup>23</sup> v obdobju vezano z datumom pred Herodovo smrtjo na eni strani in koncem Pilatove vladavine leta 36 n.št. na drugi.

Jezusovo življenje se je odvijalo na področju Palestine, ki se je v Jezusovem času razprostiralo od Galileje<sup>24</sup> na severu in Judeje na jugu. Ti dve provinci je ločevalo področje Samarije, katerega je Jezus včasih prečkal na svoji poti v Jeruzalem. V sveto mesto je lahko potoval tudi tako, da je na vzhodnem bregu prečkal Jordan, da se je izognil stikov s sovražnimi Samarijani in potem s ponovnim prečkanjem Jordana prišel v Jeruzalem. Jezusova domovina je bila Galileja, katere prebivalci so bili

---

<sup>22</sup> Jezusov seminar je izraz *Božje kraljestvo (Kingdom of God)* preimenoval v *God's imperial rule (SV)*, saj je menil, da je izraz Božje kraljestvo bolj primereno za čas kralja Jamesa I (1603-1625), kot pa za 20. st.

<sup>23</sup> Jezus je po vsej verjetnosti živel med 7. – 4.pr.n.š. in 27-30 n.š. Najverjetneje je bil rojen 6 let pred letom, ki ga krščanska tradicija šteje za leto njegovega rojstva in začetek krščanskega koledarja; dandanes je prvotno krščanski koledar, ki se opre na starorimskega, tudi zahodnjaški sekularni koledar. Nekajletno napako pri preračunavanju je napravil Dionisius Exiguus ali Dionizij Mali v začetku 6. stol., menih, ki je tudi določil Jezusov rojstni dan na dan starorimskega praznovanja *Nepremagljivega sonca*. Gre pravzaprav za značilno prakso, »politiko« prekrivanja simbolnih točk religije, ki se hoče izpodriniti. Na ta način je krščanstvo prekrivalo praznične datume, verske objekte, kraje in osebe (Smrke, 2000: 195, 196).

<sup>24</sup> Puščava je bila tradicionalni kraj, kamor so se zatekali pridigarji s svojimi učenci. Iz Galileje, področja, na katerem je po izročilu živel Jezus, so pogostoma izhajala uporniška gibanja, ki so povzročala skrbi Rimskim gospodovcem (Donini, 1965: 262).



mešane krvi in odprti za različne vplive, zato jih Judje, ki so živeli na jugu niso spoštovali. Ker je bil Jezus jud, je pripadal etnični skupini, ki jo sedaj bolj natančno imenujejo *Judeans*, predniki današnjih Judov (*Jew*) (Funk in drugi, 1998: 528).

Strokovnjaki so mnenja, da je bilo Jezusovo delovanje omejeno na Izrael, na njegove privrženke Jude; Jezusov seminar pa meni, da »omejena misija ni bila značilna za Jezusa«. Jezus je imel pogoste stike s pogani v mestih okrog Galilejskega morja (Funk in drugi, 1993: 204).

### 2.5.3. Janez Krstnik

Po mnenju Jezusovega seminarja je bil Janez Krstnik<sup>25</sup> skoraj zagotovo zgodovinska oseba. Bil je priljubljen med ljudmi. Jezusa je privlačilo gibanje Janeza Krstnika že pred začetkom svoje javne kariere. Janez Krstnik je zelo verjetno Jezusa krstil, nato ga je le-ta zapustil in začel svojo kariero v Galileji; zapustili so ga tudi njegovi privrženci, ki so nato sledili Jezusu. Herod Antipa je dal Janeza Krstnika aretirati, ker je kritiziral njegov zakon z Herodiado, plašil pa ga je tudi njegov vpliv na množice in se je bal upora. Herod je dal Janeza obglaviti v utrdbi palače Machaerus, ležeče v Pereji, vzhodno od reke Jordan (Funk in drugi, 1998: 528-529).

Jezus je potem, ko ga je Janez krstil, zavrnil njegovo »razmišljanje« o prihodu grozeče katastrofe in razvil drugačen pogled, tak kot ciniki, ki so verjetno potovali po Galileji v Jezusovem času (Funk in drugi, 1993: 316).

Apokaliptičen pogled na svet, značilen za Janeza Krstnika in zgodnje kristjane, kot je bil npr. Pavel, je bil pripisan Jezusu od njegovih privrženecv po njegovi smrti; naučili so se ga od Janeza Krstnika. Jezus sam ni razglašal, da je »konec časa blizu«; o božjem kraljestvu je govoril, da je že prisotno, vendar neprepoznavno<sup>26</sup> (glej Funk in drugi, 1993: 40).

### 2.5.4. Potujoči modrijan

Očitno je, da je bil Jezus potujoči modrijan, ki je potoval iz kraja v kraj, učil po sinagogah, zdravil in živel od miloščine. Tekom svojega javnega delovanja je bil aktiven v mestih in zaselkih Galileje, vendar o njegovem delovanju v helenističnih mestih na istem področju iz evangelijev ne zvedemo nič. V nasprotju z Janezom

---

<sup>25</sup> Zgodovinar Jožef Flavij ga opisuje kot »poštenjaka«, ki je Jude spodbujal h krepostnemu, pravičnemu in pobožnemu življenju (Eliade, 1996: 198).

<sup>26</sup> Mogoče je, da ti dve razhajajoči se oznanili kraljestva – v najbližji *prihodnosti*, v *sedanjosti* – ustrezata zaporednima obdobjema Jezusovega delovanja (Simon v Eliade, 1996: 203). Ravno tako si lahko predstavljamo, da sta dve razlagi istega sporočila: 1) skorajšnji prihod kraljestva, ki so ga napovedovali preroki in apokalipse, tj. »konec zgodovinskega sveta«, in 2) anticipacija kraljestva, izvršena po teh, ki zaradi Jezusovega sredništva že zdaj živijo v brezčasni sedanjosti vere (Eliade, 1965: 203).

Krstnikom, na začetku svojega delovanja on in njegovi privrženci niso izvajali krsta (Funk in drugi, 1998: 529).

Nekaj izrekov v evangelijih namiguje na to, da je Jezus potoval. Izrek v poučnem viru Q: »**Lisice imajo brloge in ptice pod nebom gnezda, Sin človekov pa nima, kamor bi glavo naslonil**« (Luka 9: 58). Jezusov nasvet »**In v katero koli mesto pridete in vas sprejmejo, jejte, kar se pred vas postavi**« (Luka 10: 8), kaže na to, da so bili on in njegovi učenci pogosto na poti.

### **2.5.5. Jezus in njegovi sorodniki, učenci, sovražniki in množice**

Jezusov seminar ni prepričan, ali je Jezus premišljeno oblikoval skupino učencev, vendar je jasno, da so se njegovi privrženci, vključno z ženskami, zbirali okrog njega.<sup>27</sup> Znana so nekatera imena njegovih privržencev, kot so: Simon Peter in Zebedejeva sinova Jakob in Janez. Poznamo tudi imena nekaterih žensk, ki so se družile z njim, kot je Marija Magdalena, ki je pripadala njegovemu spremstvu in je kasneje odigrala pomembno vlogo v legendi.

Marija je bilo ime Jezusovi materi. Jezus je imel štiri brate, katerih imena so bila: Jakob, Jožef, Simon in Juda (Marko 6: 3). Po Markovem evangeliju so Jezusova mati in njegovi bratje na začetku dvomili v njegov program, kasneje pa so postali del krščanskega gibanja (Marko 3: 21, 31; Janez 7: 5; Apostolska dela 1: 4; 1Kor 9: 5). Jezus je imel tudi sestro (Marko 6: 3; Matej 13: 56). Jožef je bilo verjetno ime Jezusovemu očetu.

Jezus je bil priljubljen med ljudmi, vendar so evangelisti pri njegovi popularnosti pretiravali. Kljub temu pa ni bil dobro sprejet v svojem rodnem mestu. Jezus je bil tudi v nasprotju z nekaterimi verskimi avtoritetami v Galileji in Jeruzalemu, čeprav lahko večina nasprotij v evangelijih med privrženci nove sekte in judaizmom odraža kasnejše okoliščine, dodane za uničenje templja in Jeruzalema (70. n.št.), ko je nadobudna cerkev tekmovala s sinagogo. Ne vemo natančno, kako dolgo je trajalo njegovo delovanje v javnosti, vendar pripovedni evangeliji kažejo na relativno kratko dobo, od enega do treh let. Kot končno dejanje je šel Jezus v Jeruzalem, kjer je govoril in deloval proti templju in tempeljskim avtoritetam in bil usmrčen od Rimljanov (Funk in drugi, 1998: 529-530).

Ker poučni vir Q in Tomažev evangelij ne omenjata Jezusovega rojstva, smrti in vstajenja, je morala obstajati zgodnja skupnost Jezusovih privržencev, katerim so bili ti dogodki nepomembni. Burton Mack v svojem delu *The Lost Gospel: The Book of Q and Christian Origins* piše o hipotetični skupnosti, ki je uporabljala hipotetično knjigo Q. Po Mackovem mnenju ti ljudje niso bili kristjani; bili so »Jezusovi ljudje«. Jezusa niso imeli za Mesijo, njegove smrti niso razumeli kot nenavaden božji dogodek in niso

---

<sup>27</sup> Jezus tudi ni imel svoje misije. Verjetno ni mislil o svojem delu kot o programu, za katerega je bil poslan, da ga izvede (Funk in drugi, 1993:47).

sledili njegovemu učenju, da bi bili »rešeni«. Kakšen je torej bil Jezus in zakaj bi mu ti ljudje sledili? Mack pravi, da zato, ker je bil Jezus judovski potujoči cinik, ki je svojo modrost izražal na aforističen, neobičajen način, katere vsebina je bila izziv prevladujočim družbenim in kulturnim navadam ( Mack v Evans, 1995).

Po J. D. Crossanu je bil Jezus *a peasant Jewish Cynic*. Crossan poudari njegovo odprto druženje z ljudmi – Jezus je obedeloval z ljudmi sumljivega moralnega in družbenega ugleda. Njegova strategija je bila kombinacija »svobodnega zdravljenja in skupnega obedovanja«, religijski in ekonomski egalitarizem, ki je prav tako zanikal hierarhične in pokroviteljske norme judovske religije in rimske oblasti. To odprto druženje je bilo naznanilo »brezposredovalnega božjega kraljestva«, novega družbenega reda, ki pomeni konec posredovalcev in hierarhiji (Crossan, 1991: 421-422).

Člani Jezusovega seminarja menijo, da Jezus ni zagovarjal celibata, večina jih tudi dvomi, da je sam živel v celibatu. Posebno razmerje naj bi imel vsaj z eno žensko – Marijo Magdaleno. Njegovo obnašanje kaže na to, da je proslavljal življenje s hrano in pijačo in se svobodno bratil z moškimi in ženskami<sup>28</sup> (Funk in drugi, 1993: 221).

Osoren izrek v Lukovem evangeliju »**Če kdo pride k meni in ne sovraži svojega očeta in matere in žene in otrok in bratov in sester, vrh tega pa tudi svojega življenja, ne more biti moj učenec**« (Luka 14: 26), kaže na to, da Jezus verjetno ni užival podpore svoje družine. Marko tudi poroča, da je Jezusova družina mislila, da je nor in so prišli, da bi ga odpeljali domov (Marko 3: 20-21, 31-35).

### **2.5.6. Jezus kot družbeno odklonski**

Jezusov seminar je prepričan, da je bil Jezus družbeno odklonski, redno je kršil družbena pravila. Prijateljeval je z družbeno izobčenimi, s »cestnarji in grešniki«. Ni upošteval košer, ni se postil, občasno je kršil pravila sobote (sobotni počitek), ni upošteval drugih pravil čistosti, kot je umivanje rok pred jedjo<sup>29</sup>. Čudaško se je vedel do svoje družine. Zagovarjal je sprejemanje »resničnih sorodnikov« kot del podaljšane družine (glej Funk in drugi, 1998: 530).

---

<sup>28</sup> Ljubezenski zgodbi se ni mogla izogniti tudi »rockovska opera«, posvečena »Jezusu Kristusu superzvezdi«, skladatelja Andrewa Lyoda Webbra o poslednjih sedmih dneh Jezusovega življenja, ki je bila prvič izvedena na Broadwayu leta 1971: Marija Magdalena je tista, ki skuša Jezusa tolažiti v njegovih dvomih nad samim seboj. Sodi tudi med osebe v »Jezusovi svatbi«, »misterijski operi« skladatelja Gottfrieda von Einema in pisateljice Lotte Ingrisich, ki je bila kljub ugovorom Cerkve prvič izvedena leta 1980. Marija Magdalena je ena izmed skušnjav, ki jim je Jezus izpostavljen (Görres in drugi, 2001: 204,205).

<sup>29</sup> Stara zaveza ima podrobne predpise glede obrednega očiščevanja oseb in jedi. Ti predpisi niso nastali zaradi higienskih potreb ali zaradi lepega vedenja: to so pravila, ki kažejo, kako je judovski profetizem sprejel načelo, po katerem sme samo tisti, kdor je postal materialno »čist« s tem, da je izločil neke jedi in se podvrgel določenemu umivanju, pristopiti k »svetemu«. »Nečistost« pa postavlja ljudi in stvari v območje »profanega« (Messori, 1982: 224).

Sociolog in teolog Adolf Hall si drzne govoriti celo o Jezusovi »kriminalnosti«. S sociološkega vidika »kriminalnost« ne vsebuje žalitvenega vrednotenja, temveč pomeni tako obliko družbenega vedenja, ki krši zahteve, pojmovane kot zakonite v neki družbi. Junak Nove zaveze je torej brez dvoma sociološko »kriminallec«: »*Samo pogledajte si njegovo negativno vedenje do svetih vrednot judovstva: spoštovanja do mrtvih in do družine. Nasprotno pa je njegovo pozitivno vedenje do dveh resničnosti brez vrednosti v tedanji kulturi: do žensk in do otrok. In še naprej njegovo »kriminalno« vedenje do sobote in čistosti jedil. V tem pomenu ga je judovska družba zakonito obsodila, ko ga je izgnala kot tujek iz svoje srede.*« (Hall v Messori, 1982: 209).

Jezus je učil **»Nič ni zunaj človeka, kar bi ga moglo omadeževati, če pride vanj, pač pa, kar prihaja iz človeka, to ga omadežuje«** (Marko 7: 15). Prilika o veliki gostiji (Luka 14: 16-23; Tomaž 64: 1-11) kaže na to, da je Jezus za mizo prijateljeval z »nečistimi«, s tistimi, ki niso spoštovali obredna očiščevanja ali pa so bili zaradi drugih razlogov šteti za nečiste. Ko je Jezus rekel **»Sobota je ustvarjena zaradi človeka in ne človek zaradi sobote«** (Marko 2: 27), je govoril o svobodnem praznovanju sobote. Ta svoboda je opisana tudi v zgodbi, ko učenci trgajo klasje na sobotni dan (Marko 2: 23-28).

V Jezusovi trditvi, da stvari tega sveta niso nikdar nečiste, ampak postanejo take samo prek človekovega srca, vidijo mnogi učenjaki eno najbolj skrivnostnih in pretresljivih novosti njegovega nauka. To je trditev, ki ne samo postavlja Juda proti avtoriteti samega Mojzesa, temveč **»izreka dvom nad vsem bogoslužnim obrednikom starodavnosti z njegovimi spravnimi in žrtvenimi navadami.**« (Käsemann v Messori, 1982: 224).

Jezus je imel svoje kritike. V njegovi vasi ga niso preveč spoštovali, kar kaže njegov izrek **»Nobenega preroka v njegovem kraju ne sprejmejo«** (Luka 4: 24). To dejstvo se kaže tudi v zgodbi o Jezusovem negativnem sprejemu v sinagogi v Nazaretu (Marko 6: 1-6). Zdi se, da je deloval tudi kot kritik, ko je osmešil pismouke: **»Varujte se pismoukov, ki radi hodijo v dolgih oblačilih in imajo na trgih radi pozdrave in v shodnicah prve sedeže in pri gostijah prve prostore«** (Luka 20: 46).

### **2.5.7. Jezusove jezikovne veščine**

Jezusov materin jezik je bila aramejščina, narečje, ki so ga govorili v Galileji in je Jude (*Judeans*) jasno ločil od ostalih Judov. To je prikazano v Matejevem evangeliju (26: 73): *Malo nato pa so pristopili tam stoječi in Petru rekli: »Zares si tudi ti izmed njih, saj te tudi tvoja govorica izdaja.*«

Marko pripisuje nekaj aramejskih izrazov Jezusu (5: 41, 7: 34, 14: 36, 15: 34). Ne vemo, če je znal Jezus brati in pisati. Zgodba o Jezusu, ki je v sinagogi bral iz preroka Izaija (Luka, 4: 16-30), je lahko Lukova izmišljija. Zgodba o ženski, ki so jo

zasačili v prešuštvu, prikaže Jezusa, kako je pisal v pesek, medtem ko so se tisti, ki so jo nameravali kamenjati, zamislili, kdo je brez greha. Ta zgodba se pojavlja na različnih mestih v evangelijskih rokopisih, verjetno ni pripadala nobenemu nam znanemu evangeliju, lahko da je del neznanega evangelija in zato ne more biti vzeta kot dokaz, da je Jezus znal brati in pisati.

Ne vemo, če je Jezus znal hebrejsko, edini knjižni jezik tistega prostora v njegovem času. Obstajajo podatki, ki namigujejo, da je bil dvojezičen. Grščina je bila verjetno njegov drugi jezik, ki se ga je naučil v poganskem okolju, ki ga je obkrožalo v Galileji, še posebno v helenističnem mestu Sepphoris, ki je bilo od njegove vasi oddaljeno samo štiri milje. Pisani evangeliji so bili vsi sestavljeni v grščini in če sodimo po literarni obliki večine jezika, se zdi gotovo, da je Jezusovo izročilo jemalo svojo strukturno obliko iz grščine. Če Jezus ni znal grško, je zelo malo njegovih izvirnih besed prišlo do nas (Funk in drugi, 1998: 530).

### **2.5.8. Izganjalec duhov, zdravitelj in izvajalec čudežev**

Člani Jezusovega seminarja verjamejo, da je Jezus prakticiral izganjanje duhov (ekorcizem)<sup>30</sup>. Šest poročil o izganjanju duhov so obarvali sivo, z obrazložitvijo, da niso natančna poročila dogodkov. Verjamejo, da je bil Jezus obtožen, da je zastopnik Belcebuba, poglavarja hudih duhov in da so ga zaradi tega imeli za norega. Luka piše: **Nekateri izmed njih pa so rekli: »Z Belcebubom, poglavarjem hudih duhov, izganja hude duhove.«** (Luka, 11: 15-17).

V Jezusovem času so bili tudi drugi izganjalci duhov, katerih junaška dejanja so opisali Jožef Flavij in drugi. Treba je dodati, da večina članov dvomi, da obstajajo take stvari kot so demoni, čeprav nekateri verjamejo v obstoj duhov.

Ni bila samo Jezusova družina tista, ki ga je imela za norega, tudi drugi so ga imeli za obsedenega z demoni. Na take obtožbe odgovori v Mateju **»In če jaz z Belcebubom izganjam hude duhove, s kom jih izganjajo vaši sinovi? Zato bodo oni vaši sodniki. Če pa jaz izganjam hude duhove z božjim Duhom, je torej k vam prišlo božje kraljestvo«** (Matej 12: 27-28).

Jezusa so ljudje imeli za zdravitelja, vendar se je z današnjega vidika Jezusovo zdravljenje nanašalo le na psihosomatske bolezni. Včasih je zdravil samo z uporabo besede, njegovo zdravljenje je imelo včasih takojšen učinek.

Judovska biblija je proizvedla modele za zgodbe o Jezusovem zdravljenju. V evangelijskih je Jezusu pripisanih devetnajst ozdravitev ali obuditev. Seminar je imel težave pri iskanju zgodb, ki bi jim lahko pripisal ozdravitev. Šest zgodb je obarval rdeče, ostalih trinajst pa sivo ali črno.

---

<sup>30</sup> V Jezusovem času so Judje verjeli, da hudi duh obsede človeka in mu povzroči duševne in živčne bolezni. Treba je samo izgnati iz obsedenca hudega duha, pa bo ozdravel (Humar, 1993:72).

Člani verjamejo, da je Jezus ozdravil Petrovo taščo, ki je imela mrzlico (Marko 1: 29-31), nekoga s kožnimi izpuščaji, za katerega je menil, da je gobavec (Marko 1: 40-45), hromega (Marko 2:1-12), žensko, ki je imela krvotok (Marko, 5: 24-34), slepega v Betsjadi (Marko 24-34). Vse ostale zgodbe, vključno z obuditvijo Lazarja, obuditvijo vdovinega sina v Nainu, uradnikovega sina in Jairove hčere, so obarvane črno.

Člani Jezusovega seminarja niso potrdili nobenega čudeža v evangelijih kot zgodovinskega dogodka. Jezus ni pomiril viharja na morju, ni nasitil več tisočglave množice ljudi v puščavi z nekaj hlepci in ribami, ni spremenil vode v vino, ni povzročil, da se je posušilo figovo drevo, ni sodeloval pri čudežnem ribjem ulovu. Vse te zgodbe o čudežih so izmišljene, vzete iz zunanjih evangelijskih modelov. Seminar jih je označil črno.

Seminar meni, da so ljudje v Jezusovem času pričakovali znamenje, ki bi kazalo na prihod božjega kraljestva, vendar dvomi, da so farizeji prosili Jezusa za znamenje. Jezus jim je verjetno odklonil dati znamenje, kot piše Marko: **»Kaj, ta rod hoče imeti znamenje! Resnično, povem vam: Temu rodu se ne bo dalo znamenje.«** (Marko 8: 12). Po drugi strani pa je očitno, da so evangelisti in zgodnji pripovedovalci razumeli Jezusovo izganjanje duhov, zdravljenje in druga čudežna dejanja kot znak prihajajočega božjega kraljestva (Funk in drugi, 1998: 530-532).

Jezus je verjel, da je božje kraljestvo že prišlo v Palestini 1. stoletja in je bilo vidno na način, kako on in njegovi privrženci obravnavajo drug drugega. Zanj je bil bog tako resničen, da ni mogel ločiti njegovega sedanjega delovanja od kakršnegakoli prihodnjega delovanja. Na drugi strani pa sta Pavel in Janez Krstnik videla kraljestvo nekje v prihodnosti. Zaradi tega razloga je seminar obarval vse izreke, ki govorijo, da je kraljestvo že prisotno, rožnato; izreke, kjer je kraljestvo označeno nekje v prihodnosti pa črno (glej Funk in drugi, 1993: 137).

## **2.5. 9. Okvir zgodb in trpljenska pripoved (pasijon)**

Marko začne svojo zgodbo z nastopom Janeza Krstnika v puščavi, nato sledi Jezusov krst in njegova vrnitev v Galilejo, kjer začne pridigati. Seminar je obarval skoraj vse take zgodbe rdeče. Poročilo o Jezusovi skušnjavi v puščavi so obarvali sivo. Kot poroča seminar, so te zgodbe legende, vendar lahko vsebujejo nekatere resnične Jezusove izkušnje, ko je premišljeval o svojem poslanstvu in se pripravljal za vključitev v javno življenje.

Zgodbe, ki tvorijo vrhunec evangelijskih pripovedi, so v glavnem obarvane črno, ker so projekcije prepričanj prvih verovalcev. Te zgodbe vključujejo Petrovo izpoved (Marko 8: 27-30), Jezusovo napoved trpljenja (Marko 8: 31-33, 9: 30-32, 10: 32-34) in Jezusovo spremenjenje (Marko 9: 2-8).

Člani Jezusovega seminarja so dokaj prepričani, da Jezus ni prijezdil v Jeruzalem na oslu, da bi razglasil svoje mesijansko poslanstvo v skladu z Zaharijo 9: 9, temveč

razlagajo njegovo dejanje simbolično. Verjamejo, da so dogodki v templju, njegova aretacija in usmrnitev zgodovinski dogodki. Nekaj, kar je Jezus govoril ali delal proti templju, je postalo priložnost za njegovo aretacijo. Ko so Jezusa prijeli, so njegovi učenci verjetno zbežali.

Jezusa so poslali k velikemu duhovniku, ta pa ga je predal na sojenje Pilatu. Pilat je verjetno Jezusa obsodil. Že sam sodni proces je sporen, poleg tega pa manjkajo tudi zgodovinski temelji. Člani so zaključili, da je bila večina pripovedi o sodnem procesu narejena na osnovi drugega Psalma. Jezus je bil verjetno bičan v skladu z rimskim običajem in nato križan<sup>31</sup>.

Vsekakor so bili pripovedni opisi teh dogodkov tako močno pod vplivom vzporednih dogodkov v judovski Bibliji in preroškimi teksti, vključno s psalmi, da v njih ne moremo iskati zanesljivih informacij. Zaradi tega je večina podrobnosti v njih obarvana črno.

Trditev, da so bili Judje odgovorni za Jezusovo smrt, Rimljani pa nedolžni, je po seminarjevem mnenju čista krščanska propaganda. Zarota proti Jezusu, vloga Jude pri tem, kakor tudi Juda sam, je verjetno izmišljija. Zgodba o Petrovi zatajitvi je izmišljija. Dva sodna procesa sta izmišljija; Luka doda še tretje sojenje pred Herodom, ki je tudi izmišljija. Simon Kananaj je izmišljija, kakor tudi Jezusov pogreb z izmišljeno osebo Jožefom iz Arimateje (Funk in drugi, 1998: 532).

Rimskokatoliška cerkev je Jude prenehala šteti za Jezusove morilce šele z II. vatikanskim koncilom (1962-1965) in njegovo *Izjavo o odnosu do nekrščanskih verstev*. V času aktualnega papeža, Janeza Pavla II., sta izšla dva dokumenta, ki se ozirata na sokrivdo rimskokatoliške cerkve za preganjanje Judov v evropski preteklosti: *Holokavst: Spominjamo se* (1998) in *Spomin in sprava* (2000) (Smrke, 2000: 183).

»Vprašamo se lahko, ali je rezultat vzgoje, ki 5-, 6-, 7-, letne otroke obremenjuje z nekim krvavim umorom pred 2000 leti, za katerega se poudarja, da ga je »z izdajo« zagrešil jud, lahko kaj drugega kot globoko vsajen predsodek do judov. Za otroke so potem judje tisti, ki so zakrivali grozljivo smrt njihovega junaka. Otroci rastejo in odrastejo, z njimi pa tudi privzgojeni predsodki. Vprašamo se lahko tudi: Kaj se zgodi s takim predsodkom, ko se naberejo razne življenjske frustracije zaradi cerkve, ki obstaja tako rekoč zaradi dogodka, ki naj bi ga zakrivil jud?« (Smrke, 2000: 182).

### **9.5.10. Poročilo o vstajenju**

Člani Jezusovega seminarja so Pavlovo trditev v Prvem pismu Korinčanom, da se mu je prikazal vstali Kristus, obarvali rdeče, ker je to trdil v svojem imenu. Trditev, da se

---

<sup>31</sup> Tudi smrt na križu je bila rimska kazen. Proti rimskim državljanom je oblast ni uporabljala, ker je veljala za poostreno in sramotno kazen, pogosto pa so bile njene žrtve sužnji. V okupiranih deželah jo je uporabljala predvsem proti upornikom. Cicero je zapisal, da je križanje najbolj okrutna vrsta kazni, ki si jo je človek mogel zamisliti (Humar, 1993: 116).

je prikazal Simonu Petru, so obarvali rožnato, ker je to poročilo iz drugega vira. Druga prikazovanja naštetá v 1Kor( 15: 5-8) so člani obarvali sivo ali črno.

Zgodbe o praznem grobu<sup>32</sup> so bile v vseh evangelijih obarvane črno. Prva plast evangelijev ne vsebuje nobene zgodbe o prikazovanju. Tudi zgodba o podkupovanju stražarjev je izmišljena. Člani verjamejo, da je bila Marija Magdalena med prvimi pričami vstajenja, vendar imajo zgodbe v Mateju in Janezu, kjer pišeta, da se je Mariji prikazal vstali Kristus, za izmišljene. V vsakem primeru se je v zgodnjem obdobju Marijo štelo za vodjo ob Petru in Pavlu.

Na temelju podrobne analize vseh poročil o vstajenju je seminar zaključil, da na začetku Jezusovega vstajenja niso razumeli v povezavi z njegovim telesom (Jezusovo vstajenje ni vključevalo vstajenje trupla). Jezusovo telo je verjetno propadlo kot vsako truplo. Jezusovo vstajenje ni bil dogodek, ki se je zgodil na prvo velikonočno nedeljo; ni bil dogodek, ki bi ga lahko posneli z video kamero. Seminar meni, da se kristjanom ne zdi nujno dobesedno verovanje v dobesedno resničnost kasnejših pripovedi o prikazovanju (Funk in drugi, 1998: 533).

Podobno meni Lloyd Geering: »Krščansko prepričanje, da je Jezus vstal od mrtvih, se ne nanaša na to, kar se je dejansko zgodilo z njegovim telesom, temveč na subjektivni dogodek v srcu in mislih njegovih privrženecv«. O tem piše tudi Maurice Goguel v knjigi *The Birth of Christianity*: »Jezusovo vstajenje ne pomeni vstajenje njegovega telesa. Jezusovo vstajenje je v resnici »vstajenje vere« vanj, ki so jo imeli njegovi učenci med njegovim ministrovanjem.« Tudi Rudolf Bultmann piše v svojem slavnem eseju *The New Testament and Mythology*: »Vstajenje ni dogodek pretekle zgodovine. Ni nič drugega kot naraščanje vere v vstalega Gospoda ... Vera v vstajenje je isto kot vera v odrešujočo moč križa.« (Geering, 1998).

Jezusov seminar torej meni, da kljub temu, da vstajenje ni zgodovinski dogodek, je za kristjane pomemben (zaradi njihove vere). S tem se ne strinja Gregory Koukl (kritik Jezusovega seminarja), ko pravi, da brez zgodovinskih dokazov ni vere in se strinja s Pavlom, ki piše: »Ako pa Kristus ni vstal, je prazna vaša vera, še ste v greh. Torej so izgubljeni tudi tisti, ki so v Kristusu zaspali. Če imamo samo v tem življenju upanje v Kristusa, smo od vseh ljudi najnesrečnejši« (1 Kor: 15-16). Če Jezus ni vstal od mrtvih, ampak je bil pokopan v plitvo jamo in so ga pojedli divji psi, kot piše Robert Funk, potem kristjani res nimajo kaj praznovati, meni Koukel in velja tisto, kar trdi Pavel. Zgodbe, ki ne temeljijo na dejstvih, ne rešijo nikogar; »samo vstali Gospod lahko premaga smrt« (Koukel, 1995).

---

<sup>32</sup> Proučevalci so ugotovili, da je zgodba o tem, kako so v Jeruzalemu našli grob prazen, nastala pozneje, po drugi, tako imenovani »galilejski« apologetični verziji o vstajenju od mrtvih, ki zatrjuje, da se je Kristus, ki je vstal od mrtvih, najprej prikazal v severnih predelih Palestine (Donini, 1965: 268).



### 9.5.11. Rojstvo in otroštvo

Jezus je bil verjetno rojen v Nazaretu. Poznejše legende, ki so pripisale Jezusovo rojstvo Betlehemu, so bile narejene, da zadovoljijo nekdanje prerokbe. Jezusa ni rodila devica. Člani dvomijo, da je Marija spočela Jezusa brez spolnega občevanja. Jezusov oče je bil Jožef ali pa nek neznani moški, ki je zapeljal ali posilil Marijo.

Svetovni popis prebivalstva, potovanje v Betlehem, zvezda na vzhodu, astrologi, pot v Egipt in nazaj, pokol otrok, pastirji na polju in sorodstvo z Janezom Krstnikom, so vse krščanska izmišljija.<sup>33</sup>

Zgodbe o Jezusovem rojstvu in otroštvu v Matejevem in Lukovem evangeliju (samo onadva poročata o Jezusovem rojstvu), so zadnji del evangelijskega izročila, ki je bil ustvarjen. Po vsej verjetnosti niso bile napisane do prvega stoletja našega štetja (Funk in drugi, 1998: 533).

Člani Jezusovega seminarja so bil soglasni, da je izjava »Jezus je bil spočet od Svetega Duha«, teološka in ne biološka izjava. Jezus tega gotovo ni nikoli trdil - tudi teološko priznanje Jezusa kot »božjega sina« ne zahteva deviškega spočetja. Pavel, Marko in Janez potrdijo Jezusov božanski status, ne da bi se navezovali na njegovo deviško spočetje. Jezusovo čudežno rojstvo ima korenine v poganskih zgodbah, kjer se božja oseba združi s človeškim partnerjem, ali pod hebrejskim vplivom, kjer neplodna ženska postane plodna z božjo pomočjo, kot je npr. Sara spočela Izaka (glej Funk in drugi, 1998: 504).

### 2.5.12. Učitelj in modrijan

Po izrekih, ki jih je seminar ocenil kot avtentične, člani sklepajo, da Jezus ni govoril o sebi v prvi osebi. Jezus ni imel poučnih razprav in govorov, niti ni ponudil zdravljenja ljudem. Prav tako ni govoril, da je mesija. Zgodbe, v katerih Jezus pravi »Prišel sem, da...«, »Jaz sem...«, so malo verjetno zgodovinske. Vse zgodbe, v katerih je predstavljen drugače kot kratek modrijan, niso zgodovinske (glej Funk in drugi, 1998: 34).

## 2.6. KRITIKA JEZUSOVEGA SEMINARJA

Jezusov seminar je bil deležen velike pozornosti<sup>34</sup> s strani strokovnjakov, odzivi letih pa so bili večinoma negativni. Robert J. Miller, član Jezusovega seminarja, je v

---

<sup>33</sup> Podobno kritični so po navedbah R. Augusteina (1999) nemški bibliologi: Za neresnice večinoma štejejo te evangelijske trditve: rojstvo Jezusa v *Betlehemu*, rojstvo Jezusa na zimski solsticij, Herodov poboj otrok, obisk treh kraljev, Jezusovi čudeži, Jezusov namen ustanoviti cerkev, Jezusovo avtorstvo pridige na gori, Judova izdaja Jezusa (Smrke, 2000: 203). Vse navedene in še nekatere druge trditve izpodbija tudi Uta Ranke – Heinemann v knjigi *Ne in amen* (1992/ 2000).

svoji knjigi *The Jesus Seminar and its Critics* prikazal ključna področja nesporazumov med seminarjem in njegovimi kritiki. Pod drobnogled je vzel tudi kriticizem petih priznanih strokovnjakov<sup>35</sup> in analiziral ključne točke, ki so jih le-ti izpostavili v svoji kritiki .

## 1) GLASOVANJE IN JAVNOST

Veliko kritik je prišlo na račun seminarjeve prakse glasovanja glede avtentičnosti dejanj in besed pripisanih Jezusu ter obveščanja javnosti o izidih glasovanja. Ben Witherington se pritožuje, da se taka ideja o Jezusu lahko pojavi le v deželah, kjer se predpostavlja, da je večinski pogled pravilen in kjer se »resnica« določi z glasovanjem. Miller odgovarja na to kritiko, da Jezusov seminar ni dobil ideje iz ameriške demokracije, ampak iz prakse različnih prevajalskih bibličnih odborov in iz odbora *United Bible Society*, ki je glasovanje uporabil pri kritični izdaji grškega teksta Nove zaveze. Glasovanje med cerkvenimi avtoritetami za določitev uradne doktrine je že stara praksa. Katoliška cerkev je uradno sprejela vsebino Hieronimove Vulgate kot kanon biblije na koncilu v Trentu. Glasovi med prisotnimi škofi so bili: 23 za, 15 proti, 16 vzdržanih.

Luke Johnson ni imel pripomb na glasovanje, ker »je glasovanje tajno«. Po njegovem je glavni prestop ta, da seminar deluje v javnosti. Veliko komentarjev govori o tem, da je seminar lačen publicitete, kar kaže, da tudi drugim kritikom ne ustreza javni način delovanja seminarja. Miller postavi hipotetično vprašanje: Kaj, če bi člani, ki so v Jezusovem seminarju, izvajali isti projekt, kot so ga sedaj in prišli do istih rezultatov, vendar pod okriljem *Society of Biblical Literature*, rezultate pa objavili v časopisu društva *Semeia*? Verjetno bi bilo odzivov veliko manj, njihova kvaliteta pa veliko boljša. Verjetno tudi ne bi bilo toliko žaljivega pisanja proti seminarju. Dejstvo je, da je javnost šokirana, ko strokovnjaki uporabijo za označitev evangelijskega odlomka besedo ne-zgodovinski, ali še huje »izmišljija«. Zato ne preseneča dejstvo, da biblični strokovnjaki raje obdržijo svoje mnenje zase in ga ne posredujejo javnosti (glej Miller, 1999: 65,66).

## 2) KONSENZ

Skoraj vsi kritiki Jezusovega seminarja ugovarjajo seminarjevemu stališču, da seminarjev pogled odraža konsenz med novozaveznimi strokovnjaki. Richard Hays pravi, da je seminarjev poizkus predstaviti njihov pogled kot »zanesljiv rezultat kritičnih strokovnjakov«, zmoten. Podobnega mnenja je tudi Howard Kee.

---

<sup>34</sup>Ameriški časopisi so pogosto poročali o delu Jezusovega seminarja (predvsem zaradi njegove odprtosti javnosti). Leta 1995 so trije ameriški časopisi (*Time*, *Newsweek in U.S. News and World Report*) objavili zgodbo o sodobnih Jezusovih strokovnjakih. Leta 1996 se je v velikonočni izdaji teh časopisov na naslovnica celo pojavila Jezusova slika! Novinar časopisa *Time* je na to pripomnil, da Jezus sedaj deli svetovni rekord s košarkarsko zvezdo Ervinom »Magicom« Johnsonom: to sta namreč edina dva človeka, ki sta se (sploh kdaj) v istem tednu pojavila na vseh treh naslovnica glavnih ameriških časopisov (Cain, 1999).

<sup>35</sup> Richard Hays, Luke Johnson, Howard Kee, Bierger Pearson, Ben Witherington.

Miller odgovori na to, da seminar dejansko ne govori o strokovnem soglasju. V seminarjevem poročilu *The Five Gospels* je napisan stavek: *Način učenosti, ki ga predstavljajo člani Jezusovega seminarja, je način, ki prevladuje na vseh velikih svetovnih univerzah.* V tem kontekstu to jasno pomeni, da je način učenosti, ki jo izvaja seminar, kritična učenost, nasprotje dogmatični ali apologetični učenosti. Robert Funk je napisal, da večina strokovnjakov ne vidi Jezusa več kot eshatološke figure. Ta izjava je res vprašljiva. Robert Funk, ki uporablja provokativni jezik in je pogosto deloval kot zastopnik seminarja, je citiran v medijih bolj kot vsi člani skupaj.

Seminar na nekaterih mestih izrazi mnenje, da njihove trditve »delijo« tudi drugi novozavezni strokovnjaki, vendar, kakor pravi Miller, s tem ni mišljeno, da se vsi strokovnjaki strinjajo z njihovimi specifičnimi odkritji in metodami (še sami člani se ne strinjajo). Seminar meni, da nekatere besede, ki so pripisane Jezusu, dejansko ni izgovoril on, da evangeliji vsebujejo zgodovinski spomin pred Kalvarijo in religijsko interpretacijo po njej, da so evangeliji zapletena mešanica dejstev in izmišljije ter da potrebujemo za odkritje zgodovinskega Jezusa kritično presejane dokaze prej kot teološko jamstvo - ta pogled predstavlja soglasje med kritičnimi strokovnjaki. Ta dejstva niso novost za strokovnjake, ampak za ameriško javnost. Ogromno Američanov verjame, da je edini legitimni pristop k bibliji *inerrancy* (nedelavnost); jemati biblijo resno, pomeni jemati jo dobesedno (literalizem).

Nekateri kritiki so očitali seminarju, da je članstvo v Jezusovem seminarju dostopno s »samo-selekcijo«. Jezusov seminar je odprt vsakomur z ustrezno akademsko poverilnico, kar pomeni, da ne zavrne nikogar, ki je kvalificiran in se želi priključiti. Miller se sprašuje: Ali bi bil seminar bolj verodostojen, če bi bilo članstvo dostopno le s povabilom in kdo bi delal selekcijo? Kritiziranje seminarja, da je samoselekcionirajoč, privede h kritiki, da ni elitističen. Ben Witherington napade seminar, da je »zelo natančno selekcionirana skupina«. Vendar skupina, ki sprejme vsakogar, ki je kvalificiran, ne more kontrolirati udeležencev, zato je »zelo natančno selekcioniranje« nasprotje temu.

Kritiki tudi trdijo, da je seminarjeva sestava taka, da njegovi člani niso reprezentativni vzorec glavne struje strokovnjakov. Luke Johnson trdi, da večina članov zaseda povprečne akademske pozicije. Miller pravi, da sam zaseda absolutno povprečno akademsko mesto, vendar je bolj reprezentativen na področju, ki ga zastopa *Society of Biblical Literature*, kot tisti na elitnih univerzah (glej Miller, 1999: 66-68).

### 3) TOMAŽEV EVANGELIJ

Značilen vidik dela Jezusovega seminarja je njegova zavezanost preiskati vse krščanske vire, ne glede na njihov kanonični status. Tako je seminar pri raziskovanju Jezusovih izrekov dal posebno pozornost tudi nekanoničnemu Tomaževemu evangeliju, kar je med kritiki dvignilo mnogo prahu.

Pri predstavitvi evangelija bralcem so seminarjevi kritiki poudarili njegov gnostični značaj. Howard Kee trdi, da »je celoten Tomažev evangelij radikalna gnostična predelava Jezusovega izročila.« Bierger Pearson pravi, da »je Tomaž popolnoma prevladan s (verjetno) sirijskim tipom krščanstva, ki je orientiran k misticizmu in prežet z miti o sestopu (izvoru) in vzponu duše.« Takšno označevanje evangelija je gotovo pretirano. Veliko izrekov v Tomažu nima nobene gnostične ali mistične vsebine. Vsi zagotavljajo, da ima Tomaž svoje lastne značilne teološke tendence in da je skladno s tem predelal veliko (vendar ne vsega) svojega materiala. Kritiki seminarja očitno domnevajo, da je Tomaževa gnostična interpretacija tako prepričljiva, da zgodnejši ne – gnostični material ne bi bil prepoznaven. V bistvu pa so uredniške prilagoditve, ki odražajo gnostični značaj, jasno izražene in jih je lahko ločiti od zgodnjega materiala.

Znotraj seminarja obstaja soglasje, da Tomaž ni odvisen od kanoničnih evangelijev. To vprašanje v splošnem še ni rešeno med strokovnjaki, kljub temu pa se kritiki strinjajo, da Tomaž vsebuje izreke, ki so zgodnji in neodvisni. To idejo je zavrnil le Luke Johnson, vendar je on zavrnil legitimnost vseh zgodovinskih raziskav o Jezusu (glej Miller, 1999: 69-71).

#### 4) APOKALIPTIČEN JEZUS

Za javnost najbolj sporen vidik Jezusovega seminarja je, da ni sprejel dobesedno zgodovinskost vsakega verza v evangelijih. Za strokovnjake pa je bil najbolj sporen vidik Jezusovega seminarja ta, da njegov zgodovinski Jezus ni apokaliptična oseba.

Kritiki so obtožili, da je seminar najprej domneval, da Jezus ni bil apokaliptičen in potem razvrstil apokaliptičen material v evangelijih na osnovi te predpostavke kot neavtentičen. S tem so seminarju pripisali prevaro in malomarnost. Howard Kee govori o seminarjevi »manipulaciji dokazov z namenom, da bi odstranili Jezusovo apokaliptično upanje«. Richard Hays trdi, da »je Jezusov seminar uporabil svoje prepričanje, da je bil Jezus ne-eshatološki<sup>36</sup> mislec, kot glavni kriterij za razvrščanje avtentičnega materiala. Luke Johnson pravi, da je Jezusova eshatologija »preprosto odpravljena brez pomembnejših argumentov«.

Po Millerju gre v resnici le za napačno razumevanje tega, kar se je dejansko dogajalo v seminarju. To napačno razumevanje izhaja iz dveh faktorjev. Prvi je ta, da čeprav v *The Five Gospels* dejansko ni nikoli omenjeno, da so apokaliptični izreki ocenjeni kot neavtentični, v nekaterih primerih dobimo tak vtis. Drugi faktor je domneva nekaterih kritikov seminarja, da članom seminarja manjka intelektualne sposobnosti. Bierger Pearson trdi, da so tudi izreki, ki jih je seminar obarval rdeče in rožnato - povzetek skozi apokaliptično eshatologijo, samo člani seminarja niso dovolj pametni,

---

<sup>36</sup> Po splošnem mnenju nam evangeliji prinašajo bistvo oznanila, predvsem oznanjenje božjega kraljestva »Čas se je dopolnil in božje kraljestvo je blizu« (Mr 1: 14-15). *Eshaton* je malodane tukaj: »Nekateri izmed tu navzočih ne bodo umrli, dokler ne bodo videli, da je božje kraljestvo prišlo z močjo« (Mr 9: 1; prim. 13: 30). »Za tisti dan ali uro pa ne ve nihče, ne angeli v nebesih ne Sin, ampak samo Oče« (Mr 13: 22) (Eliade, 1996: 13).

da bi zaznali to. Bierger Pearson gre celo tako daleč, da označi izreke, ki eksplicitno razglajajo prisotnost kraljestva, kot eshatološke, vendar ne zaradi tega kar govorijo, ampak zaradi konteksta, znotraj katerega bi po njegovem mnenju morali biti interpretirani. Po Pearsonu je apokaliptičen Luka 17:20-21, kljub njegovi naznanitvi, da je kraljestvo že »prišlo«: »*Zakaj glejte božje kraljestvo je med vami*« - ključ do prave interpretacije pa je po njegovem mnenju Luka 11:20 »*Če pa izganjam hude duhove s prstom božjim, tedaj je božje kraljestvo prišlo k vam*«.

Druga kritika Jezusovega seminarja je, da njegov neapokaliptični Jezus ni bil križan. Tukaj se postavlja domneva, da je apokaliptično sporočilo zadosten in nujen vzrok za Jezusovo usmrtitev. Vendar, kot pravi Miller, te apokaliptično sporočilo samo po sebi ne ubije; če bi bilo tako, bi celotna kumranska skupnost utonila v množični usmrtitvi. Apokaliptično sporočilo je moralo biti kombinirano še z nečim drugim, da je postalo politična grožnja (glej Miller, 1999: 71-74).

## 5) (NE)JUDOVSKI JEZUS

Največja kritika Jezusovega seminarja je bila, da njegov Jezus ni bil jud. Richard Hays sodi, da je *seminarjev portret Jezusa ne zgodovinska izmišljija, dosežena s kirurško odstranitvijo Jezusa iz njegovega judovskega konteksta*. Ta kritika izhaja iz seminarjevega prepričanja, da se je Jezus razlikoval od drugih judovskih modrijanov, da je bilo njegov glas lahko prepoznati v galilejski množici. Če njegov govor ni bil prepoznaven v njegovem judovskem kontekstu, zakaj bi se ga ljudje zapomnili in ga podali naprej? Če se Jezusov govor ne razlikuje od kasnejšega krščanskega, potem po definiciji ne moremo ločiti Jezusovega glasu od glasu Cerkve, in je tako iskanje zgodovinskega Jezusa jalovo.

Zgodovinski Jezus, ki izhaja iz Jezusovega seminarja je govorec 90 izrekov, ki jim je seminar prisodil avtentičnost (rdeče in rožnato v seminarjevem kodiranju). Trditi, da ta Jezus ni bil jud, pomeni, da govorec o Dobrem Samarijanu, o Izgubljenem sinu, nekdo, ki prosi očeta z abba in razglaja poveličevanje revnih in tako naprej, ni bil jud. Obtožba, da je seminar oropal Jezusa njegovega judaizma, je le način pridobivanja pozornosti. Zdi se, da nekateri kritiki, ki podtikajo te obtožbe, podtikajo seminarju, da je antisemitističen.<sup>37</sup> Vendar je ta obtožba brez specifične vsebine. Vsi v debati o zgodovinskem Jezusu se strinjajo, da je bil Jezus jud. Pravo vprašanje bi bilo, kakšne vrste jud je bil (glej Miller, 1999: 74-75).

---

<sup>37</sup> Sanford Lowe (član Jezusovega seminarja, žid) je mnenja, da je Jezusov seminar veliko pripomogel k osvoboditvi Jezusa iz antisemitizma. Podoba zgodovinskega Jezusa, ki izhaja iz Jezusovega seminarja, kaže na to, da se antijudovska retorika v tekstih Nove zaveze ni začela z njim. Jezusova podoba – ne glede na to, kako je bila predstavljena kristjanom, je bila vedno uporabljena kot simbol velikega zatiranja judov (Lowe, 1992).

### 3. PODOBA JEZUSA V NEKATERIH KRŠČANSKIH CERKVAH V PRIMERJAVI Z JEZUSOVIM SEMINARJEM

V nadaljevanju bom prikazala podobo Jezusa, kakršna se je izoblikovala v različnih krščanskih cerkvah, da bi ugotovila, kateri različici se približa Jezus, ki izhaja iz Jezusovega seminarja oziroma katera smer krščanstva je bližje stališčem strokovnjakov in katera »gre mimo njih«.

#### 3.1 KATOLICIZEM

Veroizpoved govori, kar zadeva Kristusovo življenje, samo o skrivnostih učlovečenja (spočetje in rojstvo) in velike noči (trpljenje, križanje, smrt, pokop, sestop v predpeklo, vstajenje, vnebohod). Apostolska veroizpoved:

*Verujem v Boga Očeta vsemogočnega, stvarnika nebes in zemlje.  
In v Jezusa Kristusa, Sina njegovega edinega, Gospoda našega;  
ki je bil spočet od Svetega Duha, rojen iz Marije Device;  
trpel pod Poncijem Pilatom, križan bil, umrl in bil v grob položen; šel  
pred peklo, tretji dan od mrtvih vstal; šel v nebesa,  
sedi na desnici Boga Očeta vsemogočnega; od odondod bo prišel soditi  
žive in mrtve.*

*Verujem v Svetega Duha;  
sveto katoliško cerkev, občestvo svetnikov; odpuščanje grehov; vstajenje  
mesa in večno življenje. Amen (Katekizem katoliške cerkve, 1993: 63).*

Vera, »da je bil Bog tisti, ki je v Kristusu spraval svet s seboj« (2 Kor 5:13), je pripeljala do temeljnih krščanskih nauk: *o učlovečenju, kristologiji, sveti Trojici in odrešenju*. Nauk o učlovečenju trdi, da je bil Bog navzoč prav v vsakem trenutku in vidiku Jezusovega življenja, vendar pri tem ni uničil ali presešel pravega človeškega življenja; nauk o kristologiji pravi, da je bil zato Jezus ena sama oseba, v kateri sta zmeraj in dosledno navzoči tako človeška kot Božja narava; nauk o sveti Trojici trdi, da je Bog vselej tisto, kar se je razkrilo po Jezusu: Oče, Sin in Sveti Duh. Katoliška vera uči, da se je Bog razodel, ko je ustvaril svet (kot Oče in Kralj), ko je rešil ljudi v stiski (kot Božji Sin Jezus) in se še stalno razodeva s stalnim navdihovanjem in duhovnimi darovi (kot Sveti Duh). Zato je Bog Eno, vendar hkrati Troje. Odrešenje je vera, da so stvari, ki jih je delal Jezus za življenje, ko je ozdravljaj ljudi in jih vračal k Bogu, naj so bili njihovi grehi še tako veliki, danes ravno tako možna za vsakogar, ki veruje, da je to lahko tako; Jezus je s smrtjo na križu premagal ločitev od Boga, ki jo povzročata greh in smrt (Bowker, 1999: 136, 138).

Nauk o učlovečenju je za svojo utrditev potreboval več stoletij. Od tretjega stoletja dalje je morala Cerkev zoper Pavla iz Samsote na cerkvenem zboru, ki se je sešel v Antiohiji, zatrditi, da je Jezus Kristus Božji Sin po naravi in ne po adopciji, posinovljenju. Prvi vesoljni cerkveni zbor v Niceji leta 325 je v svojem *credu* (veroizpovedi) izpovedal vero, da je Božji Sin »rojen, ne ustvarjen, enega bistva z

Očetom«; in obsodil je Arija, ki je trdil, da »je Božji Sin nastal iz nič« in da »je bil iz neke druge substance« kakor pa Oče (Katekizem katoliške cerkve, 1993: 134).

Nestorijanci menijo, da je bil Jezus rojen kot (le) človek: šele s smrtjo na križu si je prislužil del božje narave. Marija torej ni božja mati ali mati boga (bogorodica), ampak mati Jezusa – človeka. Kalcedonska definicija, ki se uveljavi na 4. koncilu v Kalcedonu l. 451, pravi, da je Jezus kot kristus dveh narav – božje in človeške, utemeljujoč: Kristus mora biti bog, če naj ima moč, da odrešuje grešne ljudi in mora biti hkrati človek, da bi bila njegova dejanja za ljudi lahko učinkovita. Nasproti tej definiciji so se monofoziti opredelili, da je ene same narave – božje (Smrke, 2000: 209, 210).

Že od prvih formulacij vere dalje je Cerkev izpovedovala, da je bil *Jezus spočet samo z močjo Svetega Duha v naročju Device Marije, poudarjajoč tudi telesni vidik tega dogodka: Jezus je bil spočet »absque semine ex Spiritu Sancto« - »brez moškega semena iz Svetega Duha«*. Evangeljska poročila pojmujejo deviško spočetje kot božje delo, ki presega vsako človeško razumevanje in vsako človeško zmožnost. Cerkev vidi v tem izpolnitev božje obljube, izrečene po preroku Izaiji: »Glej, devica bo spočela in rodila sina« (Iz 7: 14). Kristusovo rojstvo dejansko »ni zmanjšalo deviške nedotaknjenosti« njegove matere, »ampak jo je posvetilo«. Cerkvena liturgija slavi Marijo kot »Aeiparthenos«, vedno devico<sup>38</sup> (glej Katekizem katoliške cerkve, 1993: 142, 143).

Uta Ranke Heinemann ugotavlja, da Stara zaveza nikjer ni obljubljala biološkega deviškega poroda, in Nova zaveza ga ni želela postavljati kot zgodovinski dogodek. V Novi zavezi je pri Mateju in Luku deviški porod uporabljen bolj kot prispodoba. V Izaiji 7: 14 piše: »Glej mlada žena (alma) bo spočela in rodila sina, ki ga bo imenovala Emanuel«. Da se pri Mateju (1: 23) pojavi beseda »devica«, je kriv grški prevod Biblije, ki je nastal v 3. predkrščanskem stoletju in ki prevaja besedo alma kot parthenos (devica) (glej Ranke Heinemann, 1992/ 1988: 27, 28).

Katoliška vera uči, da Jezusova smrt pomeni spravno žrtev za pomiritev ali ponovno združitev ljudi z Bogom. Jezus je sprejel smrtne muke, ker je s svojim vstajenjem hotel pokazati, da smrt ne more premagati Boga in njegove ljubezni. Jezusova smrt je lahko razumljena kot spravna žrtev, s katero je drago plačal za greh na svetu. Zlo (ali greh) dela škodo tako grešniku kakor tistemu, zoper kogar se pregreši. Popravilo take škode je drago in nekdo ga mora plačati. Po katoliški veri je škoda zaradi zla in greha tako velika, da je imela cena za njeno odpravo težo žrtve. Jezus se je žrtvoval za vse druge (Bowker, 1999: 144).

---

<sup>38</sup> Dogma o Marijinem devištvu, ki jo je treba docela razlikovati od dogme o brezmadežnem spočetju (Marija je bila v prvem trenutku svojega spočetja obvarovana vsakega madeža izvirnega greha), je bila razglašena šele leta 1854, nastala v prvih treh, štirih stoletjih življenja cerkve samo zato, da bi dala ljudsko razlago tezi, po kateri naj bi bil mesija hkrati resničen človek in resničen božji sin (Donini, 1965: 265).

Heinemannova meni, da razlaga, da je Jezusova smrt spravna žrtev, jasno pokaže njegovo nedolžnost, ker potemtakem ni umrl kot zločinec za svoje lastne grehe. »Iz prizadevanja, da bi Jezusovi smrti dali smisel, se lahko izcimi samo nesmisel, ker hočejo upravičiti neko usmrtitev, ki pa ni upravičena, kakor ni in nikoli ne bo upravičena nobena usmrtitev. Sklicevanje na Boga in božjo voljo ne more poravnati človeških zločinov« (Ranke-Heinemann, 2000/ 1992: 332,333).

Zanimive teze je postavil Robert Funk, ustanovitelj Jezusovega seminarja:

1) Deliteralizacija zgodbe o Adamu in Evi v *Genezi* je prinesla konec dogmi o izvirnem grehu, kot nekaj, kar smo nasledili od prvega človeka. Smrt ni kazen za greh, ampak je popolnoma naravna. Greh se ne prenaša iz generacije v generacijo z grešnim spolnim občevanjem, kot je trdil Avguštin.

2) Drama, ki so jo za lik božjega odrešitelja iznašli prvi kristjani, je tako arhaična, kot je mitologija, v katero je zavita. Jezus, ki je prišel iz nebes, izvedel nekaj magičnih prizorov, da bi odrešil ljudi iz greha, vstal od mrtvih in se vrnil v nebesa, ni več verodostojen. Stališče cerkve, da bo prišel na koncu časa »sodit žive in mrtve« je prav tako neverodostojno.

3) Jezusovo deviško rojstvo je žalitev moderne inteligence in bi ga morali opustiti. Poleg tega je ta doktrina škodljiva, ker podcenjuje ženske.

4) Substitutivna teorija – trditev, da je bog ubil lastnega sina, da bi ustregel svoji ženi po zadoščenju, je neracionalna in neetična. Ta pošastna doktrina izhaja iz primitivnega sistema žrtvovanja, v katerem boga pomirijo, da mu žrtvujejo otroka ali žival.

5) Jezusovo vstajenje ni vključevalo vstajenja telesa. Jezus ni vstal od mrtvih, razen mogoče v nekakšnem metaforičnem smislu. Nekateri Jezusovi privrženci – verjetno ne več kot dva ali trije – so končno razumeli, »za kaj se je pri njem šlo«. Ko se jim je končno »posvetil« pomen njegovih besed in dejanj, niso mogli izraziti svojega začudenja na noben drug način, kot da so trdili, da so ga videli živega.

6) Trditev, da Jezus »sedi na desnici očetovi« in se bo vrnil na zemljo »sodit ...«, je del mitološkega sveta, ki sedaj ne deluje več. Vsi apokaliptični elementi bi morali biti odstranjeni iz krščanskih zapisov (Funk, 1998a).

## **3.2. LIBERALNI RAZLIČICI KRŠČANSTVA**

### **3.2.1. Unitarci ali univerzalisti**

Unitarci (nekdaj imenovani tudi sociniani, dandanes tudi univerzalisti). Ključni osebi sta italijanska racionalista Lelio Sozzini in njegov nečak Fausto Sozzini. Oba imata težave s katoliško inkvizicijo, ki ju obsoja herezije. Fausto deluje na Poljskem v 16. stoletju. Po njegovem prepričanju je bil Jezus le človek in v celoti človek, vendar govorec boga. Unitarci so antitrinitarični – zavračajo doktrino o sveti trojici, ker menijo, da je ta doktrina v nasprotju z enostjo, celovitostjo boga. Zavračajo tudi doktrino o izvirnem grehu (podobno kot pred stoletji Pelagij) in večni kazni (pekel). S



takimi humanističnimi in racionalističnimi pogledi so si unitarci nakopali izjemno zagrizeno preganjanje RKC. Unitarci nimajo nobenega predpisanega kreda – zato spadajo med t. i. nepredpisujoče cerkve. Gre za eno najliberalnejših in racionalističnih krščanskih cerkva. Zagovarjajo svobodo mišljenja, zračnost v religiji. Nezaupljivo gledajo na vse, kar naj bi bilo nadnaravno. Doktrinarno jih povezuje le nekaj »dogem«: priznavanje očetovstva boga, bratstva med ljudmi, moralne avtoritete Jezusa in vera v končno zmago dobrega nad zlim. Dandanes so organizirani v več kot 1000 kongregacij in štejejo okoli 600.000 članov, predvsem v ZDA in Kanadi (glej Smrke, 2000: 238).

Leta 1961 je bila v ZDA ustanovljena *Unitarian Universalist Association*, v katero so se povezali unitarci in univerzalisti predvsem zaradi finančnega preživetja kongregacije. Razlika med tema dvema gibanjema je tekla bolj po razredni in kulturni liniji, kot teološki. Unitarcem so se izvirno bolj priključevali izobraženci, univerzalistom pa kmetje in ribiči. Pojem *universalisem* je izvirno pomenil, da je vsaka oseba lahko rešena in je kazal na univerzalnost religije same. V vsaki svetovni religiji se da najti modrost, pravijo univerzalisti. Pojem *unitarian* je za unitarce pomenil, da obstaja enotnost vsega življenja, zato so zavračali doktrino o sveti trojici. Čeprav sta bila Jezus in biblija središče njihove vere, so Jezusa obravnavali kot moralnega in etičnega učitelja, ne pa kot nadnaravno bitje. Verjeli so, da je bil sin boga, vendar ne isto kot bog.

Unitarni univerzalisti ne verjamejo, da so ljudje rojeni v stanje greha, iz katerega morajo biti odrešeni, da bi se izognili večnemu trpljenju v peklu, zato ne sprejemajo ideje o odrešitelju. Bog ne kaznuje človeške napake. Prav tako zavračajo kalvinistično idejo vnaprejšnje izvoljenosti (predestinacije) »izbranih« - tistih, ki jih je bog že vnaprej izbral. Ne sprejemajo ideje o fizičnem vstajenju Jezusa.

Večina unitarnih univerzalistov ima Jezusa za velikega učitelja človeštva. Taki učitelji so se pojavili v zgodovini, da bi nas naučili, kako bi morali živeti in biti v miru sami s seboj in z drugimi. V tem pogledu se Jezus ne šteje za edinstvenega. Ne verjamejo v čudeže, njihova ideja boga ne vsebuje božanstva, ki ima sposobnost spremeniti delovanje naravnega sveta. Po njihovem prepričanju Jezusa ni rodila devica, ni izvajal čudežev in ni vstal od mrtvih. Občudujejo in spoštujejo njegov način življenja, moč njegove ljubezni, njegov sistem vrednot. Biblija je za njih le eden od mnogih religijskih tekstov, zato je ne obravnavajo na kakšen poseben način, niti je ne interpretirajo dobesedno. Menijo, da nekateri deli biblije ponujajo več resnice kot drugi (Sias, 2000).

Iz povedanega ugotovimo, da je Jezus, ki izhaja iz Jezusovega seminarja zelo »podoben« Jezusu unitarcev, le da mu v Jezusovem seminarju ne priznavajo, da je sin Boga.

### 3.2.2. Kvekerji

Leta 1650 je sodnik v Derbyu v Angliji obsodil nekega mladeniča na pol leta zapora zaradi bogokletja. Mladenič je v svojo obrambo trdil, da ga je Kristus, Odrešenik, očistil vsega greha in da v Kristusu ni greha. Preden je bila prebrana rozsodba, je George Fox posvaril sodnika Bennetta, naj se trese od strahu pred božjo voljo. Javno izpovedovanje vere v Kristusa ni dovolj, je menil; vsakdo mora tudi hoditi za njim. Sodnik se je tem besedam smejal. Vedel je namreč za sestanke Georga Foxa in njegovih somišljenikov. Ti ljudje so bili včasih tako čustveno vzburjeni, da so se kar tresli. In je odvrnil Foxu: »Vi, prijatelji, se tresete, vi ste drgetavci (angl. quakers).«

»Kveker« je bil potemtakem posmehljiv vzdevek in se je prijel – kakor »kristjan« tisoč šesto let prej v Antiohiji. Ljudje, katerim je vzdevek veljal, so sebe sami imenovali »otroci Luči« ali »glasniki Resnice« ali »božje ljudstvo, posmehljivo imenovano drgetavci« - ali pa kratko »prijatelji«, po Jezusovih besedah »moji prijatelji boste, če boste delali, kar vam zapovedujem«. Ko so njihovo odcepitev od angleške Cerkve uzakonili, so se kvekerji poimenovali »družba prijateljev«. Tako se imenujejo tudi danes, marsikje po svetu pa tudi »cerkev prijateljev«. Prijatelji so raztreseni po vsem svetu in tretjina jih je neevropskega izvora (Roberts, 1992: 500).

Georg Fox, ustanovitelj kvekerjev, je zatrjeval, da je imel l.1646 preroditveno (*born again*) izkušnjo, ob kateri je spoznal, da »krščanstvo ni nekaj zunanjega, ampak notranja luč, s katero Kristus neposredno prešinja dušo verujočega«. Proč od mrtve biblijske črke!, je pozival in tako komentiral stanje v etablirani anglikanski cerkvi. V vsakem človeku je iskra božjega, »notranja svetloba«, ki jo je treba razvneti. Verska avtoriteta ni niti hierarhična cerkev (RKC) niti biblija (obstoječi protestantizem), ampak notranje občutje svetega duha. Vsak moški in vsaka ženska ima zmožnost postati izraz svetega duha in razsvetljevalec človeštva; tu ni prednost nobena pripisana (ne)verska pripadnost.

Kvekerji so podobno kot unitarci zavrnilo poseben kredo in tudi zakramente. Ohranili so le nedeljski obred, pri čemer so »poganski« *Sunday* zamenjali s *First day*. Ko zavrnejo zakramente, hkrati razumejo celo življenje kot nekaj zakramentalnega. Zakramente namreč zavrnejo iz strahu, da bo zakramentalnost zaprta v njih, namesto, da bi se razlivala po življenju. Nimajo klera in liturgije. Med obredom na *first day* sedijo zbrani v *meeting house*, se pogovarjajo in čakajo na navdih. Srečanje vodi tisti (moški ali ženska), ki se čuti najbolj navdihnjenega.

Kvekerji imajo tradicijo mirovniškega in filantropskega delovanja, ki seže na začetke gibanja. Med prvimi verskimi skupnostmi so zavrnilo suženjstvo. Ker se niso bili pripravljene ukloniti anglikanski državni cerkvi, pa tudi zato, ker niso plačevali davkov, jih je sredi 17. stol. veliko prestajalo zaporno kazen (tudi Fox). Bili so pobudniki reforme, humanizacije zaporniškega sistema. Kvekerji zavračajo »pretiravanje« in »neskromnost« v govorjenju, oblačenju in obnašanju. Zavračajo na primer tituliranje – celo gospod in gospa, odkrivanje klobuka. Kvekerjev je dandanes okoli 500.000.

Medtem ko je glavšina kvekerjev v območju verskega liberalizma, se je manjša skupina povezala s protestantskim fundamentalizmom (Smrke, 2000: 238,239).

### **3.3. FUNDAMENTALISTI**

V Ameriki so gibanje, ki je ugovarjalo liberalni teologiji, poimenovali »fundamentalizem«. Izraz »fundamentalizem« izhaja iz ameriške izkušnje z začetka XX. stoletja, ko so si protestantski pridigarji in teologi prizadevali uveljaviti nezmotljivost Biblije in »vrnitev k (verskim, skripturalnim) temeljem«.

Ameriški raziskovalci (socialni psiholog Almond in religiologa Sivan in Appelby) so določili elemente, s katerimi so pojavnostno, konceptualno in teoretično obrazložili pojav fundamentalizma:

- 1) Osnovna tema s katero se ukvarjajo fundamentalistična gibanja, čeprav so medsebojno zelo različna in se pojavljajo v zelo različnih kulturnih in družbenih kontekstih, je erozija religije.
- 2) Fundamentalizem pristopa k verski tradiciji selektivno in iz nje črpa le posamezne dele.
- 3) Fundamentalisti dojemajo družbeno resničnost kot razdeljeno na črno in belo, temo in svetlobo, dobro in zlo.
- 4) Poudarjajo absolutno resničnost nekaterih verskih resnic (Korana, Biblije, verskega poglavarja itd.). To pomeni tudi, da vehementno zavračajo vse poizkuse posodabljanja verskega nauka.
- 5) Zgodovino dojemajo na izrazito mileniaristični in mesianistični način. Pričakujejo konec zgodovine, kakršno poznamo. Skriti imam, odrešenik ali kdo tretji, se bo nedvomno pojavil in odpravil vse trpljenje in čakanje.
- 6) Fundamentalistična gibanja poznajo praviloma obliko elite izbrancev, božansko poklicanega članstva, ki predstavlja »poslednjo stražo«, »vzdržujejo zavezo«, »izpričujejo« itd.
- 7) Izhajajo iz domneve o obstoju jasnih, nepremagljivih, ostro določenih meja med tistim, kar sodi v moralno pravilno, in tistim, kar je zmotno. To se nanaša na celotno življenje, tako da se pogostoma kaže kot fizična ločitev v naselju, kot izbira ustreznega televizijskega programa itd.
- 8) Fundamentalisti se organizirajo kot avtoritarno gibanje s karizmatičnim vodjem in vzpostavijo razmerje vodja – privrženec.
- 9) Uveljavljajo jasne zahteve glede vzorcev vedenja v družbi: gre za obvezno nošo, petje, način govora, spolnost, način vzgoje (Almond in drugi v Flere, 1999: 208-210).

Leta 1895 so imeli konservativni protestanti srečanje v Niagari, na katerem so postavili v obrambo t. i. 5 fundamentov vere. Za fundamente so šteli:

- 1) Nezmotljivost svetih besedil oziroma biblije

- 2) Božanskost Jezusa Kristusa in njegove čudeže, s čimer so se zavračali pomisleki in stališča, da je bil morda le navaden človek, ter da je treba biblične čudeže razumeti le kot metafore
- 3) Substitutivno teorijo oziroma doktrino o smislu Jezusove smrti, ki pravi: smisel Kristusove smrti je v tem, da je kazen za človekove grehe, z njo pa je bila (v zameno – substitut) dosežena milost pri bogu.
- 4) Deviško spočetje Jezusa (se nanaša na to, kako je Marija spočela Jezusa; brez moškega semena – od svetega duha; o tem so bili prepričani Luter, Calvin, Wesley – in je še dandanes RKC) – s čimer se je nasprotovalo stališčem, da je bil Jezus spočet kot vsak človek
- 5) Pojmovanje vstajenja kot telesnega vstajenja – s čimer se je nasprotovalo pojmovanjem, da gre v vstajenju le za vstajenje »v duhu« ali v spominu spoštovalcev Jezusa.

V letih 1909-1915 je nastal niz pamfletov z naslovi Fundamenti (Temelji), ki so predstavljali nazore konservativcev oziroma fundamentalistov. Po klasifikaciji Toma Smitha spadajo med fundamentalistične cerkve: *hollines*, južni baptisti, binkoštniki, mormoni in adventisti (Smrke, 2000: 241,243).

Če bi primerjali ugotovitve Jezusovega seminarja s fundamentalističnimi predstavami Jezusa, bi ugotovili, da se ne pokrivajo niti v eni točki.

## ZAKLJUČEK

Tisočletno razpravljanje o Jezusu poskuša (navsezadnje) odgovoriti na eno samo temeljno vprašanje: kakšno je razmerje med evangeliji in zgodovino? V *rešitvi*, ki jo daje kritika, se to razmerje spreminja od dogodka do dogodka, od vrstice do vrstice, pač glede na to, ali v njem vidi odmev resničnega dogodka ali pa dodatek vere skupnosti prvih kristjanov. Vsekakor je to zelo nejasno razmerje, po mnenju nekaterih razmerja sploh ni. Po prepričanju teh učenjakov je mogoče reči o Jezusu komaj to, da je obstajal in da je pridigal, sami ne vemo dobro kaj. Jasno je torej, da po teh kritikah ni nikakršnega razmerja med resnično zgodovino in evangeliji, kadar ti pripovedujejo o čudežih ali omenjajo kaj nadnaravnega.

V *rešitvi*, ki jo daje mitološka teorija, ni nobene povezave med tem, kar evangeliji poročajo o Jezusu, in resnično zgodovino. Zanikajo, da bi mogli z gotovostjo potrditi že sam obstoj človeka s tem imenom. Sicer pa, tudi če dopustimo, a ne sprejmemo, da je sploh živel, v nobenem primeru ni odgovoren za nauk in ni protagonist življenja, ki so mu ju pripisale zakotne skupnosti verujočih v kdove kakšne mite.

In zdaj še *rešitev*, ki jo daje vera. Katoliška rešitev vprašanja o zgodovinskosti evangelijev je tako rekoč središčna. Na vprašanje glede vrste zgodovinskega poznanja, ki ga dajejo evangeliji, katoliška Cerkev odgovarja predvsem, da tiste štiri knjižice »niso življenjepisi, temveč cerkvene knjige in deloma odsevajo življenje prvotnega občestva« (De La Potterie v Messori, 1982: 114). Koncilski dokument poudarja, da ni neposrednega prehoda od zgodovinskega do evangeljskega Jezusa. Cerkev se drži prepričanja, da štirje evangeliji zvesto podajajo to, kar je Jezus, božji Sin, v času svojega življenja med ljudmi v resnici storil in učil.

Rešitve protestantskih Cerkev neredko dopuščajo trditve kritikov in mitologov, čeprav zatrjujejo, da to ni opustitev verske razsežnosti. Medtem ko liberalni protestantizem postavlja Sveto pismo vedno bolj pod vprašaj in sprejema v svoj svetovni nazor moderne poglede, ga fundamentalistični protestantizem sprejema kot najvišjo avtoriteto in se na vsa nova odkritja odziva odklonilno.

Če se vrnemo k Jezusu, ki izhaja iz Jezusovega seminarja – ki naj bi bil »zgodovinski Jezus«, je jasno, kdo je na strani učenjakov, ki so ga »proizvedli«. Vendar se sedaj lahko vprašamo: v kolikšni meri je Jezus *Jezusovega seminarja* v resnici zgodovinska oseba? Glede na to, da je Jezus oseba iz preteklosti, so strokovnjaki morali delati na zgodovinskih podatkih, drugače bi proizvedli osebo iz domišljije, v njihovi lastni predstavi, ki bi govorila in delala le tiste stvari, katere bi oni želeli. Koncept »resničnega Jezusa« ne more biti veljaven, če ne temelji na zgodovinskih podatkih o Jezusovem življenju. Vsekakor to ni zadnja podoba Jezusa. Nekatera prihodnja odkritja in nekatere nove metode bodo morda ovrgele tisto, za kar se danes meni, da je zgodovinsko in se potemtakem zdi, da junak tega dela še vedno sprašuje in bo vedno spraševal: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?« (Mr 8,29).

## LITERATURA

1. Bowker, John (1999): Enciklopedija verstev sveta. Slovenska knjiga, Ljubljana.
2. Brown, Colin (1992) : »Človekov vzpon«. V: Tim Dowley (ur.): Zgodovina krščanstva. Državna založba Slovenije, Ljubljana, str.548-556.
3. Cain, Marvin F. (1999): »Jesus The Man.« Dostopno: [http://www.westarinstitute.org/Polebridge/Title/JesusMan/JesusMan\\_Excerpt/jesusman\\_excerpt.html](http://www.westarinstitute.org/Polebridge/Title/JesusMan/JesusMan_Excerpt/jesusman_excerpt.html)
4. Crossan, John Dominic (1991): The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant. HarperSanFrancisco, New York.
5. Debenjak, Božidar (1996): »Evangelij po Tomažu«. Problemi, 34, 1-9, str. 225-284.
6. Dolinar, France (ur.) (1991): 2000 let krščanstva. Mladinska knjiga, Ljubljana.
7. Donini, Ambrogio (1965): Oris zgodovine verstev. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
8. Evans, Stephen (1995): »Can the New Jesus Save Us?« Dostopno: <http://www.irr.org/evans1.html>
9. Eliade, Mircea (1996): Zgodovina religioznih verovanj in idej. DZS, Ljubljana.
10. Flere, Sergej (1999): »Pojmi in dejstva«. Nova revija, 18, 212, str. 205-214.
11. Funk, Robert W., Roy W. Hoover and the Jesus Seminar (1993): The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus. HarperSanFrancisco, SanFrancisco.
12. Funk, Robert W. and the Jesus Seminar (1998): The Acts of Jesus: The Search for the Authentic Deeds of Jesus. HarperSanFrancisco, SanFrancisco.
13. Funk, Robert W. (1998a): »The Coming Radical Reformation: Twenty-one Theses«. Dostopno: [http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R\\_Articles/Funk\\_Theses/funk\\_theses.html](http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R_Articles/Funk_Theses/funk_theses.html)
14. Görres, I., Ziehr, W., Flusser, D., Martini, C., Forte, B., Averincev, S., Küng, H., Khoury, A., Jepsen, M., Gutierrez, G., Schönborn, C. (2001): Jezus: 2000 let zgodovine, vere in kulture. Družina, Ljubljana.

15. Geering, Lyold (1998): »How did Jesus become God – and Why«. Dostopno: [http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R\\_Articles/Jesus\\_to\\_God/jesus\\_to\\_god.html](http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R_Articles/Jesus_to_God/jesus_to_god.html)
16. Grant, Robert M. in Tracy, David (2000/1984): Kratka zgodovina interpretacije Biblije. Nova revija, Ljubljana.
17. Humar, Jožko (1993): Jezus med resnico in legendo. Samozaložba, Nova Gorica.
18. (1993) Katekizem katoliške cerkve. Slovenska škofovska konferenca, Ljubljana.
19. Krašovec, Jožef (1999): Nagrada, kazen in odpuščanje. Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana.
20. Koukl, Gregory (1995): »The Jesus Seminar Under Fire.« Dostopno: <http://www.str.org/free/commentaries/apologetics/bible/jsuf.htm>
21. Lowe, Sanford (1992): »The Significance of the Work of the Jesus Seminar for Judaism.« Dostopno: [http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R\\_Articles/Lowe\\_article/lowe\\_article.html](http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R_Articles/Lowe_article/lowe_article.html)
22. McGaughy, Lane C. (1996): »The Search For the Historical Jesus.« Dostopno: [http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R\\_Articles/Sayings/sayings.html](http://www.westarinstitute.org/Periodicals/4R_Articles/Sayings/sayings.html)
23. Messori, Vittorio (1982): Kdo je Jezus. Knjižice, Ljubljana.
24. Miller, Robert J. (1999): The Jesus Seminar and its Critics. Polebridge Press, Santa Rosa, California.
25. Ranke – Heinemann (1992/ 1988): Katoliška cerkev in spolnost. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
26. Ranke – Heinemann (2000/ 1992): Ne in amen. Cankarjeva založba, Ljubljana.
27. Roberts, Arthur O. (1992): »George Fox in kvekerji«. V: Tim Dowley (ur.): Zgodovina krščanstva. Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 500-503.
28. Rozman, France (1993): Evangelijska harmonija. DZS, Ljubljana.
29. Rozman, France (1995): Razloženi evangeliji. DZS, Ljubljana.
30. Sias, John (2000): »100 Questions That Non-Members Ask About Unitarian Universalism.« Dostopno: <http://www.uunashua.org/100quest.shtml>

31. Smrke, Marjan (2000): Svetovne religije. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
32. (1981) Sveto pismo stare in nove zaveze. Britanska biblična družba, Ljubljana.
33. Thiselton, Anthony C. (1992): »Čas tesnobe«. V: Tim Dowley (ur.): Zgodovina krščanstva. Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 610-627.
34. Trenc – Frelih, Irena (ur.) (1998): Kronika krščanstva. Mladinska knjiga, Ljubljana.
35. <http://www.westarinstitute.org/Westar/westar.html>.
36. <http://www.westarinstitute.org/Fellows/fellows.html>.



## **PRILOGA A: JEZUSOVI IZREKI**

Seznam Jezusovih izrekov, ki jih je Jezusov seminar označil rdeče in rožnato v knjigi *The Five Gospels: The Search for the Authentic Words of Jesus*.

### **1. Drugo lice (Q)**

**Mt 5:39**

**Lk 6:29a**

### **2. Suknja & plašč (Q)**

**Mt 5:40**

**Lk 6:29b**

### **3. Blagor ubogim (Q, Tomaž)**

**Lk 6:20**

**To 54**

**Mt 5:3**

### **4. Dve milji (Q)**

**Mt 5:41**

### **5. Ljubite sovražnike (Q)**

**Lk 6:27b**

**Mt 5:44b**

**Lk 6:32, 35a**

### **6. Kvas (Q, Tomaž)**

**Lk 13:20-21**

**Mt 13:33**

**To 96 1-2**

### **7. Cesar & Bog (Tomaž, Marko)**

**To 100:2b**

**Mk 12:17b**

**Lk 20-25b**

**Mt 22-21c**

### **8. Daj prosjaku (Q)**

**Mt 5:42a**

**Lk 6:30a**

### **9. Samarijan (Luka)**

**Lk 10:30-35**

### **10. Blagor lačnim (Q, Tomaž)**

**Lk 6:21a**

**Mt 5:6**  
**To 69:2**

**11. Blagor žalostnim (Q)**

**Lk 6:21b**

**Mt 5:4**

**12. Krivični oskrbnik (Luka)**

**Lk 16:1-8a**

**13. Delavci v vinogradu (Matej)**

**Mt 20:1-15**

**14. Abba, oče (Q)**

**Lk 11:2b**

**Mt 6:9b**

**Mt 6:9c**

**15. Gorčično seme (Tomaž, Marko, Q)**

**To 20:2-4**

**Mk 4:30-32**

**Lk 13:18-19**

**Mt 13:31-32**

**16. Ne bodite v skrbeh (Tomaž, Q)**

**To 36:1**

**Lk 12:22-23**

**Mt 6:25**

**17. Izgubljena drahma (Luka)**

**Lk 15:8-9**

**18. Lisice imajo brloge (Q, Tomaž)**

**Lk 9:58**

**Mt 8:20**

**To 86:1-2**

**19. Brez časti doma (Tomaž, Janez, Marko)**

**To 31:1**

**Lk 4:24**

**Jn 4:44**

**Mt 13:57**

**Mk 6:4**

**20. Polnočni obiskovalec (Luka)**

**Lk 11:5-8**

**21. Dva gospodarja (Q, Tomaž)**

**Lk 16:13a**

**Mt 6:24a**

**To 47:2**

**Lk 16:13b**

**Mt 6:24b**

**22. Zaklad (Matej, Tomaž)**

**Mt 13:44**

**To 109:1-3**

**23. Izgubljena ovca (Q, Tomaž)**

**Lk 15:4-6**

**Mt 18:12-13**

**To 107:1-3**

**24. Kar gre v (Marko, Tomaž)**

**Mk 7:14-15**

**To 14:5**

**Mt 15:10-11**

**25. Krivični sodnik (Luka)**

**Lk 18:2-5**

**26. Izgubljeni sin (Luka)**

**Lk 15:11-32**

**27. Pustite mrtve (Q)**

**Mt 8:22**

**Lk 9:59-60**

**28. Samskost & nebeško kraljestvo (Matej)**

**Mt 19-12a**

**29. Po njih sadovih (Q, Tomaž)**

**Mt 7:16b**

**To 45:1a**

**Lk 6:44b**

**Mt 12:33a**

**Mt 7:17-18**

**Lk 6:43**

**Mt 7:20**

**Mt 12:33b**

**Mt 7:16a**

**Lk 6:44a**

**Lk 6:45a**

Mt 12:35  
To 45:2-3  
To 45:1b  
To 45:4  
Mt 12:34  
Lk 6:45b  
Mt 7:19

**30. Večerna zabava & svatba (Tomaž, Q)**

To 64:1-11  
Lk 14:16-23  
Mt 22:2-13  
Lk 14:24  
To 64:12

**31. V skrbeh: lilije (Q, Tomaž)**

Lk 12:27-28  
Mt 6:28b-30  
To 36:2

**32. Biser (Tomaž, Matej)**

To 76:1-2  
Mt 13:45-46

**33. V skrbeh: ptice (Q)**

Lk 12:24  
Mt 6:26

**34. Šivankino uho (Marko)**

Mt 19:24  
Lk 18:25  
Mk 10:25

**35. Gospodova molitev: posvečeno ime (Q)**

Lk 11:2d  
Mt 6:9d

**36. Gospodova molitev: pridi tvoje kraljestvo (Q)**

Lk 11:2e  
Mt 6:10a

**37. Mesto na gori (Matej, Tomaž)**

Mt 5:14b  
To 32

**38. Satanov pad (Luka)**

**Lk 10:18**

**39. Pametni kakor kače (Matej, Tomaž)**

**Mt 10:16b**

**To 39:3**

**40. Mogočnik (Tomaž)**

**To 98:1-3**

**41. Posojanje denarja (Tomaž, Q)**

**To 95:1-2**

**Mt 5:42b**

**Lk 6:34**

**Lk 6:35c**

**42. Izganjanje hudih duhov (Q)**

**Lk 11:19-20**

**Mt 12:27-28**

**43. Postavljanje svetilke (Q, Marko, Tomaž)**

**Lk 8:16**

**Lk 11:33**

**Mk 4:21**

**Mt 5:15**

**To 33:2-3**

**44. Rastoče žito (Marko, Tomaž)**

**Mk 4:26-29**

**To 21:9**

**45. Neusmiljeni dolžnik (Matej)**

**Mt 18:23-34**

**46. V skrbeh za obleko (Q)**

**Mt 6:28a**

**47. Privilegiji pismoukov (Q, Marko)**

**Lk 20:46**

**Mk 12:38-39**

**Mt 23:5-7**

**Lk 11:43**

**48. Najem vinograda (Tomaž, Marko)**

**To 65:1-7**

**To 66**

**Mk 12:1-8**

**Mk 12: 9-11**  
**Mt 21:33-39**  
**Mt 21:40-43**  
**Lk 20: 9-15a**  
**Lk 20:15b-18**

**49. Levica & desnica (Matej, Tomaž)**

**Mt 6:3**  
**To 62:2**

**50. Iver & bruno (Tomaž)**

**To 26:1-2**  
**Mt 7:3-5**  
**Lk 6:41-42**

**51. Resnični sorodniki (Marko, Tomaž)**

**Mt 12:48-50**  
**To 99:2**  
**Lk 8:21**  
**Mk 9:33-35**  
**To 99:3**

**52. Gospodova molitev: kruh (Q)**

**Mt 6:11**  
**Lk 11:3**

**53. Bog & vrabec (Q)**

**Lk 12:6-7**  
**Mt 10:29-31**  
**Lk 21:18**

**54. Bogatin & vlagatelj (Tomaž, Luka)**

**To 63:1-3**  
**Lk 12:16-20**

**55. Prilika o talentih (Q)**

**Lk 19:13, 15-24**  
**Mt 25:14-28**

**56. Prihod božjega kraljestva (Tomaž, Q)**

**To 113:2-4**  
**Lk 17:20-21**  
**To 51:2**

**57. Moč molitve (Q)**

**Mt 7: 9-11**

Lk 11:11-13

**58. V hišo močnega (Marko, Q, Tomaž)**

**Mk 3:27**

**Mt 12:29**

**To 35:1-2**

**Lk 11:21-22**

**59. Prvi & zadnji (Q, Tomaž, Marko)**

**Mt 20:16**

**Mk 10:31**

**Mt 19:30**

**Lk 13:30**

**To 4:2**

**To 4:3**

**60. Slana sol (Marko, Q)**

**Mk 9:50a**

**Lk 14:34-35a**

**Mt 5:13b**

**61. Farizeji & cestninarji (Luka)**

**Lk 18:10-14a**

**62. Gospodova molitev: dolgovi (Q)**

**Mt 6:12**

**Lk 11:4a-b**

**63. Odpuščanje za odpuščanje (Marko)**

**Lk 6:37c**

**Mk 11:25**

**Mt 6:14-15**

**64. Satan razdeljen (Q, Marko)**

**Lk 11:17-18**

**Mt 12:25-26**

**Mk 3:23-26**

**65. Prikrito & razodeto (Tomaž, Q, Marko)**

**To 5:2**

**To 6:5**

**Lk 12:2**

**Mt 10:26b**

**Lk 8:17**

**To 6:6**

**Mk 4:22**

To 5:3  
To 6:4  
Mt 10:26a

**66. Znotraj & zunaj (Tomaž, Q)**

To 89:1-2  
Mt 23:25-26  
Lk 11:39-41

**67. Postenje & ženin (Marko, Tomaž)**

Mk 2:19  
Mt 9:15a  
Lk 5:34  
To 104:2  
To 104:3  
Lk 5:35  
Mk 2:20  
Mt 9:15b

**68. Boljši kot grešniki: ljubite (Q)**

Lk 6:32  
Mt 5:46

**69. Kdor ne sovraži (Q, Tomaž)**

Lk 14:26  
To 55:1-2a  
Mt 10:37  
To 101:1-3

**70. Ozka vrata (Q)**

Lk 13:24  
Mt 7:13-14

**71. Gospod sobote (Marko)**

Mk 2:27-28  
Mt 12:8  
Lk 6:5

**72. Nevarnost bogastva (Marko)**

Mk 10:23  
Lk 18:24  
Mt 19:23

**73. Nerodovitna smokva (Luka)**

Lk 13:6-9



**74. Sejalec (Marko, Tomaž)**

**Mk 4:3-8**

**Mt 13:3-8**

**To 9:1-5**

**Lk 8:5-8a**

**75. V skrbah: en komolec (Q)**

**Lk 12:25**

**Mt 6:27**

**76. Pred sodnikom (Q)**

**Lk 12:58-59**

**Mt 5:25-26**

**77. Prazen lonec (Tomaž)**

**To 97:1-4**

**78. Boljši kot grešniki: sonce vzhaja (Q)**

**Mt 5:45b**

**79. V puščavo (Q, Tomaž)**

**Mt 11:7-8**

**To 78:1-2**

**Lk 7:24-25**

**To 78:3**

**80. Staro vino & novo vino (Tomaž, Marko)**

**To 47:4**

**Lk 5:37-38**

**Mk 2:22**

**Mt 9:17**

**81. Napotek za na pot: hiša (Q)**

**Lk 10:7a**

**82. Otroci & božje kraljestvo (Marko, Tomaž)**

**Mk 10:14b**

**Mt 19:14**

**Lk 18:16**

**83. Vrnitev hudobnega duha (Q)**

**Lk 11:24-26**

**Mt 12:43-45**

**84. Ogenj nad svet (Tomaž, Q)**

**To 10**

Lk 12:49

**85. Življenje rešiti (Q, Marko, Janez)**

**Lk 17:33**

Mt 16:25

Mt 10:39

Lk 9:24

Jn 12:25

**Mk 8:35**

**86. Prosite, iščite, trkajte (Q, Tomaž)**

**Mt 7:7-8**

**Lk 11:9 -10**

**To 94:1-2**

**To 2:1**

**To 2:2-4**

**87. Staro vino (Luka, Tomaž)**

**Lk 5:39a**

**To 47:3**

**Lk 5:39b**

**88. Zdravi & bolni (EvFr 1224, Marko)**

**EvFr 1224 5:2**

**Mt 9:12**

**Mk 2:17a**

**Lk 5:31**

**89. Kdor ima & kdor nima (Tomaž, Marko, Q)**

**To 41:1-2**

**Mk 4:25**

**Lk 8:18b**

Mt 25:29

Mt 13:12

Lk 19:26

**90. Napotek za na pot: jejte (Tomaž, Q)**

**To 14:4a**

**Lk 10:8**

**91. Bodite mimoidoči (Tomaž)**

To 42

## **PRILOGA B: JEZUSOVA DEJANJA**

Seznam Jezusovih dejanj, ki jim je *Jezusov seminar* prisodil avtentičnost (rdeča in rožnata barva v seminarjevem kodiranju) - v knjigi *The Acts of Jesus: the Search for the Authentic Deeds of Jesus*.

### **1. Jezus in Belcebub (Q, Marko)**

**Lk 11:15-17**

**Mt 12:24-25**

**Mk 3:22-23**

### **2. Janez Krstnik oznanja krst pokore (Marko, Q, Janez)**

**Mk 1:1-8 (bistvo dogodka)**

**Mt 3:1-12 (bistvo dogodka)**

**Lk 3:1-20 (bistvo dogodka)**

**Jn 1:19-28**

**EvEbi 1<sup>39</sup>**

**EvEbi 3**

### **3. Janez krsti Jezusa (Marko)**

**Mk 1:9 -11 (jedro dogodka)**

**Mt 3:13-17 (jedro dogodka)**

**Lk 3:21-22 (jedro dogodka)**

**Jn 1:29-34**

**EvNaz 2<sup>40</sup>**

**EvEbi 4**

**EvHeb 3<sup>41</sup>**

### **4. Jezus oznanja veselo novico (Marko)**

**Mk 1:14-15**

**Mt 4:12-17**

**Lk 4:14-15**

### **5. Ozdravljenje Simonove tašče (Marko)**

**Mk 1:29-31**

**Mt 8:14-15**

**Lk 4:42-44**

---

<sup>39</sup> Evangelij Ebionitov – Judovsko krščanski evangelij, ohranjen samo v odlomkih v navedkih Epifanija, krščanskega teologa iz 4. st. Izvirni naslov je neznan. Ebioniti so bili grško govoreči judovski kristjani v 2. in 3. st.n.št.; njihov evangelij Epifanij napačno imenuje evangelij Nazarejcev. Verjetno izvira iz sredine 2. stoletja.

<sup>40</sup> Evangelij Nazarejcev je razširjena verzija Matejevega evangelija. Ohranjen je v navedkih zgodnjih krščanskih piscev in v opombah mnogih srednjeveških rokopisov. Prvi ga je navedel Hegesippus, okoli 180 n.št.; verjetno izhaja iz zahodne Sirije.

<sup>41</sup> Evangelij Hebrejcev je ohranjen samo v navedkih; verjetno izvira iz Egipta. Sestavljen je bil med sredino prvega in sredino drugega st.n.št.; vsebuje Jezusovo »predeksistenco«, njegov prihod na svet, krst in skušnjavo, nekaj njegovih izrekov in prispevek o njegovem prikazu bratu Jakobu (1 Kor 15:7).

**6. Ozdravljenje gobavca (Marko, Egertonov evangelij)**

**Mk 1:40-45**

**Mt 8:1-4**

**Lk 5:12-16**

**Eger2:1-4**

**7. Ozdravljenje mrtvoudnega (Marko)**

**Mk 2:1-12**

**Mt 9:1-8**

**Lk 5:17-26**

**8. Jezus pokliče Levija - Mateja (Marko)**

**Mk 2:13-14**

**Mt 9: 9**

**Lk 5:27-28**

**EvEbi 2:4**

**9. Obed z grešniki (Marko, EvFr 1224<sup>42</sup>)**

**Mk 2:15-17**

**Mt 9:10-13**

**Lk 5:29-32**

**EvFr 1224 5:1-2**

**10. Praznovanje sobote (Marko)**

**Mk 2:23-28**

**Mt 12:1-8**

**Lk 6:1-5**

**11. Vedenje Jezusovih sorodnikov (Marko)**

**Mk 3:20-21**

**12. Jezusovi pravi sorodniki (Marko, Tomaž)**

**Mk 3:31-35**

**Mt 12:46-50**

**Lk 8:19-21**

**To 99:1-3**

**13. Ozdravljenje krvotočne žene (Marko)**

**Mk 5:24b-34**

**Mt 9:20-22**

**Lk 8:42b-48**

**14. Jezusa v Nazaretu zavrnejo (Marko)**

---

<sup>42</sup> Evangelijski fragment 1224.

**Mk 6:1-6**  
**Mt 13:54-58**

**15. Herod da obglaviti Janeza (Marko)**

**Mk 6:14-29 (jedro dogodka)**

**Mt 14:1-12 (jedro dogodka)**

**Lk 9:7- 9 (jedro dogodka)**

**16. Obsodba farizejskih izročil (Marko)**

**Mk 7:1-13**

**Mt 15:1-9**

**17. Farizeji zahtevajo znamenje (Marko, Q, Janez)**

**Mk 8:11-13**

**Mt 16:1-4**

**Mt 12:38**

**Lk 11:29-30**

**18. Ozdravljenje slepega v Betsjadi (Marko)**

**Mk 8:22-26**

**19. Jezus ozdravi slepega Bartimeja (Marko)**

**Mk 10:46-52**

**Mt 20:29-34**

**Lk 18:35-43**

**20. Jezus očisti tempelj (Marko, Janez)**

**Mk 11:15-19**

**Mt 21:12-17**

**Lk 19:45-48**

**Jn 2:13-22**

**21. Davčni denar (Marko, Tomaž, Egerton)**

**Mk 12:13-17**

**Mt 22:15-22**

**Lk 20:19-26**

**To 100:1-4**

**Eger 3:1-6**

**TRPLJENSKA PRIPOVED**

**22. Jezusa primejo (Marko, Janez)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 14:43-52**

**Mt 26:47-56**

**Lk 22:47-54**

**Jn 18:1-12**

**23. Jezus pred velikim duhovnikom (Marko, Janez)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 14:53-54**

**Mt 26:57-58**

**Lk 22:54**

**Jn 18:13-14**

**24. Jezus pred velikim zborom (Marko, Janez)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 14:55-65**

**Mt 26:59-68**

**Lk 22:66-71**

**Jn 18:19-24**

**25. Jezus pred Pilatom (Marko, Janez, Peter)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 15:1-15**

**Mt 27:1-2, 11-26**

**Lk 23:1-7, 13-25**

**Jn 18:28-19:16**

**Pet<sup>43</sup> 1:1-2**

**26. Križanje (Marko, Janez, Peter)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 15:22-32**

**Mt 27:33-44**

**Lk 23:33-43**

**Jn 19:17-24**

**Pet 4:1-5**

**27. Jezusova smrt (Marko, Janez, Peter)**

**Bistvo dogodka**

**Mk 15:33-41**

**Mt 27:45-56**

**Lk 23:44-49**

**Jn 19:25-37**

**Pet 5:1-6**

**PRAZEN GROB & PRIKAZOVANJA**

---

<sup>43</sup> Petrov evangelij je ohranjen samo v odlomkih, ki so jih odkrili v zgornjem Egiptu v letih 1886-1887; napisan je v grščini, verjetno izhaja iz osmega ali devetega stoletja n. št. Evangelij vsebuje trpljenko pripoved, epifanijsko pripoved, prispevek o praznem grobu in začetek zgodbe o vstajenju. Njegova izvorna oblika verjetno izhaja iz druge polovice 1. st.n.št.

## **28. Prvi seznam prikazovanj (Pavel)**

**1 Kor 15:5**

**1 Kor 15:8**

### **ROJSTVO & OTROŠTVO**

## **29. Jezusovo rojstvo (Matej, Luka)**

**Jedro dogodka**

Mt 1:18-25

Lk 2:1-7

## **PRILOGA C: JEZUSOVI IZREKI - MARKOV EVANGELIJ**

Seznam Jezusovih izrekov, ki jim je seminar v Markovem evangeliju prisodil rečo in rožnato barvo.

2:17 **Zdravnika ne potrebujejejo zdravi, ampak bolni.**

2:19 **Ali se morejo postiti svatje, dokler je ženin pri njih? Dokler imajo ženina med seboj, se ne morejo postiti.**

2:22 **In nihče ne deva novega vina v stare mehove, sicer vino mehove razžene in bo uničeno vino in tudi mehovi. Novo vino je marveč treba devati v nove mehove.**

2:27-28 **Sobota je ustvarjena zaradi človeka in ne človek zaradi sobote. Zato je Sin človekov tudi gospod sobote.**

3:27 **Nihče ne more priti v hišo močnega in mu opravo ugrabiti, če močnega poprej ne zveže; šele tedaj bo njegovo hišo oplenil.**

4:3-8 **Poslušajte! Glejte, sejavec je šel sejati. In ko je sejal, je padlo nekaj (semena) poleg pota in priletele so ptice ter ga pozobale. Drugo je padlo na kamnito zemljo, kjer ni imelo veliko prsti; hitro je pognalo, ker ni imelo globoke zemlje; ko pa je vzšlo sonce, je uvenelo in, ker ni imelo korenine, je usahnilo. Drugo je padlo med trnje in trnje je zraslo in ga zadušilo, da ni obrodilo sadu. In drugo je padlo na dobro zemljo, se razraslo in razvilo ter rodilo in doneslo trideseteren in šestdeseteren in stoteren sad.**

4:21 **Mar se svetilka prinaša, da se postavi pod mernik ali pod posteljo, mar ne, da se postavi na svetilnik?**

4:25 **Zakaj kdor ima, se mu bo dalo; in kdor nima, se mu bo vzelo še to, kar ima.**

4:26-29 **Z božjim kraljestvom je kakor s človekom, ki je vrgel seme v zemljo: sam ponoči spi in podnevi bedi, seme pa poganja in raste in on sam ne ve, kako. Zemlja namreč poraja sama od sebe: najprej bilko, potem klas, nato polno žito v klasu. Kadar pa sad dovoli, pošlje takoj srp, ker je čas žetve.**

4:30-32 **Čemu naj primerjamo božje kraljestvo ali v kakšni priliki naj ga ponazorimo? Kakor gorčično zrno je, ki je takrat, ko se vseje v zemljo, manjše od vseh semen na zemlji; ko pa se vseje, raste in postane večje ko vsa želišča in naredi velike veje, tako da morejo ptice neba prebivati v njegovi senci.**



**6:4 Prerok ni brez časti, razen v svojem kraju in med svojimi sorodniki in ne na svojem domu.**

**7:14-15 Poslušajte me vsi in umejte! Nič ni zunaj človeka, kar bi ga moglo omadeževati, če pride vanj, pač pa, kar prihaja iz človeka, to ga omadežuje.**

**9:50 Dobra je sol; če pa sol ne bo slana, s čim jo boste popravili?**

**10:14 Pustite otročičem naj prihajajo k meni, in ne branite jim, za take je namreč božje kraljestvo.**

**10:23 Kako težko bodo tisti, ki imajo bogastvo, prišli v božje kraljestvo!**

**10:25 Lažje je velblodu iti skozi šivankino uho, kakor bogatinu priti v božje kraljestvo.**

**12:17 Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega!**

**12:38-39 Varujte se pismoukov, ki radi hodijo v dolgih oblačilih in imajo na trgih radi pozdrave in v shodnicah prve sedeže ter pri gostijah prva mesta.**

## **PRILOGA D: JEZUSOVA DEJANJA – MARKOV EVANGELIJ**

Seznam Jezusovih dejanj, ki jim je seminar v Markovem evangeliju prisodil rdečo in rožnato barvo.

1:4 **Prišel je Janez in je v puščavi krščeval ter oznanjal krst spreobrnitve za odpuščanje grehov.**

1:5 In prihajala je k njemu vsa Judeja in vsi Jeruzalemčani in so se mu, spovedajoč se svojih grehov, dajali krstiti v reki Jordanu.

1:6-7 Užival je kobilice ter divji med. In oznanjal je: »Za menoj pride močnejši od mene in jaz nisem vreden, da bi se sklonil pred njim in odvezal jermen njegovega obuvala«.

1:9 **Tiste dni je prišel Jezus iz Nazareta v Galileji in se je dal Janezu krstiti v Jordanu.**

1:14 **Jezus je prišel v Galilejo in je oznanjal evangelij o božjem kraljestvu.**

1:21 **Pridejo v Kafarnaum.**

1:30-31 Simonovo taščo pa je tresla mrzlica in brž mu povedo o njej. Pristopil je, jo prijel za roko in jo vzdignil. Pri tej priči jo je mrzlica zapustila in ona jim je stregla.

1:40-42 In k njemu pride gobavec in ga na kolenih prosi: »Če hočeš, me moreš očistiti.« Jezus se ga usmili, stegne svojo roko in se ga dotakne, ter mu reče: »Hočem, bodi očiščen.« In takoj je gobavost izginila in je bil očiščen.

2:3-5 In prišli so k njemu z mrtvoudnim, ki so ga štirje nosili. Ker pa ga zaradi množice niso mogli prinesti predenj, so nad mestom, kjer je bil, odkrili streho in skozi odprtino spustili posteljo, na kateri je mrtvoudni ležal. Ko je Jezus videl njihovo vero, je rekel mrtvoudnemu: »Sin, grehi so ti odpuščeni.«

2:12 In ta je precej vstal, vzel posteljo in v pričo vseh odšel, tako da so vsi strmeli in slavili Boga, govoreč: »Nikoli nismo kaj takega videli.«

2:13-16 Nato je šel k morju. Vse ljudstvo je prihajalo k njemu in jih je učil. Mimo gredoč je zagledal Levija, Alfejevega sina, ko je sedel pri mitnici. In vstal je ter šel za njim. Ko pa je bil Jezus v hiši pri mizi je z njim obedovalo mnogo cestninarjev in grešnikov; kajti mnogo jih je bilo, ki so hodili za njim. Ko so pismouki izmed farizejev videli, da je z grešniki in cestninarji, so govorili: »Kako, da je in pije s cestninarji in grešniki?«

2:18 **Janezovi učenci in farizeji so se postili.**

2:23-24 **Zgodilo se je, ko je v soboto šel skozi setve, da so njegovi učenci spotoma začeli smukati klasje. Farizeji so mu govorili: »Glej, kaj delajo v soboto! To ni dovoljeno.«**

3:20-21 **Pridejo v hišo in zopet se zbere množica, da še kruha ne morejo zaužiti. In ko so njegovi to slišali, so šli, da bi se ga polastili; govorili so namreč: »Iz uma je.«**

3:22-23 **Pismouki, ki so prišli iz Jeruzalema, so govorili: »Od Belcebuba je obseden in s poglavarjem hudih duhov izganja hude duhove.« Poklical jih je in jim govoril v prilikah.**

3:30 **Trdili so namreč: »Od nečistega duha je obseden.«**

3:31-34 **Tedaj pridejo njegova mati in njegovi bratje in ga zunaj stoječ dajo poklicati. Sedela pa je okoli njega množica, ko so mu rekli: »Glej, tvoja mati in tvoji bratje so zunaj in te iščejo.«**

4:1-2 **In ob morju je spet začel učiti. Pri njem se je zbrala zelo velika množica, tako da je moral stopiti v čoln in ostaniti na morju, vsa množica pa je bila kraj morja na suhem. Učil jih je mnogo reči v prilikah in jim v svojem nauku govoril.**

4:33 **In v mnogih takih prilikah jim je oznanjal nauk, kakor so ga mogli umevati.**

6:4 **Ko je prišla sobota, je začel v shodnici učiti in mnogi so strme poslušali ter govorili: »Od kod ima ta vse to in kakšna je modrost, ki mu je dana, in kakšni čudeži se godijo po njegovih rokah? Ali ni to sin Marije in brat Jakoba in Jožefa in Juda in Simona? In ali niso njegove sestre tukaj pri nas?« In spotikali so se nad njim.**

6:6 **In hodil je po vaseh v okolici in učil.**

6:14 **In kralj Herod je slišal – zakaj Jezusovo ime je postalo znano.**

6:17 **Herod je bil namreč zaradi Herodiade, žene svojega brata, s katero se je bil sam oženil, dal Janeza prijeti in ga v ječi vkleniti. Zakaj Janez je Herodu govoril: »Ni ti dovoljeno imeti žene svojega brata!«**

6:27 **Poslal je krvnika. Ta je šel, ga v ječi obglavil.**

7:2-6 Videli so, da nekateri izmed njegovih učencev jedo kar z nečistimi, se pravi neumitimi rokami. Farizeji namreč ne jedo, če si prej s prgiščem vode ne umijejo rok, ker se drže izročila starih; tudi ko pridejo s trga, ne jedo, ako se ne umijejo. In še mnogo drugih stvari je, ki jih spolnjujejo po izročilu: umivanje čaš in vrčev in bakrenih kotlov. Farizeji in pismouki so ga torej vprašali: »Zakaj se tvoji učenci ne ravnaajo po izročilu starih, ampak jedo kar z nečistimi rokami?«

8:22-23 Privedejo mu slepega in ga prosijo, naj se ga dotakne. Prijel je slepega in ga peljal ven iz vasi. Nato mu je s slino omočil oči in položil nanj roke.

10:47-52 Ko je slepi slišal, da je to Jezus iz Nazareta, je začel vpiti: »Davidov Sin, Jezus, usmili se me!« Mnogi so ga svarili naj utihne; on pa je še veliko bolj vpil: »Davidov sin, usmili se me!« Pokličejo torej slepega in mu pravijo: »Zaupaj, vstani, kliče te.« In vrgel je s sebe svoj plašč, poskočil in prišel k Jezusu. Slep mu je rekel: »Rabbuni, da spregledam!« In brž je spregledal.

11:15 Prišli so v Jeruzalem. Ko je stopil v tempelj, je tiste, ki so v templju prodajali in kupovali, začel izganjati.

11:17 In učil jih je.

11:32 **Zakaj Janeza so vsi imeli za resničnega preroka.**

12:1 In začel jim je govoriti v prilikah.

14:46 Tedaj so stegnili roke po njem in ga prijeli.

14:50 Tedaj so ga vsi zapustili in so zbežali.

14:53 Jezusa so odpeljali k velikemu duhovniku.

15:1 Jezusa so zvezali, ga odpeljali ter izročili Pilatu.

15:15 **Jezusa pa je dal bičati in ga nato izročil, da bi bil križan.**

15:24 **Nato so ga križali.**

15:40 Bile pa so tudi nekatere žene, ki so od daleč gledale; med njimi Marija Magdalena in Marija, mati Jakoba mlajšega in Jožefa, in Saloma, ki so v Galileji hodile za njim in mu stregle; in veliko drugih, ki so z njim prišle v Jeruzalem.

## **PRILOGA E: JEZUSOVI IZREKI - MATEJEV EVANGELIJ**

Seznam Jezusovih izrekov, ki jim je seminar v Matejevem evangeliju prisodil rdečo barvo (V Markovem evangeliju je le en izrek dobil rdečo barvo, v Janezovem niti eden).

**5:39-42 Jaz pa vam pravim, da se hudobnežu ne upirajte; marveč, ako te kdo bije po desnem licu, mu nastavi še drugo; in kdor hoče s teboj začeti pravdo in ti vzeti suktnjo, mu pusti še plašč; in kdor te prisili eno miljo daleč, pojdi z njim dve. Kdor te prosi, mu daj.**

**5:44 Ljubite svoje sovražnike.**

**6:9 Oče naš.**

**13:33 Nebeško kraljestvo je podobno kvasu, ki ga je žena vzela in zamesila v tri merice moke, dokler se ni vse prekvasilo.**

**20:1-15 Nebeško kraljestvo je namreč podobno hišnemu gospodarju, ki je šel zgodaj zjutraj najemat delavce za svoj vinograd. Z delavci se je pogodil po denarju na dan in jih poslal v vinograd. In šel je ven okrog tretje ure in videl druge na trgu stati brez dela. Tudi tem je rekel: »Pojdite še vi v vinograd in kar bo prav, vam bom dal.« In so šli. Okrog šeste in devete ure je zopet šel in storil prav tako. Ko je šel okoli enajste, je našel druge, da so postavali, in jim je rekel: »Kaj stojite tukaj ves dan brez dela?« Odgovoré mu: »Nihče nas ni najel.« Reče jim: »Pojdite tudi vi v vinograd!«**

**Ko pa se je zvečerilo, reče gospodar vinograda svojemu oskrbniku: »Pokliči delavce in jim daj plačilo, začeni od poslednjih do prvih!« Pristopili so torej tisti, ki so bili prišli okoli enajste ure, in so dobili vsak po denarju. Ko so prišli prvi, so mislili, da bodo prejeli več; pa tudi ti so prejeli vsak po denarju. In ko so prejeli so nad hišnim gospodarjem godrnjali in rekli: »Le – ti poslednji so delali eno uro, pa si jih izenačil z nami, ki smo prenašali težo dneva in vročino«. On pa je odgovoril enemu izmed njih: »Prijatelj, ne delam ti krivice; ali se nisi po denarju z menoj pogodil? Vzemi, kar je tvojega, in pojdi! Hočem pa tudi poslednjemu dati kakor tebi. Ali ne smem s svojim storiti, kar hočem? Ali je tvoje oko hudobno, ker sem jaz dober?«**

**22:21 Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega.**

## **PRILOGA F: JEZUSOVI IZREKI - LUKOV EVANGELIJ**

Rdeče obarvani izreki v Lukovem evangeliju.

6:20-21 **Blagor ubogim, zakaj vaše je božje kraljestvo. Blagor ubogim, ki ste zdaj lačni, zakaj nasičeni boste. Blagor vam, ki zdaj jokate, zakaj smejali se boste.**

6:27 **Ljubite svoje sovražnike.**

6:29 **Kdor te bije po (enem) licu, mu nastavi še drugo; in kdor ti hoče vzeti plašč, mu tudi suknje ne brani.**

6:30 **Vsakemu, kdor te prosi, dajaj.**

10:30-35 **Neki človek je šel iz Jeruzalema v Jeriho in je padel med razbojnike; ti so ga oplenili in mu zadali rane ter so odšli in ga pustili napol mrtvega. Primerilo pa se je, da je šel po tisti poti neki duhovnik; in ga je videl in je šel mimo. Prav tako je tudi levit, ki je prišel na mesto in ga videl, šel mimo. Ko pa je neki popoten Samarijan prišel do njega in ga videl, se mu je v srce zasmilil. Pristopil je k njemu in v njegove rane vлил olja in vina ter jih obvezal. In posadil ga je na svoje žvinče, peljal do gostišča in poskrbel zanj. Drugi dan je vzel dva denarja in dal gostilničarju ter rekel: »Poskrbi zanj in, kar boš več potrošil, ti jaz nazaj grede povrnem.«**

11:2 **Oče.**

13:20-21 **Čemu naj primerjam božje kraljestvo? Podobno je kvasu, ki ga je žena vzela in zamesila v tri merice moke, dokler se ni vse prekvasilo.**

16:1-8 **Bil je bogatin, ki je imel oskrbnika, in tega so mu zatožili, da mu imetje zapravlja. Poklical ga je in mu rekel: »Kaj slišim o tebi? Daj odgovor o svojem oskrbovanju, zakaj poslej ne boš mogel biti več oskrbnik.« Oskrbnik pa je rekel sam pri sebi: »Kaj naj storim, ker mi moj gospod jemlje oskrbništvo? Kopati ne morem, beračiti me je sram. Vem, kaj bom storil, da me sprejmejo v svoje hiše, ko bom odstavljen od oskrbništva.« In poklical je dolžnike svojega gospoda, vsakega posebej, in prvemu dejal: »Koliko si dolžan mojemu gospodu?« »Sto mer olja«, je rekel ta. On pa mu je dejal: »Vzemi svoje pismo, brž sédi in zapiši: petdeset.« Nato je rekel drugemu: »Koliko pa si ti dolžan?« Ta je rekel: »Sto mer žita.« Reče mu: »vzemi svoje pismo in zapiši: osemdeset.« In gospod je pohvalil krivičnega oskrbnika, da je ravnal razumno.**

20:25 **Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega.**

## **PRILOGA G: JEZUSOVI IZREKI - TOMAŽEV EVANGELIJ**

Seznam Jezusovih izrekov, ki jim je seminar prisodil rdečo barvo v Tomaževem evangeliju.

20:2-3 **Je kakor gorčično seme, manjše mimo vseh semen. Vendar kadar pade na zorano zemljo, požene veliko steblo in postane pribežališče za nebesne ptice.**

54 **Blagor ubogim, zakaj vaše je božje kraljestvo.**

100: 2-3 **Dajte cesarju, kar je cesarjevega, dajte Bogu, kar je božjega.**